

«ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΑΝΟΙΚΤΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ»

«Διοίκηση Πολιτισμικών Μονάδων (MSc)»

Διπλωματική Εργασία

«Η συμβολή του πολιτισμού στην πρόληψη και τον περιορισμό
φαινομένων κοινωνικού αποκλεισμού μέσω πολιτισμικών
δράσεων: Η περίπτωση της "Πολιτιστικής Γειτονιάς" του Δήμου
Νεάπολης-Συκεών»

«Πετρίδης Γεώργιος»

Επιβλέπων καθηγήτρια: «Στεφάνου Ελένη»

Θεσσαλονίκη, Ιούλιος 2018

Η παρούσα εργασία αποτελεί πνευματική ιδιοκτησία του φοιτητή «Πετρίδη Γεωργίου» που την εκπόνησε στο πλαίσιο της πολιτικής ανοικτής πρόσβασης. Ο συγγραφέας/δημιουργός εκχωρεί στο ΕΑΠ, μη αποκλειστική άδεια χρήσης του δικαιώματος αναπαραγωγής, προσαρμογής, δημόσιου δανεισμού, παρουσίασης στο κοινό και ψηφιακής διάχυσής τους διεθνώς, σε ηλεκτρονική μορφή και σε οποιοδήποτε μέσο, για διδακτικούς και ερευνητικούς σκοπούς, άνευ ανταλλάγματος και για όλο το χρόνο διάρκειας των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Η ανοικτή πρόσβαση στο πλήρες κείμενο για μελέτη και ανάγνωση δεν σημαίνει καθ' οιονδήποτε τρόπο παραχώρηση δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας του συγγραφέα/δημιουργού ούτε επιτρέπει την αναπαραγωγή, αναδημοσίευση, αντιγραφή, αποθήκευση, πώληση, εμπορική χρήση, μετάδοση, διανομή, έκδοση, εκτέλεση, «μεταφόρτωση» (downloading), «ανάρτηση» (uploading), μετάφραση, τροποποίηση με οποιονδήποτε τρόπο, τμηματικά ή περιληπτικά της εργασίας, χωρίς τη ρητή προηγούμενη έγγραφη συναίνεση του συγγραφέα/δημιουργού. Ο συγγραφέας/δημιουργός διατηρεί το σύνολο των ηθικών και περιουσιακών του δικαιωμάτων.

«Η συμβολή του πολιτισμού στην πρόληψη και τον περιορισμό
φαινομένων κοινωνικού αποκλεισμού μέσω πολιτισμικών
δράσεων: Η περίπτωση της ‘Πολιτιστικής Γειτονιάς’ του Δήμου
Νεάπολης-Συκεών»

«Πετρίδης Γεώργιος»

Επιτροπή Επίβλεψης Διπλωματικής Εργασίας

Επιβλέπων Καθηγήτρια:

«ΔΡ. ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΕΛΕΝΗ»

«Δρ. Μουσειολογίας, Hellenic Open
University, Cultural Organisations
Management MSc, Adjunct Lecturer»

Επιβλέπων Β΄ Καθηγήτρια:

«ΔΡ. ΔΟΞΑΝΑΚΗ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ»

«Δρ. Μουσειολογίας, τμήμα Ιστορίας και
Φιλοσοφίας της επιστήμης, Εθνικό και
Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων»

Θεσσαλονίκη, Ιούλιος 2018

«Πετρίδης Γεώργιος», «Η συμβολή του πολιτισμού στην πρόληψη και τον περιορισμό φαινομένων κοινωνικού αποκλεισμού μέσω πολιτισμικών δράσεων: Η περίπτωση της 'Πολιτιστικής Γειτονιάς' του Δήμου Νεάπολης-Συκεών»

*«Ευχαριστώ τη γυναίκα μου για την βοήθειά της και
τα παιδιά μου για τον χρόνο που τους στέρησα»*

Περίληψη

Ο ρόλος του πολιτισμού στην εξάλειψη και πρόληψη φαινομένων κοινωνικού αποκλεισμού είναι πολύ σημαντικός: ας μην ξεχνάμε ότι ως έννοια ο «πολιτισμός» κατά τον 18ο αιώνα δήλωνε την κατάκτηση κάποιου επιπέδου, το οποίο μπορούσε ν' αποτελέσει το αντίπαλο δέος της «βαρβαρότητας», αλλά και την εξέλιξη των ατόμων της κοινωνίας που αποσκοπεί σε μια διαδικασία προόδου εν γένει του ανθρώπου.

Η Τοπική Αυτοδιοίκηση πρέπει να έχει εξέχουσα θέση στην αντιμετώπιση αυτών των φαινομένων μέσω της πολιτιστικής πολιτικής που εφαρμόζει: η παρούσα εργασία θα μελετήσει την πολιτιστική πολιτική του Δήμου Νεάπολης – Συκεών, η οποία είναι εστιασμένη στην ισότιμη πολιτιστική αποκέντρωση, χωρίς εκπτώσεις στην ποιότητα, με την όσο το δυνατόν μεγαλύτερη συρρίκνωση των δαπανών, και χωρίς την ελάχιστη επιβάρυνση του δημοτικού ταμείου. Στο πλαίσιο αυτής, δημιουργήθηκε τα τελευταία χρόνια η «Πολιτιστική Γειτονιά», η οποία απευθύνεται σε όλους χωρίς διακρίσεις και αποτελεί μία κυψέλη δημιουργίας και πολιτισμού, δίνοντας φτερά στις τέχνες, τον πολιτισμό, τις καλλιτεχνικές δημιουργίες και την έκφραση. Μέσα από αυτήν, οι συμμετέχοντες και ιδίως οι κοινωνικά αποκλεισμένοι νιώθουν ελεύθεροι να εκφραστούν και να δημιουργήσουν.

Αντικείμενο μελέτης της παρούσας εργασίας ήταν να διερευνήσει το κατά πόσο η «Πολιτιστική Γειτονιά» μπορεί να συμβάλει στην εξάλειψη των φαινομένων κοινωνικού αποκλεισμού. Η έρευνα έγινε με τη χρήση τυποποιημένου ερωτηματολογίου, τόσο στους υπευθύνους του πολιτιστικού φορέα όσο και σε πολίτες του Δήμου.

Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι οι συμμετέχοντες στο πρόγραμμα αυτό παρακινήθηκαν από τη δική τους περιέργεια και έλαβαν μέρος σε πολλά είδη δράσης της «Πολιτιστικής Γειτονιάς», μένοντας αρκετά ικανοποιημένοι. Η ενημέρωση από στόμα σε στόμα ήταν η βασική πηγή για το πρόγραμμα του Δήμου Νεάπολης-Συκεών, με τους συμμετέχοντες να εκφράζουν και την ικανοποίησή τους για το πρόγραμμα, θεωρώντας ότι συμβάλλει στον περιορισμό των φαινομένων του κοινωνικού αποκλεισμού.

Λέξεις – Κλειδιά: κοινωνικός αποκλεισμός, πολιτισμός, Δήμος Νεάπολης-Συκεών, Πολιτιστική Γειτονιά

Abstract

The role of culture in eliminating and preventing social exclusion is very important: the concept of “civilization” in the 18th century as well in nowadays, issue a cultural and a moral achievement, which could be the rival awe of «barbarism». Furthermore, it may contributes to the elevation of the people in the society by aiming in a procedure of human progress in general.

Local Government should play a prominent role in dealing with these phenomena through its cultural policy: this thesis will study the cultural policy of the Municipality of Neapolis - Sykeon, which focuses on equality via 'decentralisation' in cultural policy, without any deductions on quality, while there is a certain significant reduction in municipal budget and without other means of financial assistance due to a lack of funds. In this context, the managers of Municipality created the «Cultural Neighborhood» in recent years, which is addressed to all people without any discrimination, and it is a hive of creation and culture. Through it, participants and especially the persons who are socially excluded, feel free to express themselves and create.

The subject of this study was to investigate whether «Cultural Neighborhood» can contribute to the elimination of social exclusion or not. The survey was carried out using a standardized questionnaire, which was given to the cultural operators and the citizens of the Municipality.

The results of the survey showed that participants in the program were motivated by their own curiosity and took part in many types of "Cultural Neighborhood", remaining quite satisfied. Via word-of-mouth recommendation was the main source to be informed for this program of the Municipality of Neapolis-Sykeon. Likewise participants expressed their satisfaction for this type of cultural actions, believing, that can help reduce phenomena of social exclusion.

Keywords: social exclusion, civilization, Municipality of Neapolis-Sykeon, Cultural Neighborhood

Περιεχόμενα

Περίληψη	v
Abstract	vi
Περιεχόμενα	vii
Εισαγωγή	1
1. Κοινωνικός αποκλεισμός: μία κοινωνιολογική προσέγγιση του φαινομένου	2
1.1 Ιστορική αναδρομή	2
1.2 Προσεγγίσεις της έννοιας του κοινωνικού αποκλεισμού	3
1.3 Ορισμός	5
1.4 Χαρακτηριστικά	7
1.5 Αίτια	7
1.6 Συνέπειες	11
1.7 Επίλογος	12
2. Η συμβολή της τέχνης και του πολιτισμού στον κοινωνικό αποκλεισμό	13
2.1 Ορισμός της τέχνης	13
2.2 Ορισμός του πολιτισμού	14
2.2.1 Κοινωνιολογικές προσεγγίσεις	15
2.3 Πολιτιστικά αγαθά	16
2.4 Πολιτιστική δραστηριότητα	17
2.5 Η πρόσβαση των κοινωνικά αποκλεισμένων στον πολιτισμό	18
2.6 Επίλογος	19
3. Πολιτιστική πολιτική	20
3.1 Ορισμός	20
3.2 Μέσα πολιτιστικής πολιτικής	21
3.3 Φορείς άσκησης πολιτιστικής πολιτικής	22
3.4 Η περίπτωση του Δήμου Νεάπολης - Συκεών	23
3.4.1 Κοινωνική πολιτική του Δήμου	24
3.4.2 Η Κοινωφελής επιχείρηση του Δήμου	24
3.5 Η «Πολιτιστική Γειτονιά»	25
3.6 Επίλογος	26
4. Μεθοδολογία	27
4.1 Στοιχεία για την έρευνα	27
4.2 Ανάλυση της μεθοδολογίας	27
4.2.1 Ερωτηματολόγιο	27
4.2.2 Λόγοι επιλογής του ερωτηματολογίου	28
4.2.3 Στοιχεία του ερωτηματολογίου	28
4.3 Ερευνητική διαδικασία	29
4.3.1 Στατιστική ανάλυση	29
5. Αποτελέσματα	30
5.1 Δημογραφικά στοιχεία	30
5.2 Αίτια κοινωνικού αποκλεισμού	32
5.3 Κοινωνικές ομάδες επιρρεπείς στον κοινωνικό αποκλεισμό	36
5.4 Συνέπειες κοινωνικού αποκλεισμού για τα άτομα	41

5.5 Συνέπειες κοινωνικού αποκλεισμού για την κοινωνία	43
5.6 Δήμος Νεάπολης-Συκεών: αντιμετώπιση κοινωνικού αποκλεισμού	45
5.6.1 Στήριξη του Δήμου	45
5.6.2 Παροχές του Δήμου στα κοινωνικά αποκλεισμένα άτομα της περιοχής	46
5.6.3 Η πολιτιστική πολιτική του Δήμου	46
5.6.4 Η συμμετοχή στην «Πολιτιστική Γειτονιά»	47
5.6.5 Δράση της Πολιτιστικής Γειτονιάς	49
5.6.6 Ικανοποίηση από την Δράση	52
5.6.7 Πληροφόρηση για τα προγράμματα.....	53
5.6.8 Τρόπος ενημέρωσης για τα προγράμματα και τις δράσεις.....	53
5.6.9 Πρόταση συμμετοχής σε άλλους	56
5.6.10 Συμβολή των δράσεων στην πρόληψη και τον περιορισμό του Κοινωνικού Αποκλεισμού	57
6. Συνεντεύξεις.....	58
6.1 Ανάλυση συνεντεύξεων	59
7. Συμπεράσματα.....	61
Βιβλιογραφία.....	69
Παράρτημα Α: «Ερωτηματολόγιο προς τους Δημότες»	76
Παράρτημα Β: «Ερωτηματολόγιο προς τους φορείς».....	82
Παράρτημα Γ: «Απομαγνητοφώνηση Συνέντευξης».....	85
Παράρτημα Δ: «Αναλυτικοί πίνακες απαντήσεων».....	88

Εισαγωγή

Τα τελευταία χρόνια, σε παγκόσμιο επίπεδο, παρατηρείται το φαινόμενο της αύξησης των κοινωνικών αποκλεισμών και της μη ισόνομης κατανομής πόρων και πλούτου τα οποία καταλήγουν στα χέρια ολίγων.

Ως «κοινωνικά αποκλεισμένοι» θεωρούνται οι φτωχοί, οι ομοφυλόφιλοι, οι τοξικομανείς, οι φορείς μεταδιδόμενων νοσημάτων, αλλά και οι πρόσφυγες, οι μετανάστες ανάλογα, βέβαια, με την κοινωνία. Ο λόγος που αποκαλούνται έτσι έχει να κάνει με το ότι ξεφεύγουν από την «κανονική νόρμα» και ίσως αποτελούν «απειλή», ενώ είναι κοινωνικά απροστάτευτοι και δεν μπορούν ν' αλλάξουν τη θέση τους.

Έτσι το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Λισσαβόνας στις 23 και 24 Μαρτίου του 2000 αποφάσισε την ανάπτυξη επειγουσών πρωτοβουλιών για την εξάλειψη της φτώχειας με χρονικό ορίζοντα το 2010¹. Δυστυχώς με την εμφάνιση της οικονομικής κρίσης από το 2008 δεν κατέστη δυνατό να εξαχθούν ασφαλή συμπεράσματα σχετικά με την επίτευξη των στόχων που είχαν υιοθετηθεί. Άλλωστε στα μετέπειτα χρόνια και με την έλλειψη υψηλών χρηματοδοτήσεων, αναπτύχθηκε μια συλλογιστική για τον ρόλο που μπορεί να αποκτήσει ο πολιτισμός στην μείωση των κοινωνικών αντιθέσεων και στην ενσωμάτωση συνόλων στην κοινωνία. Ο "πολιτισμός για όλους" ήταν και παραμένει ένα υπέροχο σύνθημα για το άνοιγμα της πολιτισμικής διάστασης της κοινωνίας και τη δυνατότητα συμμετοχής σε αυτήν όλων ανεξαιρέτως χωρίς διακρίσεις και προκαταλήψεις.

Σε αυτό το πλαίσιο, λοιπόν, στόχος της παρούσας εργασίας είναι να διερευνήσει το κατά πόσο μια πολιτιστική δράση όπως αυτή της «πολιτιστικής γειτονιάς» μπορεί να συμβάλει στην εξάλειψη των παραπάνω φαινομένων. Η έρευνα θα γίνει μέσω δομημένης συνέντευξης με προκαθορισμένες ερωτήσεις τόσο στους υπευθύνους του πολιτιστικού φορέα όσο και σε άτομα που συμμετείχαν σε κάποια από τις δράσεις του.

Η εργασία διαρθρώνεται σε δύο μέρη: το πρώτο περιλαμβάνει τα κεφάλαια 1-3 και είναι το θεωρητικό μέρος, στο πλαίσιο του οποίου αναλύονται βασικές έννοιες (πολιτισμός, κουλτούρα, κοινωνικός αποκλεισμός κ.τ.λ.) και το δεύτερο (4-5) περιλαμβάνει το ερευνητικό κομμάτι.

¹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=LEGISSUM:c10241> (ανακτήθηκε 16/3/2018)

1. Κοινωνικός αποκλεισμός: μία κοινωνιολογική προσέγγιση του φαινομένου

Στο πρώτο κεφάλαιο της παρούσας εργασίας εξετάζεται η έννοια του κοινωνικού αποκλεισμού, από το παρελθόν μέχρι σήμερα: τονίζονται τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του, οι αιτίες που τον προκαλούν και οι συνέπειες που αυτός έχει στα άτομα και στην κοινωνία γενικότερα.

1.1 Ιστορική αναδρομή

Ο όρος «κοινωνικός αποκλεισμός» πρωτοεμφανίστηκε στα μέσα του 20ου αιώνα και είναι ευρέως διαδεδομένος σε όλα τα μήκη και πλάτη της γης ως αποτέλεσμα των κοινωνικοοικονομικών και πολιτικών συνθηκών που επικρατούν. Ο κοινωνικός αποκλεισμός είναι εμφανής σε όλες τις εκφάνσεις της κοινωνικής ζωής και ένα χαρακτηριστικό εν Ελλάδι παράδειγμα – από τα πρώτα κιόλας χρόνια εμφάνισής του - αποτελεί ο κοινωνικός αποκλεισμός που βίωναν οι νέοι της δεκαετίας του 1930 σε περίπτωση που δεν εγγράφονταν στην Εθνική Οργάνωση Νεολαίας (ΕΟΝ), την οποία ίδρυσε ο Ιωάννης Μεταξάς. Μπορεί φαινομενικά η συστράτευση να ήταν προαιρετική, όμως υπήρχαν αντικίνητρα για όσους δεν ήθελαν να ενταχθούν. Όπως για παράδειγμα το Πανεπιστήμιο Αθηνών, το οποίο δεν επέτρεπε στους μη ΕΟΝίτες να συμμετέχουν στα συσσίτια².

Κατά τη δεκαετία του 1960 ο κοινωνικός αποκλεισμός ήταν άρρηκτα συνδεδεμένος με την περιορισμένη οικονομική θεώρηση, ενώ σήμερα αναφέρεται στην άρνηση εκ μέρους της κυρίαρχης κουλτούρας να παρέχει το δικαίωμα πρόσβασης των πολιτών σε όλες τις κοινωνικές υπηρεσίες. Αυτό σημαίνει ότι κοινωνικά πιο εύρωστοι διοχετεύουν τους κοινωνικούς πόρους σ' ένα τμήμα της κοινωνίας και περιθωριοποιούν τους υπόλοιπους (Παπουτσή, 2012:2).

Οι κοινωνικοί επιστήμονες συνάντησαν όλα αυτά τα χρόνια πολλά εμπόδια, όσον αφορά στον προσδιορισμό του, καθώς δεν πρόκειται για μία απλή έννοια, αλλά για μία έννοια σύνθετη από την στιγμή που εμπεριέχει στοιχεία από άλλες έννοιες (λ.χ. φτώχεια, στέρηση βασικών κοινωνικών δικαιωμάτων κ.τ.λ.) (Βεργέτη, 2010:95).

² <http://www.iefimerida.gr/news/62186/η-δικτατορία-του-μεταξά-ο-ιδεολογικός-«πρόγονος»-της-χούντας-και-της-χρυσής-αυγής> (ανακτήθηκε 16/3/2018)

Με άλλα λόγια, άλλος είναι ο κοινωνικός αποκλεισμός που βιώνει ένας φτωχός και άλλος ο κοινωνικός αποκλεισμός που έχει υποστεί ένα μετανάστης, ασχέτως αν το αποτέλεσμα εν τέλει είναι το ίδιο. Για τον λόγο αυτόν, διατυπώθηκαν κατά καιρούς διάφοροι ορισμοί – οι οποίοι αναλύονται παρακάτω –, προκειμένου να περιγράψουν το φαινόμενο αυτό, όμως, όπως εύστοχα επισημαίνει η Παπαδοπούλου (2004:385), ο χώρος και ο χρόνος είναι δύο σημαντικά στοιχεία στον προσδιορισμό του αποκλεισμού.

Σήμερα, ο κοινωνικός αποκλεισμός αποτελεί μία πραγματικότητα, καθώς πλήττει τη ζωή κυρίως ευάλωτων κοινωνικών ομάδων και παρά τα βήματα προόδου, που έχει κάνει η ανθρωπότητα, δεν μπορούμε να μιλάμε για πρόοδο και στο εν λόγω ζήτημα. Στις μέρες μας, τα παραδείγματα κοινωνικού αποκλεισμού αντί να μειώνονται αυξάνονται, γεγονός που είναι ιδιαίτερος ανησυχητικό.

1.2 Προσεγγίσεις της έννοιας του κοινωνικού αποκλεισμού

Ο «κοινωνικός αποκλεισμός» ως έννοια έκανε αρχικά την εμφάνισή του σε κάποια κοινοτικά προγράμματα δράσης, αλλά ενισχύθηκε από το γεγονός ότι σε όλες τις χώρες της Ευρώπης είχαν αρχίσει να εμφανίζονται κάποιοι τύποι αποστερήσεων λόγω των κοινωνικών, οικονομικών και πολιτικών συνθηκών που επικρατούσαν. Αυτοί προκαλούσαν σοβαρά προβλήματα στην κοινωνική συμμετοχή των ατόμων, με αποτέλεσμα οι συνέπειες τέτοιων αποστερήσεων να προκαλέσουν την αντίδραση της ευρωπαϊκής κοινότητας, η οποία ξεκίνησε να χρησιμοποιεί στρατηγικές καταπολέμησής τους (Καβουνίδη, 1999:43).

Πολλοί φρόντισαν – από τα πρώτα κιόλας στάδια εμφάνισης της έννοιας – να τον συνδέσουν με την φτώχεια. Στην πραγματικότητα, όμως, η έννοια του κοινωνικού αποκλεισμού υπερβαίνει κατά πολύ αυτήν της φτώχειας (Βεργέτη, 2010:97) και ως εκ τούτου οι όποιες προσπάθειες περί αντικατάστασης του κοινωνικού αποκλεισμού από τη φτώχεια, που σημειώθηκε ιδιαίτερα στα τέλη του 19ου αιώνα, όσον αφορά στην ανάλυση των κοινωνικών προβλημάτων δεν έχουν κανένα αντίκρισμα (Τσιρώνης, 2003:111).

Συγκεκριμένα, η φτώχεια συνδέεται με τη συμμετοχή των ατόμων στην εργασιακή ζωή και η στέρηση του δικαιώματος αυτού οδηγεί συνακόλουθα στη στέρηση του τρόπου ζωής του μέσου πολίτη κυρίως λόγω χαμηλού εισοδήματος. Από την πλευρά του, ο κοινωνικός αποκλεισμός έχει επιπτώσεις σε άτομα και σύνολα, τα οποία γίνονται αντικείμενα στέρησης

και περιθωριοποίησης τουλάχιστον σ' ένα από τα πρώτα είδη κοινωνικής ολοκλήρωσης (βλ. πολιτική, οικονομική, πολιτισμική κ.τ.λ.) (Βεργέτη, 2010:97).

Επιπλέον, μία ακόμα διαφορά των δύο αυτών εννοιών έχει να κάνει με τις διαστάσεις του φαινομένου. Ο κοινωνικός αποκλεισμός είναι ένα πολυδιάστατο φαινόμενο, σε αντίθεση με τη φτώχεια που είναι μονοδιάστατη. Αυτό σημαίνει ότι – όπως αναφέρθηκε και παραπάνω – ο κοινωνικός αποκλεισμός εμπεριέχει μέσα του στοιχεία διαφόρων αποστερήσεων, με αποτέλεσμα τον αποκλεισμό ατόμων και κοινωνικών ομάδων από τα κοινωνικά συστήματα, ενώ η φτώχεια ως φαινόμενο αφορά μία συγκεκριμένη αποστέρηση, αυτή του περιορισμού των υλικών πόρων. Με άλλα λόγια, τα αποκλεισμένα άτομα μπορεί ν' αποκλειστούν από διάφορους τομείς της κοινωνίας, όπου ζουν και εργάζονται, όπως: την απασχόληση, την εκπαίδευση, την στέγαση, τις κοινωνικές επαφές, την υγεία - πρόνοια κ.ά. (Τσομπάνογλου, Κορρές, Γιαννοπούλου, 2005:294-295).

Συνεπώς, ο κοινωνικός αποκλεισμός μπορεί να ιδωθεί ως μία δυναμική διαδικασία αποξένωσης από τον κοινωνικό και οικονομικό ιστό μιας χώρας, ενώ η φτώχεια περιορίζεται στην έλλειψη εισοδηματικών πηγών και στην ανεπάρκεια του επιπέδου υλικής ευημερίας (Αμίτσης, 2006:15).

Αξίζει να σημειωθεί ότι ο κοινωνικός αποκλεισμός αφορά όχι μόνο την πλευρά του αποκλεισμένου, αλλά και την πλευρά του αποκλειόντος: εκφράζεται, δηλαδή, από τη σχέση που διαμορφώνεται και μετεξελίσσεται μεταξύ των δύο αυτών μερών, του αποκλεισμένου και του αποκλειόντος. Η σχέση αυτή μπορεί να οδηγήσει είτε στην απάμβλυνση των διαφορών είτε στη δημιουργία μηχανισμών συντήρησης και ισχυροποίησης του φαινομένου του κοινωνικού αποκλεισμού (Βεργέτη, 2010:97).

Τέλος, η ανάλυση του φαινομένου του κοινωνικού αποκλεισμού αφορά ένα ευρύ πεδίο εννοιών (π.χ. πολιτισμό, οικονομία, διαπροσωπικές σχέσεις, προσωπική ταυτότητα, κοινωνική συμμετοχή), ενώ ως όρος θεωρείται δυναμικός και όχι στατικός: αναφέρεται τόσο στην κατάσταση της μη ενσωμάτωσης όσο και στους μηχανισμούς που οδηγούν σε αυτήν την κατάσταση ή αναπαράγονται από αυτήν (Τσιρώνης, 2003:16).

1.3 Ορισμός

Πολλές είναι οι προσπάθειες, που έχουν γίνει για τον ορισμό του «κοινωνικού αποκλεισμού» με το πέρασμα των χρόνων: άλλες στέφθηκαν με επιτυχία και άλλες όχι, με αποτέλεσμα ακόμα και σήμερα σε μεγάλο μέρος της βιβλιογραφίας η έννοιά του να παρουσιάζεται με ασάφεια.

Δεδομένου ότι το φαινόμενο του κοινωνικού αποκλεισμού αφορά κοινωνικές ομάδες, οι οποίες είναι φύσει μεταβαλλόμενες, λογικό και επόμενο είναι οι ορισμοί του να είναι, επίσης, ευμετάβλητοι και να επηρεάζονται από τον τόπο και τον χρόνο (Βεργέτη, 2010:96). Ως εκ τούτου, οι διάφοροι μελετητές, που κατά καιρούς ασχολήθηκαν με το ζήτημα του κοινωνικού αποκλεισμού, δεν συμφωνούν απόλυτα στην παραγωγή ενός κοινά αποδεκτού ορισμού του (Καϊλα, 1997:89).

Πάντως, η πρώτη καταγεγραμμένη προσπάθεια αποσαφήνισης του όρου του «κοινωνικού αποκλεισμού» έγινε το 1974 στη Γαλλία από τον René Lenoir και στο βιβλίο του «Les exclus: un Français sur dix» (Paris: Editions du Seuil, 1974). Εκεί συνδέει τον κοινωνικό αποκλεισμό με τον αποκλεισμό από την ανάπτυξη, αλλά και από τις κοινωνικοοικονομικές ανταλλαγές μέσα σε μια κοινωνία για συγκεκριμένες ομάδες (Τσιάκαλος, 1998:31), σε μία προσπάθεια του Γενικού Γραμματέα Κοινωνικής Πολιτικής της κυβέρνησης Σιράκ να περιγράψει το γεγονός ότι περίπου το 1/10 του πληθυσμού της Γαλλίας δεν είχε πρόσβαση σε βασικές υπηρεσίες (Lenoir, 1974 στο Ανδριοπούλου, Παπαδόπουλος, Τσάκλογλου, 2013:19). Πρόκειται για νοητικά και σωματικά μειονεκτούντα άτομα, άτομα με τάσεις αυτοκτονίας, ηλικιωμένα άτομα, κακοποιημένα παιδιά, χρήστες ουσιών, εγκληματίες, μονογονεϊκές οικογένειες, νοικοκυριά πολλών προβλημάτων, περιθωριακά στοιχεία, αποτυχημένους (Sen, 2010: 1).

Αν και η έννοια του κοινωνικού αποκλεισμού έχει γαλλικές ρίζες, εντούτοις, αυτή οφείλει τη ραγδαία της εξάπλωση στους θεσμούς της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ο όρος εισήχθη για πρώτη φορά σε κείμενο στην κοινοτική ατζέντα, που δημοσιεύτηκε από την Επιτροπή το 1988, και το οποίο έκανε λόγο για «κοινωνικό αποκλεισμό, περιθωριοποίηση και νέες μορφές φτώχειας» (Comission E.C., 1988).

Λίγα χρόνια αργότερα και συγκεκριμένα το 1994 στο «Πράσινο Βιβλίο» της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων ο ορισμός σχετίστηκε για πρώτη φορά τόσο με το ανεπαρκές

εισόδημα όσο και με τη στέγαση, την εκπαίδευση, την υγεία και την πρόσβαση στις υπηρεσίες (Βεργέτη, 2010:96). Στο πλαίσιο αυτό, ο Τσιάκαλος (1999:18) προσδιορίζει τον κοινωνικό αποκλεισμό ως εκείνη την ιδιόμορφη διεργασία περιθωριοποίησης κοινωνικών ομάδων και ατόμων εξαιτίας της δυσχερούς πρόσβασής τους στα κοινωνικά και δημόσια αγαθά. Πρόκειται για έναν ορισμό, ο οποίος ξεφεύγει από τα τετριμμένα και τη σύνδεση του κοινωνικού αποκλεισμού με την φτώχεια.

Συνεπώς, θα μπορούσαμε να πούμε ότι με τον όρο «κοινωνικός αποκλεισμός» χαρακτηρίζονται οι καινούριες και πολυδιάστατες (σε ποικίλους τομείς) μορφές αποστέρησης, ενώ σε αυτόν αποτυπώνονται και οριοθετούνται τα κοινωνικά προβλήματα, όπως και μία σειρά από δράσεις και μέτρα για την καταπολέμησή τους (Τσαούσης, 2007:1).

Από την πλευρά του, ο Paugam (1997) βλέπει τον κοινωνικό αποκλεισμό ως μία διαδικασία κοινωνικής έκπτωσης του ατόμου ή της ομάδας, στην οποία διακρίνονται τρία στάδια, α) η αστάθεια, β) η εξάρτηση και γ) η πλήρης ρήξη των κοινωνικών δεσμών (Κατσικίδης, 2006:126-127). Επομένως, το άτομο λ.χ. που δεν έχει μία σταθερή δουλειά ή είναι μακροχρόνια άνεργο θα υποστεί ενδεχομένως τον κοινωνικό αποκλεισμό, όπως και ένα άτομο εξαρτημένο από ουσίες ή κάποιον, ο οποίος μεγαλώνει σε μία μονογονεϊκή οικογένεια.

Σ' ένα γενικότερο πλαίσιο, ο κοινωνικός αποκλεισμός κάνει την εμφάνισή του, όταν παρατηρείται έλλειμμα σε τουλάχιστον ένα από τα στοιχεία της πολιτικής, κοινωνικής, οικονομικής και διαπροσωπικής ολοκλήρωσης στην κοινωνία (Pereirinha, 1996:481).

Από την πλευρά της, η Ι. Καυτανζόγλου (2006:64-65) επικαλέστηκε τον ορισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τον «κοινωνικό αποκλεισμό», όπου δίνεται έμφαση στις διαδικασίες δομικής φύσης: αυτές στερούν την ευκαιρία πρόσβασης ορισμένων ομάδων σε διάφορες κοινωνικές και οικονομικές δομές ή δυσχεραίνουν τη συμμετοχή τους στις κοινωνικές πρακτικές στην άσκηση των κοινωνικών τους δικαιωμάτων.

Βάσει των παραπάνω, λοιπόν, γίνεται αντιληπτό ότι ο κοινωνικός αποκλεισμός δεν υφίσταται ως μία ενιαία και γενική θεωρία, αλλά αποτελεί την περιγραφή ενός συνόλου «αποκλεισμών»: οι αποκλεισμοί αυτοί δημιουργούνται και αναπαράγονται σε συγκεκριμένο κάθε φορά κοινωνικό πλαίσιο και σε σχέση με τα χαρακτηριστικά κάθε κοινωνίας (Τσιρώνης, 2003:118).

1.4 Χαρακτηριστικά

Μπορεί να υπάρξει, όπως είδαμε και παραπάνω, αδυναμία ως προς τον ορισμό της έννοιας του κοινωνικού αποκλεισμού, ωστόσο, πιο ξεκάθαρα φαίνεται πως είναι τα πράγματα όσον αφορά στον προσδιορισμό των κοινών χαρακτηριστικών τέτοιων καταστάσεων αποκλεισμού. Συγκεκριμένα, ο κοινωνικός αποκλεισμός:

1. υπονοεί αποστέρηση σε μεγάλο αριθμό διαστάσεων, όχι μόνο σε ατομικό, αλλά και σε κοινωνικό επίπεδο
2. είναι έννοια δυναμική, καθώς δεν αφορά μόνο την τωρινή αποστέρηση, αλλά και την απουσία εξόδου από την αποστέρηση στο μέλλον
3. σε αντίθεση με τη φτώχεια, ο κοινωνικός αποκλεισμός είναι έννοια σχετική, καθώς επηρεάζεται από την κοινωνία και τον χρόνο
4. δεν αποτελεί ζήτημα αποκλειστικής ευθύνης του ατόμου και
5. υπαινίσσεται ρήξη των δεσμών του ατόμου ή της ομάδας με την ευρύτερη κοινωνία, ανεπαρκή συμμετοχή στα κοινά, έλλειψη δύναμης και, γενικότερα, κοινωνικής ενσωμάτωσης (Ανδριοπούλου, Παπαδόπουλος, Τσάκλογλου, 2013:20-21).

Το πιο σημαντικό χαρακτηριστικό του κοινωνικού αποκλεισμού είναι ότι τα προβλήματα, που περικλείει, συνδέονται και αλληλοενισχύονται και μπορούν να συνδυαστούν για να δημιουργήσουν έναν σύνθετο και γρήγορο φαύλο κύκλο. Μόνο όταν αυτή η διαδικασία γίνει κατανοητή και αντιμετωπιστεί σωστά, οι πολιτικές μπορούν να είναι πραγματικά αποτελεσματικές (Office of the Deputy Prime Minister, 2001:10).

1.5 Αίτια

Ο κοινωνικός αποκλεισμός είναι κάτι που μπορεί να συμβεί στον καθέναν. Ωστόσο, μερικοί άνθρωποι διατρέχουν σημαντικά μεγαλύτερο κίνδυνο από άλλους. Οι κύριοι παράγοντες κινδύνου περιλαμβάνουν: το χαμηλό εισόδημα, τις οικογενειακές συγκρούσεις, τα σχολικά προβλήματα (Office of the Deputy Prime Minister, 2001:11). Επίσης, άλλες αιτίες, όπως αυτές εντοπίζονται στο κείμενο του «Πράσινου Βιβλίου», έχουν να κάνουν με τη μόνιμη ή μακροχρόνια ανεργία, τον αντίκτυπο της βιομηχανικής αλλαγής σε μη ειδικευμένους εργαζόμενους, την παρακμή των παραδοσιακών μορφών αλληλεγγύης, την αύξηση του

ατομικισμού, τη χαλάρωση των παραδοσιακών αντιπροσωπευτικών θεσμών, αλλά και τις νέες μορφές μετανάστευσης (Flynn, 1993:21).

Έρευνες έχουν διαπιστώσει ότι άτομα με συγκεκριμένο υπόβαθρο και εμπειρίες είναι δυσανάλογα πιθανό να υποστούν κοινωνικό αποκλεισμό (Office of the Deputy Prime Minister, 2001:11). Πρόκειται για άτομα και ομάδες του πληθυσμού, που τους διακρίνει η φτώχεια, η περιθωριοποίηση, η αποστέρηση και συγκεκριμένα άτομα με ειδικές ανάγκες, μονογονεϊκές οικογένειες, ηλικιωμένοι, οι γυναίκες, οι αποφυλακισμένοι, άτομα με προβλήματα ψυχικής υγείας, εξαρτημένα από χημικές ουσίες άτομα, όσοι προέρχονται από μια εθνική μειονότητα ή ζουν σε υποβαθμισμένες γειτονιές κ.ά. (Flynn, 1993:21).

Βάσει των παραπάνω, λοιπόν, και σύμφωνα με τα κείμενα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι ομάδες των κοινωνικά αποκλεισμένων είναι οι εξής:

1. Μακροχρόνια άνεργοι (Λύτρας, Σουλιώτης, 2004:37): οι άνεργοι γενικότερα υφίστανται τον κοινωνικό αποκλεισμό κυρίως σε ό,τι έχει να κάνει με τις επιπτώσεις της οικονομικής ανέχειας. Για παράδειγμα, θέλουν να παρακολουθήσουν μία θεατρική παράσταση, ωστόσο, λόγω της έλλειψης χρημάτων, δεν μπορούν να το κάνουν. Είναι και αυτό μία μορφή κοινωνικού αποκλεισμού, γιατί, από πλευράς του κράτους, θα έπρεπε να υπήρχε η κατάλληλη πρόνοια και γι' αυτούς.

2. Γυναίκες, μέλη μονογονεϊκών οικογενειών, μητέρες με μεγάλη αποχή από την αγορά εργασίας κ.λ.π. (Λύτρας, Σουλιώτης, 2004:37): Μία από τις πιο ευπαθείς ομάδες του πληθυσμού, όσο αφορά στον κοινωνικό αποκλεισμό, είναι οι γυναίκες. Και αυτό, γιατί ακόμα και σήμερα, που ο άνθρωπος έχει κάνει βήματα προς τα εμπρός και όχι προς τα πίσω, οι γυναίκες σε πολλές περιπτώσεις βιώνουν τον αποκλεισμό από την οικονομική και κοινωνική ζωή, προνόμια, δηλαδή, που απολαμβάνουν οι άντρες. Σύμφωνα με το άρθρο 2 παρ. 4 του Συντάγματος, με το οποίο κατοχυρώνονται τα ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα, «οι Έλληνες και οι Ελληνίδες έχουν ίσα δικαιώματα και υποχρεώσεις»³. Βάσει αυτού, οι γυναίκες είναι ίσες απέναντι στους άντρες, όμως, στις μέρες μας οι πρώτες εξακολουθούν να υφίστανται κοινωνικούς περιορισμούς, εξαιτίας του φύλου τους, αλλά και του πώς είναι δομημένο το κοινωνικό καθεστώς. Συνεπώς, είναι επιβεβλημένη η

³ <http://www.hellenicparliament.gr/Vouli-ton-Ellinon/To-Politevma/Syntagma/article-4/> (ανακτήθηκε 16/3/2018)

νομοθετική προστασία των γυναικών, ώστε ν' αποφευχθούν στο μέλλον περιπτώσεις κοινωνικού αποκλεισμού.

3. Άτομα με Ειδικές Ανάγκες (ΑμεΑ) (Λύτρας, Σουλιώτης, 2004:37): ο κοινωνικός αποκλεισμός αυτών των ατόμων είναι έντονα ορατός στην εκπαίδευση, τον αθλητισμό, τον πολιτισμό κ.τ.λ. και οφείλεται τις περισσότερες φορές στην έλλειψη κατάλληλων υποδομών. Με άλλα λόγια, από την στιγμή που δεν προβλέπεται ο τρόπος πρόσβασής τους στα σχολεία, τα γήπεδα, τα θέατρα, τους κινηματογράφους κ.τ.λ., αυτομάτως αυτά τα άτομα αποκλείονται από την κοινωνική ζωή.

4. Νέοι ηλικίας 16-20 που πρόκειται να εισαχθούν στην αγορά εργασίας⁴

5. Τοξικομανείς: γνωρίζουν τον κοινωνικό αποκλεισμό κυρίως στον χώρο της εργασίας

6. Αποτοξινωμένοι και Αποφυλακισμένοι: ισχύει ό,τι και για τους τοξικομανείς και τον αποκλεισμό τους από την εργασία. Οι εργοδότες δύσκολα θα δώσουν μία δεύτερη ευκαιρία σε ανθρώπους, που ο πρότερος βίος τους σχετίζεται με εξαρτήσεις κ.τ.λ. (Λύτρας, Σουλιώτης, 2004:37-38).

7. Μετανάστες και πρόσφυγες (Παλιννοστούντες): Ο ερχομός χιλιάδων μεταναστών στην Ελλάδα ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του '90 οδήγησε στην ανάγκη για τη δημιουργία των πρώτων νόμων, όμως, ακόμα και σήμερα, 25 και πλέον χρόνια μετά η αντιμετώπισή τους εξακολουθεί να γίνεται «με κριτήρια αγοράς και εργασίας, ενώ από κρατικής σκοπιάς, επιδιώκεται η ελαχιστοποίηση του κόστους των μέτρων, που αφορούν στην βραχυπρόθεσμη παραμονή των μεταναστών στην Ελλάδα» (Κόντης, 2001:180). Όσον αφορά στις συνθήκες διαβίωσής τους, οι μετανάστες ζουν στο περιθώριο, αφού δεν μπορούν να συμμετέχουν ισότιμα με τους υπόλοιπους Έλληνες στην κοινωνική ζωή, ενώ έχουν και περιορισμένα δικαιώματα. Πολλές φορές, μάλιστα, αντιμετωπίζονται ως «πολίτες δεύτερης κατηγορίας» (Κοντής, 2001:180), ξεχνώντας προφανώς αυτοί που έχουν την προαναφερθείσα συμπεριφορά ότι πάνω απ' όλα όλοι είμαστε άνθρωποι. Για ν' αντιμετωπιστεί ο κοινωνικός αποκλεισμός των μεταναστών, ιδίως σε περιόδους, όπως η τρέχουσα που το φαινόμενο είναι σε έξαρση, η Ελλάδα θα πρέπει να επανεξετάσει τη μεταναστευτική της πολιτική και η αφομοίωση αυτών των ανθρώπων στην πραγματικότητα

⁴ Youth Employment Initiative (YEI) <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1176> (ανακτήθηκε 16/3/2018)

της ελληνικής κοινωνίας δεν θα πρέπει να είναι «γίνεται με επιφανειακό τρόπο» (Ζαϊμάκης, 2002:15), αλλά με ουσιαστικό.

10. Άτομα με ειδικά προβλήματα αποκλεισμού (Λύτρας, Σουλιώτης, 2004:38) μεταξύ των οποίων είναι και οι ομοφυλόφιλοι: Μπορεί στις ανεπτυγμένες χώρες, η ομοφυλοφιλία ν' αναγνωρίζεται ως αυτόνομος, ισοδύναμος τρόπος ζωής, όπου τα ζευγάρια έχουν το δικαίωμα να ενώσουν τις ζωές τους, είτε με πολιτικό γάμο (βλ. Βέλγιο, Δανία, Γαλλία, Ισλανδία, Ολλανδία, Νορβηγία, Πορτογαλία, Ισπανία, Σουηδία) είτε μέσω συμφώνων συμβίωσης (βλ. Αυστρία, Φινλανδία, Γερμανία, Ουγγαρία, Ιρλανδία, Λίχτενσταϊν, Ελβετία, Ηνωμένο Βασίλειο, Ανδόρα, Τσεχία, Κροατία, Λουξεμβούργο, Σλοβενία, Κύπρος, Ιταλία), στην Ελλάδα, όμως, τα πράγματα είναι ακόμα διχασμένα. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με πρόσφατη έρευνα της διαΝΕΟσις για την ταυτότητα των Ελλήνων, που διενεργήθηκε στις αρχές του 2018, λιγότεροι από τέσσερις στους δέκα δηλώνουν ότι συμφωνούν με τους γάμους ομόφυλων ζευγαριών, ενώ εντελώς διαφορετική ήταν η εικόνα πριν από δύο χρόνια, αφού χαρακτηριστικά παρουσιάστηκε “βουτιά” 11 και πλέον μονάδων. Επίσης, μόλις το 18% φαίνεται να στηρίζει την υιοθέτηση παιδιών από ομοφυλόφιλα ζευγάρια, περίπου, δηλαδή, οκτώ μονάδες κάτω συγκριτικά με την προηγούμενη έρευνα⁵. Πάντως, στη χώρα μας τα ομόφυλα ζευγάρια δεν μπορούν ακόμα να τελέσουν πολιτικό γάμο, αλλά υποχρεούνται ν' αρκεστούν σε σύμφωνο ελεύθερης συμβίωσης, ενώ η κυβέρνηση ήδη από τον Σεπτέμβριο του 2017 έχει θέσει στη Βουλή το θέμα της προώθησης γάμου και τεκνοθεσίας από ομόφυλα ζευγάρια μέσω νομοθετικών ρυθμίσεων⁶. Ανεξάρτητα από το τι θα γίνει ή όχι, άπαντες θα πρέπει να θυμούνται ότι είναι υποχρέωση όλων μας ο σεβασμός στη διαφορετικότητα ν' αποτελεί μια μορφή έκφρασης κοινωνικής αλληλεγγύης.

⁵ <http://www.skai.gr/news/greece/article/369772/strofi-ton-ellinon-pros-ton-koinoniko-sudiritismo-deihnei-nea-ereuna1> (ανακτήθηκε 16/3/2018)

⁶ <http://www.kathimerini.com.cy/gr/ellada/anoigei-thema-gamoy-kai-paidothessias-gia-omofyla-zevgaria-otsyriza> (ανακτήθηκε 16/3/2018)

1.6 Συνέπειες

Ένας από τους λόγους που ο κοινωνικός αποκλεισμός θα πρέπει ν' αποτελέσει προτεραιότητα για τις κυβερνήσεις ανά τον κόσμο είναι το τεράστιο κόστος, που αυτός έχει, τόσο σε ανθρώπινο όσο και σε οικονομικό επίπεδο.

Συγκεκριμένα, όσον αφορά στις συνέπειες που ο κοινωνικός αποκλεισμός επιφέρει στα άτομα, αυτές μπορούν να συνοψιστούν στα εξής:

1. Μη αξιοποίηση του εκπαιδευτικού δυναμικού: ένας έφηβος από μια υποβαθμισμένη γειτονιά είναι πέντε φορές πιθανότερο να πάει σε σχολείο που αποτυγχάνει και είναι λιγότερο πιθανό ν' αποκτήσει καλά προσόντα (Office of the Deputy Prime Minister, 2001:22)
2. Οικονομικές απώλειες: οι κοινωνικά αποκλεισμένες ομάδες είναι πιο πιθανό να βρίσκονται σε χαμηλά αμειβόμενη εργασία (Office of the Deputy Prime Minister, 2001:22)
3. Κακή πρόσβαση στις υπηρεσίες: οι κοινωνικά αποκλεισμένες ομάδες αντιμετωπίζουν σημαντικά λιγότερη πρόσβαση στις υπηρεσίες τόσο στον δημόσιο τομέα όσο και τον ιδιωτικό τομέα (Office of the Deputy Prime Minister, 2001:22)
4. Στρες: οι κοινωνικά αποκλεισμένες ομάδες συνήθως αντιμετωπίζουν σημαντικά υψηλότερα επίπεδα στρες και προβλήματα ψυχικής υγείας σε σχέση με τις μη αποκλεισμένες (Office of the Deputy Prime Minister, 2001:22)
5. Υγεία: ο κοινωνικός αποκλεισμός μπορεί να οδηγήσει σε φτωχότερη σωματική υγεία, λόγω της κακής διατροφής, της έλλειψης ευκαιριών για άσκηση ή των υψηλότερων ποσοστών καπνίσματος και χρήσης ναρκωτικών (Office of the Deputy Prime Minister, 2001:22)
6. Έλλειψη ελπίδας: πολλοί άνθρωποι που είναι κοινωνικά αποκλεισμένοι έχουν ελάχιστες ελπίδες για το μέλλον, ειδικά εάν αντιμετωπίζουν εμπόδια, όπως προβλήματα αναπηρίας ή υγείας, έλλειψη μεταφορών, χαμηλές δεξιότητες κ.τ.λ.. Αυτό το συναίσθημα μπορεί να επιδεινωθεί από το φόβο ότι οι προοπτικές για τα παιδιά τους μπορεί να μην είναι και οι καλύτερες (Office of the Deputy Prime Minister, 2001:22).

Όσον αφορά στο κοινωνικό κόστος ως απόρροια των υψηλών επιπέδων κοινωνικού αποκλεισμού, αυτό περιλαμβάνει τα εξής:

1. Μειωμένη κοινωνική συνοχή, καθώς οι διαφορετικές περιοχές, γενιές και εθνοτικές κοινότητες διαιρούνται με ριζικά διαφορετικές ευκαιρίες ζωής
2. Υψηλότερα ποσοστά εγκλήματος και φόβου για εγκληματικότητα, για τα οποία ο κοινωνικός αποκλεισμός αποτελεί βασική κινητήρια δύναμη
3. Επιπλέον πίεση σε άτομα που εργάζονται με αποκλεισμένες ομάδες και
4. Μειωμένη κινητικότητα, καθώς οι ευάλωτοι άνθρωποι αποφεύγουν ορισμένα μέρη της πόλης ή αισθάνονται εκφοβισμένοι - σωστά ή λανθασμένα (Office of the Deputy Prime Minister, 2001:23).

1.7 Επίλογος

Στο κεφάλαιο αυτό έγινε μία προσέγγιση του φαινομένου του κοινωνικού αποκλεισμού, που αποτελεί το ένα από τα δύο συστατικά της παρούσας εργασίας (το άλλο είναι ο «πολιτισμός»). Στο πρώτο αυτό κεφάλαιο, λοιπόν, αφού έγινε μία σύντομη ιστορική αναδρομή στην εμφάνιση και την καθιέρωση του όρου, κρίθηκε σκόπιμο να υπάρξει πέραν της εννοιολογικής προσέγγισης και μία πιο εις βάθος προσέγγιση, όσον αφορά στα χαρακτηριστικά του, στα αίτια που προκαλούν τον κοινωνικό αποκλεισμό, αλλά και ποιες είναι οι συνέπειές του, τόσο σε κοινωνικό όσο και σε ατομικό επίπεδο.

Στο δεύτερο κεφάλαιο, που ακολουθεί, γίνεται μία αντίστοιχη προσέγγιση του «πολιτισμού» και εν συνεχεία οι δύο αυτές έννοιες συναντώνται, προκειμένου να γίνει κατανοητό το κατά πόσο ο πολιτισμός μπορεί να συμβάλει στην ένταξη των κοινωνικά αποκλεισμένων ατόμων στην κοινωνία.

2. Η συμβολή της τέχνης και του πολιτισμού στον κοινωνικό αποκλεισμό

Αυτό είναι το δεύτερο κεφάλαιο της εργασίας στο οποίο δίνεται έμφαση στο πώς μπορούν να συμβάλλουν η τέχνη και ο πολιτισμός στην εξάλειψη ή τουλάχιστον στον περιορισμό φαινομένων κοινωνικού αποκλεισμού. Αφού δοθούν οι ορισμοί των δύο προαναφερθέντων όρων και μελετηθούν τα πολιτιστικά αγαθά και η πολιτιστική δραστηριότητα, θα μελετηθεί το πώς οι κοινωνικά αποκλεισμένοι θα έχουν πρόσβαση στον πολιτισμό.

2.1 Ορισμός της τέχνης

Γενικά, η έννοια της τέχνης συνάντησε αρκετές δυσκολίες όσον αφορά στον προσδιορισμό της, αφού οι όποιες προσπάθειες έγιναν από πλευράς των ερευνητών δεν χρίστηκαν από απόλυτη επιτυχία. Οι ορισμοί, που έχουν δοθεί, αποτελούν κατευθυντήρια γραμμή και στόχο έχουν την αποσαφήνιση ειδικότερων θεμάτων. Πάντως, η αναγκαιότητα εξεύρεσης ενός κοινά αποδεκτού ορισμού για την τέχνη είναι έκδηλη: και αυτό όχι μόνο για να χρησιμοποιείται σε θεωρητικό πλαίσιο, αλλά πολύ δε περισσότερο σε πρακτικό. Δεν είναι δυνατό να προστατευθεί αποτελεσματικά ένα δικαίωμα ή ένας θεσμός, εάν νωρίτερα δεν έχει γίνει μια νοηματική και σημασιολογική του προσέγγιση. Απαιτείται, λοιπόν, η διαμόρφωση ενός κατάλληλου προστατευτικού πεδίου: έτσι η ανάγκη εξεύρεσης ενός ορισμού δεν αποτελεί αυτοσκοπό, αλλά το μέσο εκείνο που εξασφαλίζει τη μεγαλύτερη δυνατή προστασία του δικαιώματος της τέχνης. (Δαγτόγλου, 1982:656).

Ο Άγγλος ποιητής και θεατρικός συγγραφέας, Ουίλιαμ Σαίξπηρ (1564-1616) έγραψε πως «ο σκοπός της τέχνης είναι να δώσει σχήμα στη ζωή», ενώ ο Γάλλος δραματουργός, Jean Racine (1639-1699) συμπλήρωσε πως «ο πρωταρχικός κανόνας της είναι να προκαλεί ευχαρίστηση και συγκίνηση». Από την πλευρά του, ο Nietzsche εξέταζε την τέχνη σε συνάρτηση με τη φιλοσοφία καθώς, σύμφωνα με τον ίδιο, οι δύο αυτές έννοιες καταφάσκονται. Με άλλα λόγια, ένας καλλιτέχνης θα πρέπει – πέραν της καλλιτεχνικής του φύσης – να είναι και φιλόσοφος (Λαμπρέλλης, 1988:150).

2.2 Ορισμός του πολιτισμού

Ο όρος «πολιτισμός» προέρχεται από τον αγγλικό όρο «civilization», τον γαλλικό «civilisation» και τον γερμανικό «zivilisation». Μάλιστα, ο όρος «πολιτισμός» συνδέθηκε και με τη λέξη «culture» στα γαλλικά, «culture» στα αγγλικά και «kultur» στα γερμανικά: αν και η μετάφραση του όρου «culture» είναι «κουλτούρα», εντούτοις, δεν λείπουν και οι περιπτώσεις, που αποδίδεται ως «πολιτισμός», δημιουργώντας εννοιολογικές συγχύσεις (Ρόζενταλ, 1976:706).

Κατά τον 18ο αιώνα, η σημασία της λέξης «πολιτισμός» (civilization) αποδόθηκε σ' ένα ευρύτερο πλαίσιο, υποδηλώνοντας την κατάκτηση κάποιου επιπέδου ως το αντίπαλο δέος της «βαρβαρότητας», αλλά και την εξέλιξη ενός σταδίου μέσα από μία ορισμένη ιστορική διαδικασία προόδου. Προς τα τέλη του ίδιου αιώνα, οι έννοιες «πολιτισμός» και «κουλτούρα» θεωρούνταν ταυτόσημες: στις απαρχές, όμως, του 19ου αιώνα άρχισε ο διαχωρισμός τους, λόγω και της πληθώρας των πνευματικών κινημάτων και αναζητήσεων, που κατέκλυσαν την Ευρώπη.

Από εκεί και μετά, λοιπόν, ο όρος «πολιτισμός» θεωρήθηκε επιφανειακός και βρέθηκε στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος πολλών ερευνητών, ασκώντας του πολλές φορές δριμεία κριτική. Αν και η χρήση του όρου είναι ευρεία, εντούτοις, το περιεχόμενό του δεν είναι σαφές και ξεκάθαρο. Για τον λόγο αυτόν, εντοπίζονται πολλές προσπάθειες ορισμού του, λαμβάνοντας υπόψη τα στοιχεία-συνιστώσες, που καλύπτουν το εννοιολογικό του πλαίσιο (Μπιτσάνη, 2004:29).

Τα στοιχεία, τα οποία μπορούν να ορίσουν τον πολιτισμό, είναι η πολιτική, η γεωγραφία, η θρησκεία, η εθνικότητα κ.ά., που προβάλλονται με τη μορφή συμβόλων, κειμένων, γλωσσών και άλλων τρόπων έκφρασης. Μία από τις πιο βασικές λειτουργίες αυτών των πολιτιστικών εκφράσεων μιας ομάδας είναι ν' αποκτήσει μια διακριτή ταυτότητα (Thorsby, 2001:34).

Μεταξύ άλλων, η λέξη «πολιτισμός» κατηγορήθηκε ότι καλλιεργούσε τις «εξωτερικές», επίκτητες ιδιότητες σε αντίθεση με τις περισσότερο ανθρώπινες ανάγκες και επιθυμίες. Στην ουσία, δηλαδή, ο πολιτισμός αποτελούσε ένα «τεχνητό» στάδιο εξέλιξης, που έρχονταν σε αντίθεση με το «φυσικό», με αποτέλεσμα να του ασκηθεί δριμεία κριτική.

Συνέπεια αυτής ήταν η σύνδεση πλέον του όρου «κουλτούρα» με την τέχνη, τη θρησκεία, την οικογενειακή ζωή (Williams, 1971:285).

Ο όρος «πολιτισμός» είναι πιο κοντά σε αυτό που εμείς σήμερα αποκαλούμε «πολιτισμό» από τον 19ο αιώνα και έπειτα.. Χαρακτηριστικά, οι Καρλ Μαρξ και Φρίντριχ Ένγκελς εξήγησαν τον «πολιτισμό» με τους όρους «εποικοδόμημα» ή «υπερδομή». Συγκεκριμένα, ο Ένγκελς χαρακτήρισε ως «πολιτισμό» «... την χρονική εκείνη περίοδο κατά την οποία ο άνθρωπος κατέκτησε τη γνώση, πέτυχε, δηλαδή, την δευτερογενή επεξεργασία των φυσικών προϊόντων και έγινε κύριος της βιοτεχνίας και της τέχνης». Ο ίδιος περιέγραψε την πρότερη κατάσταση ως «άγρια κατάσταση» και «βαρβαρισμό» για να δείξει την αντίθεση, που συντελέστηκε (Δωρής (1981:33-34). Ενδιαφέρον παρουσιάζει η προσπάθεια του Geertz (1957), ο οποίος όρισε τον πολιτισμό ως «τη δομή των εννοιών με βάση τις οποίες οι άνθρωποι μεταφράζουν τις εμπειρίες τους και καθοδηγούν τη δράση τους (Keesing and Strathern, 1998:5).

Το 1992 η UNESCO, κατά τη διάρκεια της 43ης Συνδιάσκεψής της για την Παιδεία και τον Πολιτισμό στις 14 Σεπτεμβρίου στη Γενεύη, προέβη στη διατύπωση ενός κοινά αποδεκτού ορισμού, προκειμένου να δώσει λύση στο χρόνιο αυτό πρόβλημα. Ο ορισμός είναι ο εξής: «Το πλέγμα των πνευματικών, υλικών, διανοητικών και συναισθηματικών χαρακτηριστικών, που διακρίνουν μια κοινωνία ή μια κοινωνική ομάδα και αποτελούν τα στοιχεία της πολιτισμικής ταυτότητάς της, συμπεριλαμβανομένων των τρόπων ζωής, των παραδόσεων, των αντιλήψεων, των τεχνών, των γραμμάτων και των θεμελιωδών δικαιωμάτων του ανθρώπου καλείται πολιτισμός».

2.2.1 Κοινωνιολογικές προσεγγίσεις

Όσον αφορά στις κοινωνιολογικές προσεγγίσεις του όρου, η έννοια του πολιτισμού ερμηνεύτηκε ως στοιχείο της κοινωνικής συνοχής. Σύμφωνα με αυτήν την ερμηνεία, ο πολιτισμός α) αποτελεί πλέον σημείο αναφοράς της συλλογικής ταυτότητας και β) ασκεί ισχυρή πίεση στα μέλη του κοινωνικού συνόλου. Παράλληλα, επιτελεί τρεις σημαντικές λειτουργίες για το κοινωνικό σύνολο: 1. την αναγνώριση, 2. την ένταξη και 3. τη συμμετοχή. Έτσι, τα μέλη του κοινωνικού συνόλου αναγνωρίζονται μεταξύ τους, εντάσσονται στο κοινωνικό σύνολο και αποκτούν την ατομική τους ταυτότητα, συμμετέχοντας στη ζωή (Τσαούσης, 1983:117).

Από την πλευρά τους, οι ανθρωπογνωστικές επιστήμες ορίζουν τον πολιτισμό ως «τη συνολική κοινωνική κληρονομιά μιας ομάδας ανθρώπων ή του ανθρώπινου είδους ως συνόλου. Τι συνιστά, δηλαδή, τον πολιτισμό; Η γλώσσα, οι ιδέες, οι πεποιθήσεις, τα έθιμα, τα ταμπού, οι κώδικες, οι θεσμοί, οι τεχνικές, τα έργα τέχνης, οι τελετουργίες, οι τελετές και άλλες πολιτιστικές δραστηριότητες. Δεδομένων αυτών, η συνέχεια και η ανάπτυξη του βρίσκονται σε άμεση συνάρτηση με την ικανότητα του ανθρώπου να μαθαίνει και να μεταβιβάζει αυτή του τη γνώση στις επόμενες γενιές» (Πάπαρη, 2011:19).

Τέλος, η Μπιτσάνη (2004:29 και 2009:34) προτείνει έναν πιο ειδικό ορισμό, τονίζοντας πως «πολιτισμός είναι το σύνολο των αξιών, υλικών και πνευματικών, που δημιουργήθηκαν από την ανθρώπινη δράση στη διάρκεια του χρόνου», άρα το σύνολο της καθημερινής ζωής. Από την πλευρά του, ο Badie (1995:109) υποστηρίζει πως «ο πολιτισμός αποτελεί ένα σημαντικό βίωμα με πολλές συνιστώσες, που προεκτείνονται στις συλλογικές ανθρώπινες συμπεριφορές, ενώ λειτουργεί ως μέρος της συλλογικής μνήμης των κοινωνικών ομάδων». Όσον αφορά στα χαρακτηριστικά του, αυτά είναι α) η πολυσημία και β) το γεγονός ότι αποτελεί φορέα μιας πλούσιας εξηγητικής διάστασης από την στιγμή που συνδέεται με τις έννοιες της παιδείας, της επιμόρφωσης, της επικοινωνίας, της ψυχαγωγίας.

2.3 Πολιτιστικά αγαθά

Δεδομένου ότι ο όρος «πολιτισμός» είναι ένας σύνθετος όρος, εξίσου σύνθετος είναι και ο όρος των «πολιτιστικών αγαθών», που απορρέει από αυτόν. Με το πέρασμα των χρόνων, πολλοί ερευνητές θέλησαν να προσεγγίσουν εμπειρικά τον όρο, μην θέλοντας, ωστόσο, ν' αυτοδεσμεύονται οι νομοθεσίες με άκαμπτους και αβάσιμους ορισμούς (Μπιτσάνη, 2004:36). Να σημειωθεί ότι ο ορισμός των πολιτιστικών αγαθών δεν απαντάται ενιαίος ούτε στις πολλαπλές συστάσεις ούτε στις νομοθεσίες των κρατών (Ρουκούνα, 1972:10).

Ως πολιτιστικό αγαθό, λοιπόν, νοείται κάθε υλική ή άυλη δημιουργία του ανθρώπου, που είχε κάποτε τα εξής χαρακτηριστικά: α) χρηστική αξία, β) συμβολική λειτουργία, γ) πνευματική αποστολή, ενώ σήμερα αποτελεί απλώς ένα στοιχείο, που διασώθηκε και αναφέρεται σε αντιλήψεις, επιτεύγματα και στον τρόπο ζωής του παρελθόντος (Καραλή, 1998:23). Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με τις διατάξεις του Νόμου 1114/81, ως πολιτιστικά αγαθά θεωρούνται:

α) τα αγαθά, κινητά και ακίνητα, τα οποία παρουσιάζουν μεγάλο ενδιαφέρον για την πολιτιστική κληρονομιά των λαών (π.χ. τα μνημεία αρχιτεκτονικής, τέχνης ή ιστορίας, οι αρχαιολογικές τοποθεσίες κ.τ.λ.)

β) τα οικοδομήματα, των οποίων κύριος και πραγματικός σκοπός είναι η διαφύλαξη ή η έκθεση των κινητών πολιτιστικών αγαθών (π.χ. τα μουσεία, οι μεγάλες βιβλιοθήκες κ.τ.λ.).

γ) τα κέντρα που περιέχουν σημαντικότερα αριθμό πολιτιστικών αγαθών, τα οποία ονομάζονται «κέντρα που περιέχουν μνημεία» (Τροβά, 1992:18).

Η Σύμβαση του Παρισιού (ν. 1103/80) δίνει ιδιαίτερη βαρύτητα στην παρεμπόδιση της παράνομης εισαγωγής, εξαγωγής και μεταβίβασης της κυριότητας των πολιτιστικών αγαθών. Συνεπώς, ο ορισμός που προτείνει είναι ο εξής: «Ως πολιτιστικά θεωρούνται εκείνα τα αγαθά, θρησκευτικά ή κοσμικά, τα οποία καθορίζονται αφ' ενός εκάστου των Κρατών ως έχοντα σπουδαιότητα δια την αρχαιολογίαν, την προϊστορίαν, την ιστορίαν, την τέχνην ή την επιστήμην...» (Τροβά, 1992:102).

Προχωρώντας σε μία ταξινόμηση των πολιτιστικών αγαθών βάσει διαφορετικών κριτηρίων, αυτά μπορούν να ταξινομηθούν με βάση: α) τον χρόνο δημιουργίας τους, β) τον τόπο δημιουργίας τους, γ) τη σημασία τους και δ) το είδος τους (Καραλή, 1998:23). Επίσης, μία άλλη διάκριση των αγαθών γίνεται σε α) κινητά και ακίνητα, με ευχερή ή δυσχερή αξιοποίηση, γ) δημόσια ή ιδιωτικά, δ) με διαρκή ή περιορισμένη χρήση, ε) υλικά και άυλα και στ) με αποκλειστική (ιδιωτική) ή συλλογική (δημόσια) χρήση (ΚΕΔΚΕ-ΕΕΤΤΑ, 1993:20).

Η παραγωγή των πολιτιστικών αγαθών είναι δε σημαντική, καθώς συμβάλλει στη μεγιστοποίηση του πολιτιστικού κεφαλαίου μιας χώρας και ενισχύει την πολιτιστική της ταυτότητα και εικόνα (Μπιτσάνη, 2004:36-37). Αν και βασικό χαρακτηριστικό τους είναι η μοναδικότητα και η ετερογένειά τους, εντούτοις, παρουσιάζουν κάποια κοινά χαρακτηριστικά βάσει του περιεχομένου και της λειτουργικότητάς τους (Παχάκη κ.ά. 2000:27).

2.4 Πολιτιστική δραστηριότητα

Η έννοια της πολιτιστικής δράσης έχει να κάνει με κάτι συλλογικό, το οποίο μοιράζεται με τους άλλους. Επίσης, είθισται να έχει κάποια συμβολική μορφή έκφρασης, είτε αυτή είναι εκούσια είτε ακούσια (Μακ Κουέιλ, 2002:119).

Η οργάνωση πολιτιστικών δραστηριοτήτων είναι σημαντική, καθώς συμβάλει τα μέγιστα τόσο στην καλλιέργεια όσο και στην πνευματική ανάπτυξη των μελών της. Στην ουσία, δηλαδή, πρόκειται για μία διαδικασία ψυχοδιανοητικής ανατροφοδότησης των μελών από τις ίδιες τους τις δυνάμεις (Μπιτσάνη, 2004:40).

Η Πάπαρη (2011:27) διακρίνει δύο κατηγορίες «δραστηριοτήτων»:

α) Την «πολιτισμική»: αναφέρεται σ' ένα αγαθό, κοινό για μια κοινωνία ή κοινωνική ομάδα. Στην ουσία ανακαλεί τη συλλογική μνήμη και συμβάλλει στην κοινωνική συνοχή. Στηρίζεται στην αυθόρμητη, λαϊκή δημιουργία και αποκλείει τις επώνυμες, ενυπόγραφες πρακτικές, εκτός εάν αυτές, με την πάροδο του χρόνου, έχουν ενσωματωθεί στη συλλογική συνείδηση της κοινότητας.

β) Την «πολιτιστική»: αναφέρεται σ' ένα επώνυμο αγαθό και απευθύνεται κατά κανόνα σε μέρος μιας κοινωνίας ή ενός κοινωνικού συνόλου, που έχουν ένα ιδιαίτερο ενδιαφέρον γι' αυτό. Δεν συμβάλλει απαραίτητα στην τόνωση της συλλογικής μνήμης μιας κοινότητας ή στην κοινωνική συνοχή. Είναι επώνυμο δημιούργημα και εντάσσεται περισσότερο ή λιγότερο στην επίσημη πολιτιστική πολιτική μιας χώρας.

2.5 Η πρόσβαση των κοινωνικά αποκλεισμένων στον πολιτισμό

Καταρχήν, δεν θα πρέπει να ξεχνάμε ότι κάθε άνθρωπος έχει το δικαίωμα της ελευθερίας πρόσβασης σε οποιοδήποτε καλλιτεχνικό δημιούργημα. Είναι αναφαίρετο δικαίωμα του ανθρώπου να έχει πρόσβαση στα καλλιτεχνικά δρώμενα, που τον ενδιαφέρουν.

Σε παγκόσμιο επίπεδο, το πρώτο κανονιστικό κείμενο είναι η οικουμενική διακήρυξη των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, που εγκρίθηκε από τη γενική συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών στις 10 Δεκεμβρίου του 1948 (Μπάλιας, 2004:235), το οποίο ορίζει την απαγόρευση κάθε είδους διάκριση φυλής, φύλου, γλώσσας ή θρησκείας.

Ένα παράδειγμα, που θα πρέπει να μας γίνει μάθημα στο μέλλον, είναι το εξής: στο παρελθόν η Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων προσέφυγε εναντίον της Ελλάδας με αφορμή την παραβίαση της αρχής απαγόρευσης δυσμενών διακρίσεων λόγω ιθαγένειας μέσω της επιβολής πληρωμής εισιτηρίου στους κοινοτικούς αλλοδαπούς για την είσοδό τους σε χώρους όπου οι Έλληνες είχαν δωρεάν πρόσβαση (Δαγτόγλου, 1982:659).

Ο πολιτισμός εκ φύσεως δεν μπορεί να συμβαδίζει με τον κοινωνικό αποκλεισμό (Χριστογιάννης, 2002:26-27). Στην περίπτωση, όμως, που παρατηρείται, έχει να κάνει με

τον αποκλεισμό κάποιων κοινωνικών ομάδων όχι μόνο από το να έχουν πρόσβαση στα πολιτιστικά προϊόντα, αλλά γενικότερα από την κοινωνία, λόγω διαφορετικής πολιτισμικής ταυτότητας. Ένας παράγοντας στον οποίο μπορεί να οφείλεται ο αποκλεισμός αυτός ενδεχομένως έχει να κάνει με τις οικονομικές δυσκολίες μιας κοινωνικής ομάδας, η οποία αδυνατεί να πληρώσει για να έχει πρόσβαση στα πολιτιστικά αγαθά. Ακόμα και στην περίπτωση αυτήν, όμως, θα μπορούσε να υπάρξει άρση του αποκλεισμού με την κάλυψη μέρους της δαπάνης από την Τοπική Αυτοδιοίκηση (Αμίτσης, 2006:83).

2.6 Επίλογος

Στο κεφάλαιο αυτό έγινε μία μνεία στη συμβολή της τέχνης και του πολιτισμού στην καταπολέμηση ή τουλάχιστον τον περιορισμό του φαινομένου του κοινωνικού αποκλεισμού. Συγκεκριμένα, αρχικά εξετάστηκαν η «τέχνη» και ο «πολιτισμός» ως δύο αυτόνομες έννοιες, ενώ στη συνέχεια ο ερευνητής μελέτησε οτιδήποτε εντάσσεται στο πλαίσιο του πολιτισμού, δηλαδή, τα πολιτιστικά αγαθά, την πολιτιστική δραστηριότητα και την πολιτιστική πολιτική πριν καταλήξει στο πώς αυτά θα μπορούσαν ν' αξιοποιηθούν κατάλληλα, ώστε να συμβάλλουν στην πρόσβαση των κοινωνικά αποκλεισμένων στον πολιτισμό.

Στο τρίτο κεφάλαιο, που ακολουθεί, αναλύεται η έννοια της πολιτιστικής πολιτικής, η οποία αποτελεί θεμελιώδη λίθο των σημερινών κοινωνιών, ποια είναι τα μέσα και οι φορείς άσκησης της, ενώ στη συνέχεια ο ερευνητής δίνει έμφαση στον Δήμο Νεάπολης-Συκεών και στην «Πολιτιστική Γειτονιά» αυτού.

3. Πολιτιστική πολιτική

Στο τρίτο κεφάλαιο ο ερευνητής δίνει έμφαση στην πολιτιστική πολιτική: κάνει αναφορά στον ορισμό της, στα μέσα που αυτή χρησιμοποιεί και στους φορείς που την ασκούν, πριν περάσει στη μελέτη της περίπτωσης του Δήμου Νεάπολης – Συκεών, που αποτελεί και το αντικείμενο της παρούσας εργασίας.

3.1 Ορισμός

Η πολιτιστική πολιτική αποτελεί μία δράση, που χαρακτηρίζεται από συλλογικότητα και συντονισμό, και περιλαμβάνει ενέργειες με απώτερο σκοπό την επίτευξη συγκεκριμένων στόχων. Αυτοί μπορεί να είναι: η προστασία και η διάδοση πολιτιστικών στοιχείων, η με κάθε τρόπο ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς και η αύξηση της συμμετοχής των πολιτών στην πολιτιστική ζωή. Επιπλέον, μια πολιτική χαρακτηρίζεται ως πολιτιστική, όχι μόνο λόγω των στόχων που θέτει, αλλά επειδή δίνει προτεραιότητα στη δημιουργική και πολιτισμένη πλευρά της ανθρώπινης ζωής (Ιωαννίδης 2002:78). Αξίζει να σημειωθεί ότι δεν πρόκειται για μία διαδικασία δυναμική και ευέλικτη, αλλά για μία διαδικασία γραμμική και συνδεδεμένη μ' ένα σύνολο διατυπωμένων πολιτικών και κυβερνητικών στόχων (Stevenson, 2004:125).

Η UNESCO (1969:8) ορίζει την πολιτιστική πολιτική ως «ένα σύνολο κοινωνικών πρακτικών, συνειδητών και διακριβωμένων, παρεμβάσεων ή μη, με στόχο την ικανοποίηση κάποιων πολιτιστικών αναγκών δια μέσω της υπέρτατης δυνατής χρήσης όλων των υλικών και ανθρώπινων πόρων, που μια δεδομένη κοινωνία διαθέτει σε μια ορισμένη χρονική στιγμή» και καταλήγει: «Η πολιτική αυτή πρέπει να καθορίζει κάποια κριτήρια της πολιτιστικής ανάπτυξης και να συνδέει τον πολιτισμό με τη διαμόρφωση της προσωπικότητας και την κοινωνικο-οικονομική ανάπτυξη».

Με άλλα λόγια, η πολιτιστική πολιτική μπορεί να οριστεί ως «ένα σύστημα σκοπών, μέσων και φορέων που συνδυάζονται σ' ένα πρόγραμμα με σκοπό να επιτύχουν τη γνώση, την ενίσχυση και διάδοση του πολιτιστικού φαινομένου μιας κοινότητας κατά τη διάρκεια μιας δεδομένης χρονικής περιόδου» (Μπιτσάνη, 2014:130).

Όσον αφορά στους σκοπούς της πολιτιστικής πολιτικής, αυτοί διακρίνονται στις παρακάτω κατηγορίες: α) την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς και της πολιτιστικής ταυτότητας, β) την ενίσχυση της καλλιτεχνικής και πνευματικής δημιουργίας, γ) την ανάπτυξη των όρων της λαϊκής συμμετοχής και δ) στην προώθηση της πολιτιστικής επικοινωνίας με ξένες χώρες (Κόνσολα, 1990:25).

3.2 Μέσα πολιτιστικής πολιτικής

Τα μέσα που χρησιμοποιούνται για την υλοποίηση των επιδιώξεων της πολιτιστικής πολιτικής είναι θεσμικά, οργανωτικά, οικονομικά, μέσα πολιτιστικής υποδομής και διάδοσης πολιτιστικών αγαθών (Ιωαννίδης 2002:78).

Αυτά είναι τα ακόλουθα (Κόνσολα, 1990: 31-34):

1. Αξιοποίηση των πολιτιστικών προτύπων: Η σημασία του πολιτιστικού προτύπου είναι αναμφίβολα μεγάλη. Ως πολιτιστικό πρότυπο ορίζουμε τα διανοητικά σχήματα στα οποία είναι κωδικοποιημένα το περιβάλλον και οι εκδηλώσεις, τι είναι αποτιμημένο και ιδανικό, ποιες δραστηριότητες πρέπει να τεθούν και ποιες ν' αποφευχθούν, ποιος θα συμμετάσχει και ποιοι θα είναι οι κανόνες αλληλεπίδρασης (LeVine 1977 στο Reese – Gallimore, 2000:106). Πρόκειται με άλλα λόγια για το σύνολο των θέσεων και απόψεων του πληθυσμού μιας περιφέρειας όσον αφορά στην αξιολόγηση των πολιτιστικών αξιών και στην προώθηση της αναπτυξιακής ιδέας. Ως εκ τούτου, η αλληλεξάρτηση των οικονομικών και πολιτιστικών δραστηριοτήτων σ' ένα ολοκληρωμένο πρόγραμμα ανάπτυξης, επιβάλλει την ισόρροπη συμμετοχή του οικονομικού και του πολιτιστικού πόλου, με σκοπό να είναι επιτυχής ο σχεδιασμός μιας ολοκληρωμένης περιφερειακής πολιτικής.
2. Αξιοποίηση του πολιτιστικού χρόνου: Στόχος της πολιτικής της αξιοποίησης του πολιτιστικού χρόνου είναι «η επέκταση των δικαιωμάτων εκπαιδευτικής και πολιτιστικής άδειας, που αποβλέπει στην προώθηση της μέγιστης ελαστικότητας ωρών εργασίας και ημερήσιου εργάσιμου χρόνου». Πώς επιτυγχάνεται αυτό; Με την οργάνωση πολιτιστικών εκδηλώσεων και συμμετοχή σε αυτές των εργαζομένων στον ελεύθερό τους χρόνο.
3. Πολιτιστική υποδοχή: Ένα από τα κύρια μέσα της περιφερειακής πολιτικής είναι η οικονομική και κοινωνική υποδομή, ενώ σε αυτήν εντάσσεται, σύμφωνα με τον Κόνσολα (1983:339) και η πολιτιστική υποδομή. Αυτό σημαίνει πως χωρίς την ύπαρξη βιβλιοθηκών,

πνευματικών και πολιτιστικών κέντρων, θεάτρων, κινηματογράφων, μουσείων, κ.τ.λ. δεν νοείται ανάπτυξη της πολιτιστικής ζωής.

4. Αξιοποίηση των Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας: Ο ρόλος των Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας είναι καταλυτικός και στην περίπτωση άσκησης της πολιτιστικής πολιτικής, καθώς ενισχύουν την πολιτιστική δυναμική. Από την πλευρά της, η περιφερειακή πολιτιστική πολιτική αξιοποιεί όλα τα μέσα επικοινωνίας – και ιδίως τις δυνατότητες που προσφέρουν τα νέα μέσα – με σκοπό τη διάδοση των πολιτιστικών αγαθών, την προώθηση της δημιουργικότητας και την ενίσχυση της πολιτιστικής ταυτότητας.

5. Αξιοποίηση της πολιτιστικής κληρονομιάς και του φυσικού περιβάλλοντος: Η διατήρηση του φυσικού περιβάλλοντος και η προβολή της πολιτιστικής κληρονομιάς είναι μία από τις βασικές παραμέτρους κάθε σύγχρονου προγράμματος περιφερειακής ανάπτυξης. Στο πλαίσιο αυτό εντάσσεται η καταγραφή, η συντήρηση, η επιστημονική έρευνα και η έκθεση στο κοινό των στοιχείων της πολιτιστικής κληρονομιάς μιας περιφέρειας.

Τέλος, να σημειωθεί ότι η επιτυχία της πολιτιστικής πολιτικής εξαρτάται από διάφορους παράγοντες, ένας εκ των κυριότερων, όμως, είναι το πώς θα γίνει αποδεκτή από την τοπική κοινωνία. Και αυτό εκφράζεται με τη θερμή ή όχι συμμετοχή των κατοίκων της στις πολιτικές δράσεις.

3.3 Φορείς άσκησης πολιτιστικής πολιτικής

Φυσικά, σε όλα τα παραπάνω απαραίτητη είναι η αρωγή του κράτους, με κινήσεις παρεμβατικές, οι οποίες θα τονώνουν τη ζήτηση των πολιτιστικών προϊόντων. Στο πλαίσιο αυτό, το κράτος θα πρέπει να παρέχει – πέρα από τα εχέγγυα – και τα μέσα για την υλοποίηση των παραπάνω στόχων.

Επιπλέον, όμως, ένας από τους βασικούς φορείς άσκησης της πολιτιστικής πολιτικής – πέραν του κράτους – είναι η Τοπική Αυτοδιοίκηση: οι φορείς, δηλαδή, και τα κινήματα που δραστηριοποιούνται σ' έναν τόπο, οι πολιτιστικές οργανώσεις, οι οργανώσεις εθελοντικής πρωτοβουλίας και δράσης κ.ά. (Σακελαρίου, 1992:23-25). Η Τοπική Αυτοδιοίκηση είναι ένας αυτοτελής τομέας δραστηριοτήτων, με ικανή χρηματοδότηση και με εκπροσώπους που

να εμπνέονται από την τοπική πολιτιστική παράδοση και ταυτόχρονα να εγκολώνονται τις νεωτερικές κατακτήσεις του καιρού μας (Νούτσος, 2005)⁷.

Συγκεκριμένα, ο Δήμος μπορεί να επιτελέσει τις εξής λειτουργίες: α) να έχει τον ρόλο του συμπαραστάτη, τόσο ηθικά όσο και οικονομικά, σε πολιτιστικές πρωτοβουλίες, που αναλαμβάνουν ομόλογοί του φορείς ή πρόσωπα, β) να είναι παραγωγός πολιτιστικών αγαθών και γ) να είναι ο επιτελικός νους για τη σύλληψη και την προώθηση ενός σχεδίου πολιτιστικής πολιτικής (Νούτσος, 2005).

Τέλος, η Μπιτσάνη (2004:119) προσδίδει ιδιαίτερη σημασία στην ανθρώπινη συμβολή και την αποτελεσματικότητά της, καταγράφοντας τους στρατηγικούς στόχους της πολιτιστικής αποκέντρωσης:

1. Διευκολύνεται η πρόσβαση στον πολιτισμό όσο το δυνατόν ευρύτερων κοινωνικών ομάδων της χώρας
2. Ενεργοποιείται ο τοπικός πληθυσμός στον προγραμματισμό της πολιτιστικής δράσης
3. Ισορροπείται η χωρική κατανομή της πολιτιστικής υποδομής
4. Αναπτύσσεται η καλλιτεχνική παιδεία και καλλιέργεια του κοινού
5. Δημιουργείται θετική εικόνα και βελτιώνεται η ελκυστικότητα των πόλεων μέσω της πολιτιστικής άνθησης
6. Βελτιώνεται η ποιότητα των παρεχόμενων πολιτιστικών υπηρεσιών από την Τοπική Αυτοδιοίκηση.

3.4 Η περίπτωση του Δήμου Νεάπολης - Συκεών

Η προαγωγή της πολιτιστικής καλλιέργειας των πολιτών του Δήμου Νεάπολης – Συκεών και η ενίσχυση της αξιοπρεπούς τέχνης και έκφρασης αποτελούν ζητήματα κοινωνικής ευθύνης για τους ιθύνοντες του δήμου. Η πολιτική του παραμένει εστιασμένη στην ισότιμη πολιτιστική αποκέντρωση - ειδικά σε καιρούς οικονομικής κρίσης και κοινωνικών μεταβολών -, με βασική προϋπόθεση να μην γίνονται εκπτώσεις στην ποιότητα⁸.

⁷ <http://www.tovima.gr/opinions/article/?aid=167206> (ανακτήθηκε 17/2/2018)

⁸ <http://www.dimosneapolis-sykeon.gr/web/guest/politi> (ανακτήθηκε 18/2/2018)

3.4.1 Κοινωνική πολιτική του Δήμου

Ο Δήμος Νεάπολης – Συκεών δίνει ιδιαίτερη βαρύτητα στον σχεδιασμό και την άσκηση της Κοινωνικής του Πολιτικής, αφού όπως σημειώνει και ο δήμαρχος της περιοχής, Σίμος Δανιηλίδης, στο σημείωμά του στην επίσημη ιστοσελίδα του Δήμου, αυτή αποτελούσε πάντα μια δέσμευση απέναντι στους πολίτες του Δήμου.

Αναλυτικά αναφέρεται πως «η άσκηση μιας προοδευτικής και εξειδικευμένης Κοινωνικής Πολιτικής αποτελούσε πάντοτε για τη δημοτική μας αρχή τη δυνατή ιδέα, τον πρώτιστο πολιτικό στόχο και μια δέσμευση αρχών απέναντι στους συμπολίτες μας, οι οποίοι είναι και οι μόνοι που –ως τελικοί αποδέκτες- μπορούν να αξιολογήσουν την προσπάθειά μας.

Ο δικός τους λόγος, η δική τους η εμπειρία και τα δικά τους συμπεράσματα είναι που αποδεικνύουν ότι το δίκτυο συντονισμένης κοινωνικής φροντίδας που έχουμε δημιουργήσει στο δήμο Νεάπολης - Συκεών μπορεί να χαρακτηριστεί ως η μεγαλύτερη τομή και η σημαντικότερη μεταρρύθμιση που έχουμε πετύχει.

Χάρη σε αυτό το δίκτυο, που διαρκώς αναπτύσσεται στο πνεύμα της αλληλεγγύης και της πολυεπίπεδης κοινωνικής παρέμβασης, ανταποκρινόμαστε με πλήρη επάρκεια ακόμη και στο ειδικό βάρος των συνεπειών που έχει προκαλέσει η οικονομική κρίση.

Στον Δήμο Νεάπολης-Συκεών θεωρούμε υποχρέωσή μας να υλοποιούμε σύγχρονες πολιτικές για την απασχόληση, την προαγωγή της υγείας και την εδραίωση της κοινωνίας της γνώσης. Να εξαλείφουμε τις εστίες που οδηγούν σε κοινωνική ανισότητα, μέσω ειδικών ενεργειών για τις ευπαθείς ομάδες του πληθυσμού και της λειτουργίας δομών και υποδομών πρωτοβάθμιας φροντίδας υγείας.

Θεωρούμε καθήκον μας να αντιμετωπίζουμε τον κάθε συμπολίτη μας ως ξεχωριστό άτομο. Να υλοποιούμε δράσεις που διασφαλίζουν κοινωνικές παροχές σε όλους και καταπολεμούν τη φτώχεια και τον κοινωνικό αποκλεισμό και τους κινδύνους που επιφέρουν»⁹.

3.4.2 Η Κοινωφελής επιχείρηση του Δήμου

Σύμφωνα με το άρθρο 254 παράγραφος 1. (παρ 2 Άρθρο 252 Ν. 3463/06), κάθε Δήμος ή Κοινότητα μπορεί να συνιστά δημοτικές ή κοινοτικές κοινωφελείς επιχειρήσεις, οι οποίες

⁹ <http://www.dimosneapolis-sykeon.gr/web/guest/koinpol> (ανακτήθηκε 18/2/2018)

έχουν ως αντικείμενο την ανάπτυξη δραστηριοτήτων, συναφών με αντίστοιχου περιεχομένου αρμοδιότητες αυτών¹⁰.

Η Κοινωφελής επιχείρηση συστήνεται με στόχο ν' αποτελέσει ένα χρήσιμο, πολύτιμο και ευέλικτο εργαλείο στα χέρια του Δήμου, ο οποίος θα έχει τη δυνατότητα ν' αξιοποιεί όλες τις ευκαιρίες και τις δυνατότητες που υπάρχουν ή θα προκύψουν. Παράλληλα, μπορεί να προσφέρει στους Δημότες όλων των ηλικιακών ομάδων και κατηγοριών υψηλού ποιοτικού επιπέδου υπηρεσίες δωρεάν ή με το χαμηλότερο δυνατό κόστος.

Σκοπός της είναι ο σχεδιασμός, η υλοποίηση, η αξιολόγηση και η έρευνα ανάπτυξης ενεργειών κοινωνικής πολιτικής και αλληλεγγύης, προστασίας του περιβάλλοντος, η εκπόνηση προγραμμάτων έρευνας και τεχνολογίας, ο σχεδιασμός, η υλοποίηση, η αξιολόγηση και η έρευνα ανάπτυξης ενεργειών παιδείας, πολιτισμού και αθλητισμού¹¹.

Το χαρακτηριστικό στοιχείο αυτού του τύπου των επιχειρήσεων είναι ότι δεν πρόκειται για εμπορικές επιχειρήσεις, καθώς σκοπός τους δεν είναι η επιδίωξη κέρδους. Αντίθετα, μέσω αυτών επιδιώκεται η καλύτερη και αποτελεσματικότερη άσκηση συγκεκριμένων αρμοδιοτήτων κοινωφελούς χαρακτήρα. (ΥΠΕΣΔΔΑ Εγκ. 16/07)¹².

3.5 Η «Πολιτιστική Γειτονιά»

Μία κυψέλη δημιουργίας πολιτισμού λειτουργεί εδώ και μία περίπου πενταετία στον Δήμο Νεάπολης – Συκεών, εκεί όπου οι ήχοι, τα χρώματα και οι καλλιτεχνικές δημιουργίες σμίγουν με τις ιστορικές μνήμες της μακραίωνης βυζαντινής ιστορίας της πόλης. Ρόλο πρωταγωνιστή σε αυτές τις πολιτιστικές δράσεις έχει κυρίως η νέα γενιά¹³.

Η Πολιτιστική Γειτονιά του Δήμου Νεάπολης - Συκεών βρίσκεται δίπλα στα βυζαντινά τείχη της Θεσσαλονίκης, όπου μια σειρά παλιών προσφυγικών κατοικιών επισκευάστηκαν με χρηματοδότηση του Π.Ε.Π. Κεντρικής Μακεδονίας 2000-2006 και του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου για να φιλοξενήσουν δράσεις πολιτισμού¹⁴. Στόχος και φιλοδοξία της

¹⁰ <http://www.kekpa.gr/el/2012-01-12-13-01-46/316-2012-01-16-14-21-54/2248-2014-12-04-06-35-55> (ανακτήθηκε 18/2/2018)

¹¹ <http://www.dimosneapolis-sykeon.gr/web/guest/dimepis> (ανακτήθηκε 18/2/2018)

¹² <http://www.kekpa.gr/el/2012-01-12-13-01-46/316-2012-01-16-14-21-54/2248-2014-12-04-06-35-55> (ανακτήθηκε 18/2/2018)

¹³ http://www.cityportal.gr/articles_det1.asp?article_id=51906 (ανακτήθηκε 18/2/2018)

¹⁴ https://www.facebook.com/pg/Πολιτιστική-Γειτονιά-1434437996872427/about/?ref=page_internal (ανακτήθηκε 18/2/2018)

δημοτικής αρχής είναι η μετατροπή του χώρου σε μια ανοιχτή σκηνή καλλιτεχνικής και πολιτιστικής δημιουργίας, έκφρασης και εκπαίδευσης¹⁵.

Όπως αναφέρεται στην επίσημη ιστοσελίδα του Δήμου: «Η λειτουργία της Πολιτιστικής Γειτονιάς του Δήμου Νεάπολης – Συκεών έχει διττή προοπτική: από τη μια αναβαθμίζει τα προσφυγικά κτίσματα και ολόκληρη την περιοχή που εφάπτεται της βόρειας πλευράς των βυζαντινών τειχών, ενώ από την άλλη στοχεύει σε μία ολοκληρωμένη πρόταση πολιτιστικής δημιουργίας που βασίζεται στον εθελοντισμό και στην ανταποδοτικότητα¹⁶.

Στην Πολιτιστική Γειτονιά λειτουργούν: Εργαστήριο Ζωγραφικής, Εργαστήριο Αγγειοπλαστικής, Αγιογραφίας, Εργαστήριο Φωτογραφίας, Εργαστήριο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, Εργαστήριο Μουσικών Οργάνων, Κέντρο Νεότητας, Κέντρο Πληροφόρησης κ.ά.¹⁷.

3.6 Επίλογος

Το κύριο θέμα του 3ου κεφαλαίου ήταν η μελέτη των πολιτιστικών οργανισμών της τοπικής αυτοδιοίκησης σ' ένα γενικότερο πλαίσιο, πριν φτάσουμε στη μελέτη περίπτωσης της εν λόγω εργασίας, που αποτελεί ο Δήμος Νεάπολης-Συκεών. Συγκεκριμένα, δόθηκε έμφαση στην ενσωμάτωση στον κοινωνικό ιστό, που πραγματώνεται μέσω της συμμετοχής σε πολιτιστικές δράσεις της τοπικής αυτοδιοίκησης, αλλά και στην άσκηση κοινωνικής πολιτικής από τον Δήμο. Η «Πολιτιστική Γειτονιά» του Δήμου Νεάπολης-Συκεών αποτελεί ένα τέτοιο χαρακτηριστικό παράδειγμα.

Το τέταρτο κεφάλαιο, που ακολουθεί, αποτελεί το εμπειρικό κομμάτι της εργασίας: στο πλαίσιο αυτού ο ερευνητής θα σταθεί στην υπόθεση πάνω στην οποία αυτή έχει δομηθεί, αλλά και στον στόχο, τον σκοπό και τις υποθέσεις της. Επίσης, θα περιγράψει την ερευνητική διαδικασία, που ακολούθησε, μέχρι να φτάσει στα συμπεράσματά του.

¹⁵ <http://www.thestival.gr/culture/actions/item/191720-politistiki-geitonia-ston-dimo-neapolis-sykeon-poia-tmimata-ergastiria-dimiourgoyntai> (ανακτήθηκε 18/2/2018)

¹⁶ <http://www.dimosneapolis-sykeon.gr/web/guest/148> (ανακτήθηκε 18/2/2018)

¹⁷ <http://www.dimosneapolis-sykeon.gr/web/guest/148> (ανακτήθηκε 18/2/2018)

4. Μεθοδολογία

Το τέταρτο κεφάλαιο αποτελεί το εμπειρικό μέρος της έρευνας: στο πλαίσιο αυτού ο ερευνητής αναλύει τα μεθοδολογικά εργαλεία, που θα χρησιμοποιήσει για την επαλήθευση των ερευνητικών του ερωτημάτων και την ερευνητική διαδικασία που θ' ακολουθήσει.

4.1 Στοιχεία για την έρευνα

Στόχος της παρούσας έρευνας είναι να εξετάσει αν η «Πολιτιστική Γειτονιά» του Δήμου Νεάπολης-Συκεών μπορεί να συμβάλλει, από την πλευρά της, στην πρόληψη και τον περιορισμό φαινομένων κοινωνικού αποκλεισμού.

Γενικότερα, σκοπός είναι να γίνει κατανοητό αν και κατά πόσο ο πολιτισμός μπορεί να συμβάλει προς αυτήν την κατεύθυνση, λαμβάνοντας υπόψη μας ότι ο πολιτισμός εκ φύσεως δεν συμβαδίζει με τον κοινωνικό αποκλεισμό.

Τα ερευνητικά ερωτήματα, στα οποία καλείται να δώσει απαντήσεις η παρούσα εργασία, συνοψίζονται στα παρακάτω:

- Ο πολιτισμός και η τέχνη μπορούν να συμβάλλουν αποτελεσματικά στην ένταξη στην κοινωνία ατόμων που είναι κοινωνικά αποκλεισμένα;
- Αν οι παροχές του Δήμου Νεάπολης-Συκεών στα κοινωνικά αποκλεισμένα άτομα της περιοχής είναι επαρκείς;
- Πώς μπορεί να βοηθήσει η «Πολιτιστική Γειτονιά» προς αυτήν την κατεύθυνση;
- Ποια ήταν τα κίνητρα των κοινωνικά αποκλεισμένων ατόμων του Δήμου να συμμετέχουν στην «Πολιτιστική Γειτονιά»;
- Από πού ενημερώθηκαν γι' αυτήν;
- Οι δράσεις της συμβάλλουν στην πρόληψη ή τον περιορισμό του κοινωνικού αποκλεισμού;
- Ποια είναι τα κυριότερα προβλήματα που οδηγούν τους Δημότες του Δήμου Νεάπολης – Συκεών στον κοινωνικό αποκλεισμό;

4.2 Ανάλυσης της μεθοδολογίας

Στην παρούσα εργασία θα γίνει ένας συνδυασμός μεθοδολογικών και ερευνητικών εργαλείων, προκειμένου να ελεγχθούν εμπειρικά οι θεωρητικές υποθέσεις. Συγκεκριμένα,

για τη συγκεκριμένη έρευνα κρίθηκε σκόπιμο να εφαρμοστούν η τεχνική ερωτηματολογίου όσο και αυτή των συνεντεύξεων. Ακολουθεί αναλυτική παρουσίασή τους παρακάτω.

4.2.1 Ερωτηματολόγιο

Ο ερευνητής επέλεξε να προχωρήσει στη συλλογή πρωτογενών στοιχείων βάσει της δειγματοληπτικής έρευνας με τυποποιημένο ερωτηματολόγιο. Όπως αναφέρει ο Δαουτόπουλος (2004:111), «το ερωτηματολόγιο στις δειγματοληπτικές έρευνες αποτελεί το μέσο εκείνο, που χρησιμοποιείται για τη μέτρηση των διαφόρων κοινωνικών και οικονομικών χαρακτηριστικών του μελετώμενου δείγματος» και προσθέτει, λέγοντας πως «η ακρίβεια του υλικού που πρόκειται να συγκεντρωθεί είναι σε άμεση συνάρτηση με την ακρίβεια της μέτρησης του χρησιμοποιούμενου ερωτηματολογίου».

Ο ερευνητής έκρινε σκόπιμο να χρησιμοποιήσει το ερωτηματολόγιο, καθώς βοηθά στην ποσοτική ανάλυση, επιτρέποντάς μας να συλλέξουμε τα δεδομένα που μας ενδιαφέρουν και οδηγώντας μας στη διεξαγωγή συμπερασμάτων. Η συλλογή των δεδομένων έγινε με τη βοήθεια ενός εντύπου, στο οποίο τόσο οι ερωτήσεις όσο και οι απαντήσεις είναι στο μεγαλύτερο μέρος τους προκαθορισμένες (Νόβα-Καλτσούνη, 2006:47).

4.2.2 Λόγοι επιλογής του ερωτηματολογίου

Όσον αφορά στους λόγους επιλογής του ερωτηματολογίου ως εργαλείο στην έρευνα, αυτοί συνοψίζονται παρακάτω: «Το ερωτηματολόγιο είναι ένα από τα βασικότερα εργαλεία συλλογής δεδομένων: πρόκειται για μία σειρά ερωτήσεων, στις οποίες καλούνται ν' απαντήσουν τα άτομα του δείγματος και που αναφέρονται σ' ένα υπό διερεύνηση θέμα» (Καραγεώργος, 2002:132).

4.2.3 Στοιχεία του ερωτηματολογίου

Το πρώτο βήμα που απαιτείται να κάνει ο ερευνητής είναι ο προσδιορισμός των στόχων της έρευνας και βάσει αυτών να προχωρήσει στον σχεδιασμό του ερωτηματολογίου. Η στοχοθέτηση συνδέεται άμεσα με τις πληροφορίες, που επιθυμεί να λάβει μέσω του ερωτηματολογίου ο ερευνητής. Ως εκ τούτου, ο σχεδιασμός και ο καταρτισμός του ερωτηματολογίου είναι μία πολύπλοκη και δύσκολη διαδικασία.

Πριν προχωρήσει ο ερευνητής στη σύνταξη του ερωτηματολογίου, θα πρέπει να λάβει υπόψη του τα εξής τρία στοιχεία, που έχουν να κάνει με τη μορφή και την έκτασή του: α) τη μορφή της συνέντευξης, που θα χρησιμοποιηθεί για τη συμπλήρωσή του, β) το

μορφωτικό επίπεδο των μελών που θα επιλεγούν ως δείγμα και γ) τον τύπο των ερωτημάτων που θα χρησιμοποιηθούν (Δαουτόπουλος, 2004:111).

Να σημειωθεί ότι στο περιεχόμενο του ερωτηματολογίου αντιστοιχούν ο τύπος των ερωτήσεων που θα συμπεριληφθούν, η διατύπωση αυτών των ερωτήσεων, καθώς και οι κλίμακες μέτρησης των αντίστοιχων μεταβλητών (Νόβα-Καλτσούνη, 2006:47).

4.3 Ερευνητική διαδικασία

Στο βασικό στάδιο της έρευνας διανεμήθηκαν ερωτηματολόγια σε φορείς πολιτισμού του Δήμου Νεάπολης-Συκεών, όπως στα γραφεία της Πολιτιστικής Γειτονιάς και στο Πολιτιστικό Κέντρο Συκεών αλλά και αλλού, όπου οι συμμετέχοντες (δημότες του Δήμου Νεάπολης-Συκεών) συμπλήρωσαν τα ερωτηματολόγια της έρευνας ατομικά, αφού πρώτα έλαβαν την έγγραφη διαβεβαίωση ότι η συμμετοχή τους στην έρευνα ήταν προαιρετική και ότι μπορούσαν να διακόψουν ανά πάσα στιγμή. Στη συνέχεια, τα επέστρεψαν στον ερευνητή, ο οποίος μέσα στο προβλεπόμενο διάστημα τα συγκέντρωσε όλα (συνολικά 98 από τα οποία 8 ήταν ακατάλληλα-κατεστραμμένα) και προχώρησε στην επεξεργασία τους.

4.3.1 Στατιστική ανάλυση

Η επεξεργασία και η ανάλυση των δεδομένων που συλλέχθηκαν από τα ερωτηματολόγια πραγματοποιήθηκε με τη χρήση του στατιστικού πακέτου ανάλυσης δεδομένων SPSS (Statistical Package for Social Sciences).

Στο επόμενο κεφάλαιο θα παρουσιαστούν αναλυτικά τα αποτελέσματα της έρευνας, που διενήργησε ο ερευνητής με τη βοήθεια του ερωτηματολογίου, τα οποία είναι σημαντικά για την εξέλιξη της εργασίας.

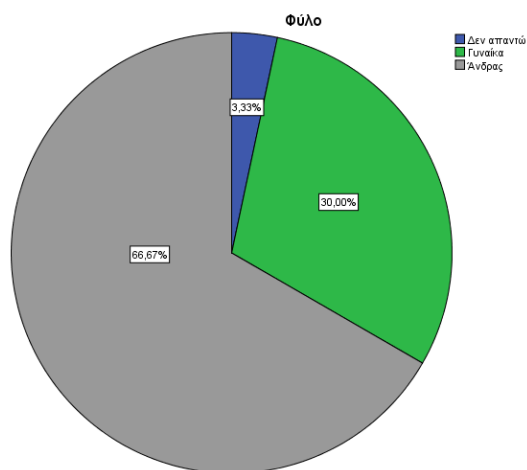
5. Αποτελέσματα

Στο κεφάλαιο αυτό παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της έρευνας, η ανάλυση των οποίων έγινε με τη χρήση του προγράμματος SPSS.

Αναλυτικά, τα αποτελέσματα της ανάλυσης:

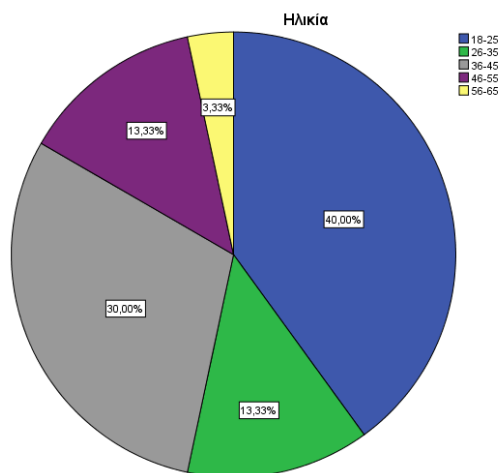
5.1 Δημογραφικά Στοιχεία

Φύλο:

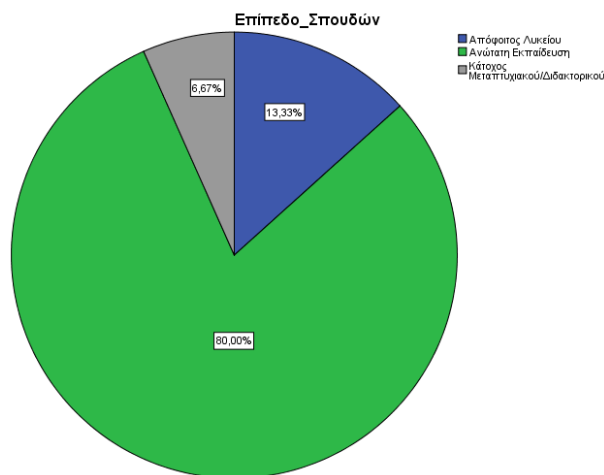
Στο σύνολο των 90 ερωτηθέντων ένα ποσοστό 30% ήταν γυναίκες, ενώ ένα ποσοστό 66,7% ήταν άνδρες. Υπήρχαν και τρία άτομα που δεν έδωσαν απάντηση σε αυτή την ερώτηση δηλαδή ένα ποσοστό ίσο με 3,3%.

Ηλικία:

Όσον αφορά στην ηλικία των ερωτηθέντων αυτή κυμαινόταν από 18 έως 65 ετών, και πιο αναλυτικά από 18 έως 25 ετών ήταν ένα ποσοστό ίσο με 40% από 26 έως 35 ετών ήταν ένα ποσοστό ίσο με 13,3% από 36 έως 45 ήταν ένα ποσοστό ίσο με 30% από 46 έως 55 ετών ήταν ένα ποσοστό ίσο με 13,3% ενώ από 56 έως 65 ετών ήταν ένα ποσοστό ίσο με 3,3%.

Επίπεδο Σπουδών:

Για το επίπεδο σπουδών των συμμετεχόντων στην παρούσα έρευνα, βρέθηκε ότι ένα ποσοστό ίσο με 13,3% είχαν αποφοιτήσει από το Λύκειο, ένα ποσοστό ίσο με 80% είχαν ολοκληρώσει την ανώτατη εκπαίδευση, ενώ ένα ποσοστό ίσο με 6,7% είχαν κάποιον μεταπτυχιακό ή διδακτορικό τίτλο σπουδών.

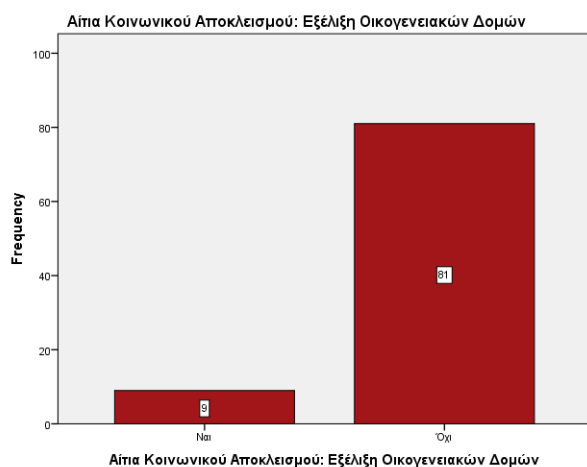
5.2 Αίτια Κοινωνικού Αποκλεισμού

Οι μισοί ερωτώμενοι, ποσοστό ίσο με 50% ακριβώς, θεωρούν ότι για τον Κοινωνικό Αποκλεισμό οφείλεται η μόνιμη ή μακροχρόνια ανεργία. Σε αυτό συμφωνεί και η έρευνα του Νικόλαου Μοίρα-Αξιοτόπουλου (2017:52), σύμφωνα με την οποία η κατηγορία των ανέργων αντιμετωπίζει τον μεγαλύτερο κίνδυνο κοινωνικού αποκλεισμού. Συγκεκριμένα, βρήκε ότι από το 2009 έως το 2016 το ποσοστό των ανέργων που βρίσκονται σε κίνδυνο κοινωνικού αποκλεισμού αυξήθηκε κατά 13 μονάδες. Επίσης, εκτιμάται ότι ο κοινωνικός αποκλεισμός αντιπροσωπεύει μια προοδευτική διαδικασία περιθωριοποίησης, που συνεπάγεται όχι μόνο οικονομικά προβλήματα αλλά και διάφορες μορφές κοινωνικών και πολιτιστικών μειονεκτημάτων¹⁸.

¹⁸ <http://www.epanad.gov.gr/default.asp?PID=36&la=1> (ανακτήθηκε 7/7/2018)

Ένα μικρό ποσοστό ατόμων του δείγματος, ίσο με 10%, θεωρεί ότι ο Κοινωνικός Αποκλεισμός οφείλεται στην εξέλιξη των οικογενειακών δομών. Ένα παράδειγμα της εξέλιξης των οικογενειακών δομών είναι οι όλο και περισσότερες μονογονεϊκές οικογένειες, οι οποίες συνδέονται με την πιθανότητα κοινωνικού αποκλεισμού. Ο λόγος έχει να κάνει με τη θέση τους στις εισοδηματικές κλίμακες, αφού οι περισσότερες εξ' αυτών κατατάσσονται στις χαμηλότερες κλίμακες, συνεπώς ο κίνδυνος της φτώχειας είναι ορατός. Επίσης, άλλες αιτίες είναι το θέμα της κατοικίας, καθώς επηρεάζει την ποιότητα ζωής των οικογενειών αυτών και η μειωμένη δυνατότητα ενσωμάτωσης στον κοινωνικό και πολιτισμικό περίγυρο (Μαράτου-Αλιπράντη, 2002:15-16).

Ένα ποσοστό ίσο με 33,3% υποστηρίζει ότι η αιτία του Κοινωνικού Αποκλεισμού είναι παρακμή των παραδοσιακών μορφών αλληλεγγύης.

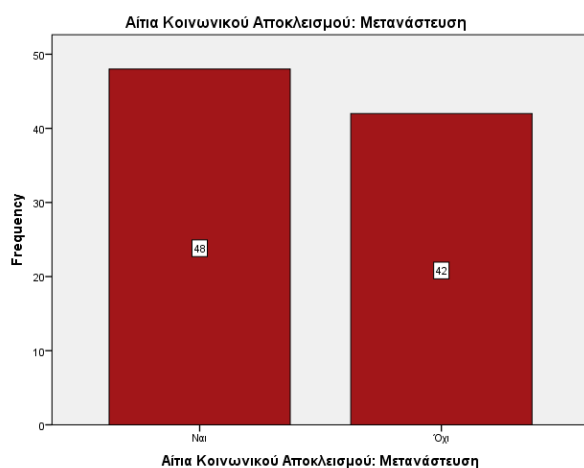

Ως αιτία του Κοινωνικού Αποκλεισμού θεωρούν την αύξηση του ατομικισμού, ένα ποσοστό ίσο με 53,3%.

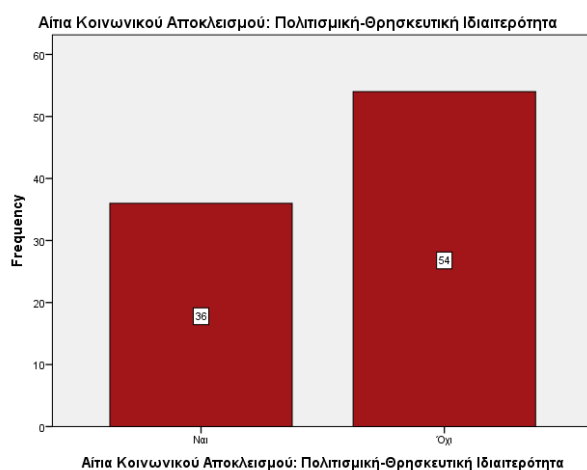

Το ίδιο ποσοστό, 53,3%, θεωρεί και την μετανάστευση ως αιτία του Κοινωνικού Αποκλεισμού, αν και θα πρέπει να τονίσουμε ότι οι κρατικές υπηρεσίες, οι οποίες εξυπηρετούν τους μετανάστες δείχνουν συνεχώς μεγαλύτερη ευαισθητοποίηση σε θέματα σχετικά με τα δικαιώματα και την κοινωνική τους ένταξη στο περιβάλλον της Ελλάδας,

μετά από τις έντονες κριτικές ακαδημαϊκών ερευνητών και δημοσιογράφων (Baldwin-Edwards, 2004: 39).

Το ποσοστό των ατόμων που θεωρεί ότι η πολιτισμική και θρησκευτική ιδιαιτερότητα είναι μία αιτία του Κοινωνικού Αποκλεισμού είναι ίσο με 40%.

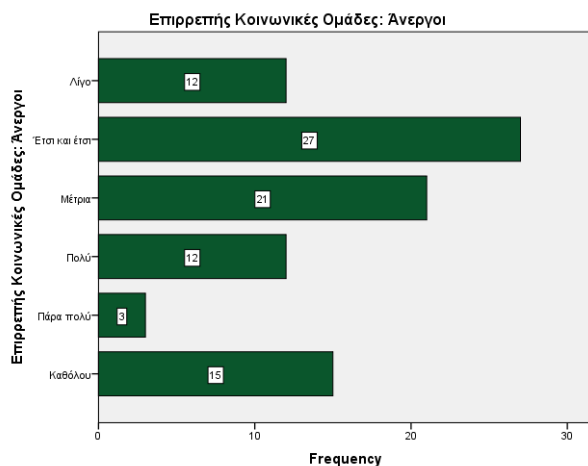
Ο αναλφαβητισμός και η ανισότητα στη γνώση είναι μία από τις αιτίες ύπαρξης του Κοινωνικού Αναλφαβητισμού για ένα ποσοστό ατόμων ίσο με 30%. Ωστόσο, όπως επισημαίνει η Αναστασία-Αθανασούλα Ρέππα (2006:144), ο αναλφαβητισμός από μόνος του δεν οδηγεί στον κοινωνικό αποκλεισμό – με την έννοια, δηλαδή, ότι ο αναλφάβητος

δεν εντάσσεται αυτόματα στους κοινωνικά αποκλεισμένους – αλλά η διαδικασία αυτή διαμεσολαβείται και από άλλους παράγοντες, π.χ. η οικογένεια, η κοινότητα και η αγορά εργασίας.

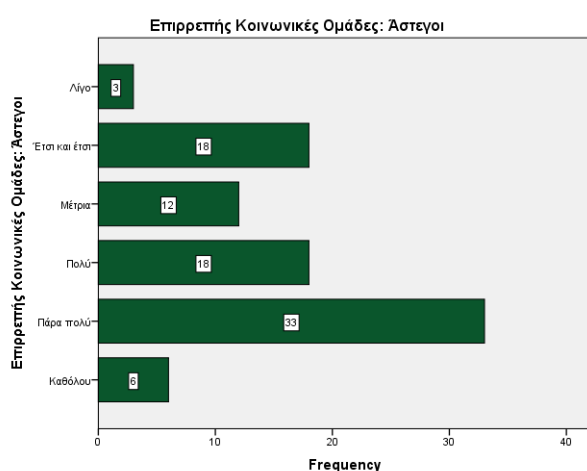

5.3. Κοινωνικές ομάδες επιρρεπείς στον κοινωνικό αποκλεισμό

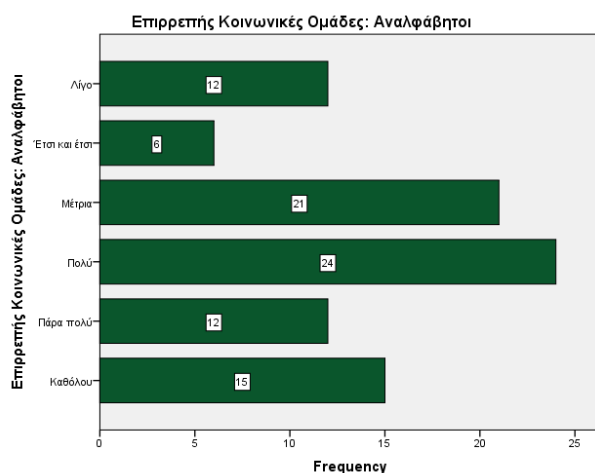
Οι άνεργοι θεωρούνται ότι είναι έτσι και έτσι μία κοινωνική ομάδα η οποία είναι επιρρεπής στον Κοινωνικό Αποκλεισμό για ένα ποσοστό ατόμων ίσο με 30%. Χαρακτηριστική είναι η μελέτη της Π. Σκούρτη (2014:79), που αφορά στον Δήμο Ζωγράφου, σύμφωνα με την οποία «οι περισσότεροι ερωτηθέντες αποδέχθηκαν τόσο την ύπαρξη του φαινομένου του κοινωνικού αποκλεισμού (76%) όσο και τις συνέπειες που το φαινόμενο αυτό προκαλεί στην ψυχολογική και σωματική τους υγεία».

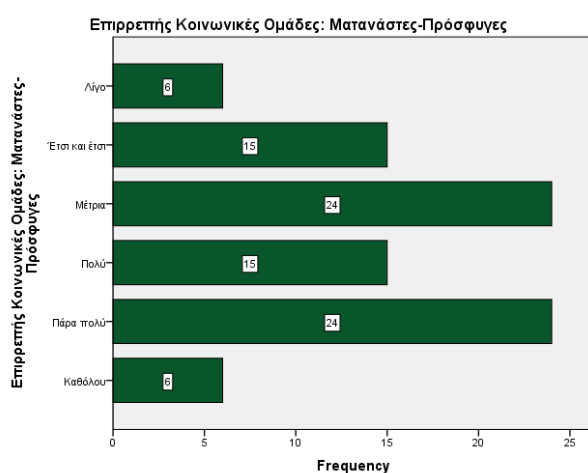
Οι άστεγοι θεωρείται ότι είναι πάρα πολύ μία κοινωνική ομάδα η οποία είναι επιρρεπείς στον κοινωνικό αποκλεισμό για ένα ποσοστό ατόμων ίσο με 36,7%. Πάντως, σύμφωνα με έρευνα του Ν. Κουραχάνη (2015:159) σε πληθυσμό αστέγων διαπιστώθηκε ότι οι άστεγοι που δεν διαμένουν στο δρόμο για μεγάλο χρονικό διάστημα, διαθέτουν καλύτερα επίπεδα κοινωνικότητας και ενεργοποίησης, εν αντιθέσει με τους άστεγους που ζουν στο δρόμο.

Πολύ θεωρείται ότι είναι επιρρεπείς στον Κοινωνικό Αποκλεισμό οι αναλφάβητοι για ένα ποσοστό ατόμων ίσο με 26,7%. Αυτό επεσήμανε και ο Α. Ευστράτογλου (2000:88) στο άρθρο του με τίτλο «Αναλφαβητισμός στην Ελλάδα, μια διερεύνηση για τις πρόσφατες εξελίξεις (1983-1997)», όπου επισήμαινε ότι «μολονότι ο αριθμός των αναλφάβητων εμφανίζει μια διαρκή τάση μείωσης, εντούτοις, εξακολουθεί ακόμη και σήμερα να είναι ιδιαίτερα υψηλός, ενώ η αυξανόμενη ενσωμάτωση του αγροτικού χώρου στον καπιταλιστικό τρόπο παραγωγής και η επιδείνωση των όρων λειτουργίας των αγορών εργασίας μετέβαλαν δραματικές τις συνθήκες, οδηγώντας τους αναλφάβητους στο περιθώριο, ενεργοποιώντας τον φαύλο κύκλο της περιθωριοποίησης, της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού».

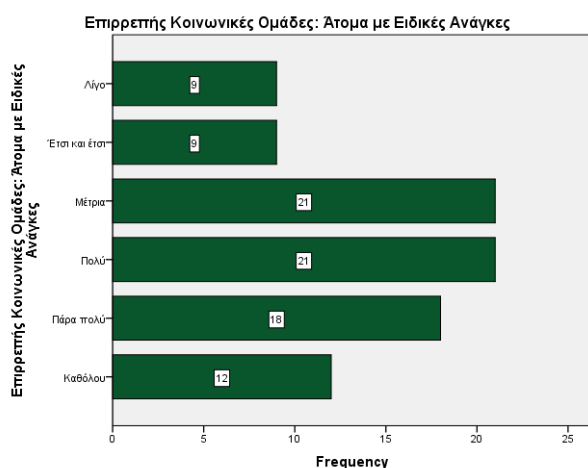

Μία επιρρεπής κοινωνική ομάδα στον Κοινωνικό Αποκλεισμό είναι οι μετανάστες και οι πρόσφυγες, πάρα πολύ για ένα ποσοστό ατόμων ίσο με 26,7%. Οι μετανάστες και οι πρόσφυγες βιώνουν τον κοινωνικό αποκλεισμό σε επίπεδο αποκλεισμού από την εργασία όσο διογκώνεται το πρόβλημα της ένταξης των μεταναστών διογκώνεται και το πρόβλημα της ανεργίας, όπως διαπιστώθηκε από έρευνα του Γ. Κατερέλου (2007:59) για το Ινστιτούτο Μεταναστευτικής Πολιτικής.

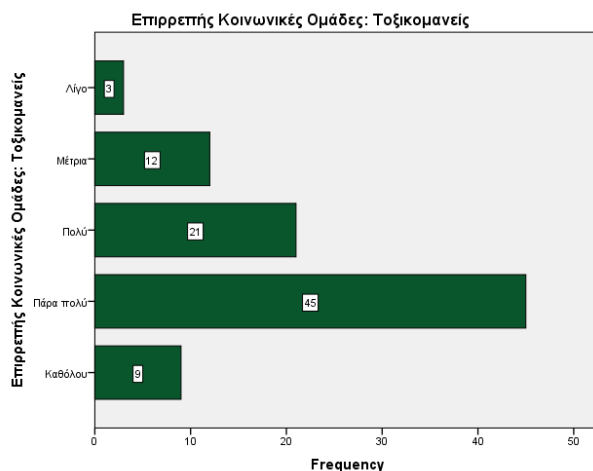

Τα άτομα με αναπηρίες είναι μία κοινωνική ομάδα επιρρεπής στον Κοινωνικό Αποκλεισμό, πολύ για ένα ποσοστό ίσο με 23,3%. Το γεγονός αυτό αποδεικνύεται και από την έρευνα της Δ. Πανουργιά (2016:210), η οποία σε μελέτη που έκανε για την προσβασιμότητα των ατόμων με προβλήματα όρασης στα Μουσεία βρήκε ότι «η πλειοψηφία των συμμετεχόντων μουσειακών φορέων συμμορφώνεται μερικώς με τις επιταγές της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του Παγκόσμιου Οργανισμού Μουσείων για την παροχή ισότιμης πρόσβασης όλων των

κοινωνικών ομάδων στις εγκαταστάσεις τους», ωστόσο, είναι μικρός ο αριθμός των ατόμων αυτών που τα επισκέπτονται και ο λόγος της μικρής επισκεψιμότητας σχετίζεται με πολλούς παράγοντες. Μεταξύ αυτών είναι η ελλιπής εφαρμογή των κανόνων προσβασιμότητα, ενώ φαίνεται πως η επισκεψιμότητα θ' αυξάνονταν, εφόσον τα Μουσεία παρείχαν στα άτομα με προβλήματα όρασης τις απαραίτητες υπηρεσίες πρόσβασης.

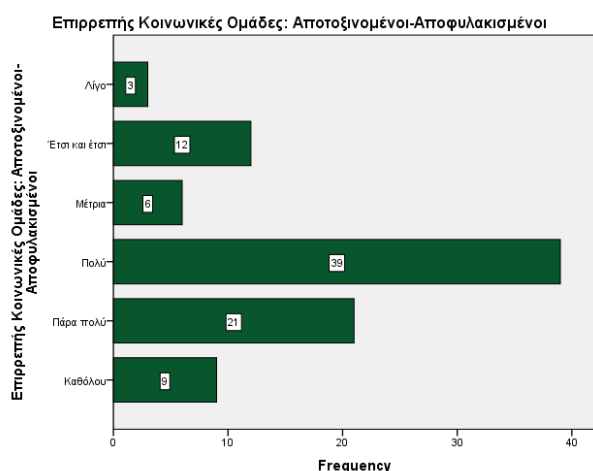

Οι τοξικομανείς είναι πάρα πολύ επιρρεπείς στον Κοινωνικό Αποκλεισμό, υποστηρίζει ένα ποσοστό ερωτηθέντων ίσο με 50%. Σε αυτό το συμπέρασμα κατέληξε και ο Πέτρου (2014:48), τονίζοντας πως «2 στους 3 ερωτηθέντες βίωσαν τον κοινωνικό αποκλεισμό λόγω της εξάρτησής τους, καθώς αδυνατούσαν να βρουν εργασία, όπως, επίσης, και η συμπεριφορά του κοινωνικού τους περίγυρου ήταν αρνητική και απαξιοτική. Ας μην ξεχνάμε ότι στην Ελλάδα το θέμα των ναρκωτικών είναι ακόμα ένα θέμα 'ταμπού' και δεν αντιμετωπίζεται με τον κατάλληλο τρόπο».

Οι αποτοξινωμένοι και οι αποφυλακισμένοι είναι πολύ εκτεθειμένοι στον Κοινωνικό Αποκλεισμό, δήλωσαν ένα ποσοστό ίσο με 43,3%. Σχετικά με την πρώτη κατηγορία, ενδεικτικά είναι τα αποτελέσματα της έρευνας της Δ. Παπαδοπούλου (2002:235) στο νομό Κυκλάδων για τα φαινόμενα κοινωνικού αποκλεισμού, στο πλαίσιο της οποίας πήρε συνεντεύξεις από αποτοξινωμένα άτομα: μία εκ των συμμετεχόντων, ονόματι Ελένη, παραδέχεται πως «μετά την αποφυλάκισή μου δεν έχω ούτε φίλους ούτε γνωστούς», γεγονός που την κάνει πολύ δυστυχισμένη.

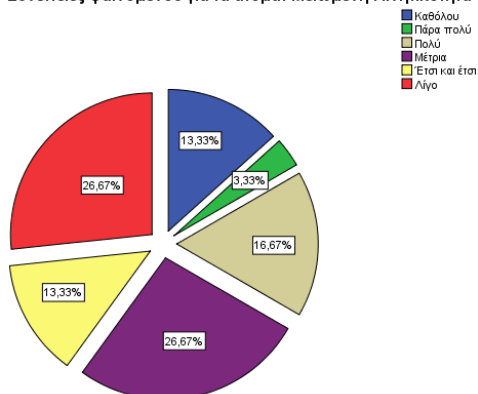
Όσον αφορά στη δεύτερη κατηγορία, η έρευνα του Κωνσταντίνου Λέρου (σελ. 115) δείχνει ότι η πρόσβαση στην αγορά εργασίας των αποφυλακισμένων χαρακτηρίζεται εξαιρετικά δύσκολη, κυρίως λόγω του βεβαρημένου ποινικού τους μητρώου.

5.4 Συνέπειες Κοινωνικού Αποκλεισμού για τα άτομα

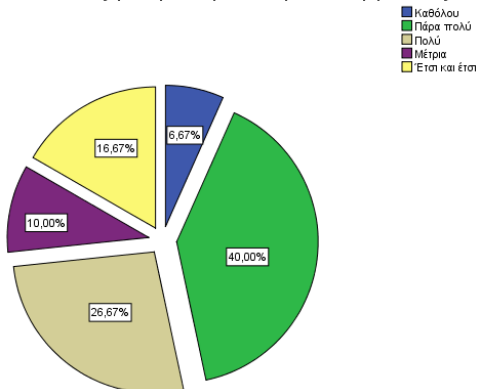
Η μειωμένη κινητικότητα θεωρείται μία μέτρια συνέπεια του Κοινωνικού Αποκλεισμού για τα άτομα, για ένα ποσοστό ίσο με 26,7%.

Συνέπειες φαινομένου για τα άτομα: Μειωμένη Κινητικότητα

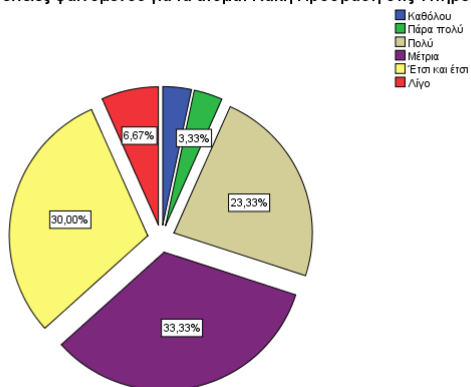
Η έλλειψη ελπίδας θεωρείται πάρα πολύ σημαντική συνέπεια του Κοινωνικού Αποκλεισμού για ένα ποσοστό ατόμων ίσο με 40%.

Συνέπειες φαινομένου για τα άτομα: Έλλειψη Ελπίδας

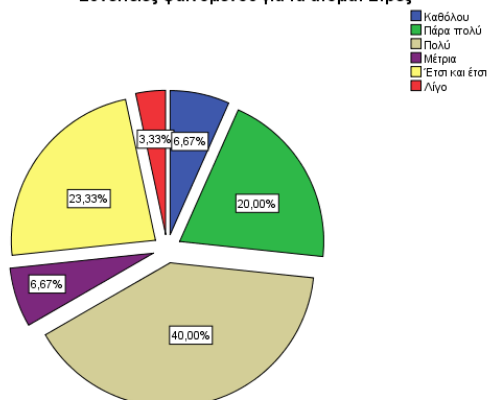
Η κακή πρόσβαση στις υπηρεσίες θεωρείται μέτρια σημαντική συνέπεια για ένα ποσοστό ατόμων ίσο με 33,3%.

Συνέπειες φαινομένου για τα άτομα: Κακή Πρόσβαση στις Υπηρεσίες

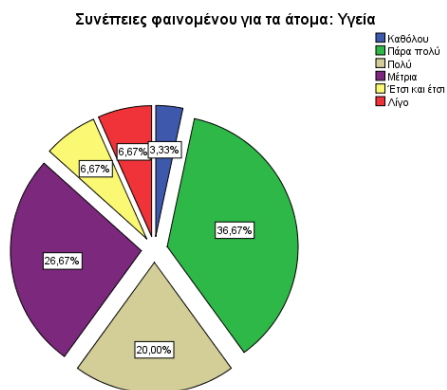

Το στρες θεωρείται μία πολύ σημαντική συνέπεια του φαινομένου του Κοινωνικού Αποκλεισμού για ένα ποσοστό ατόμων ίσο με 40%.

Συνέπειες φαινομένου για τα άτομα: Στρες

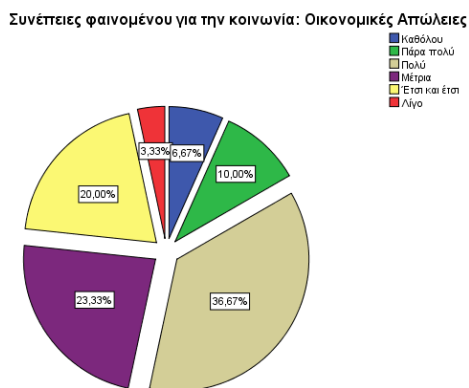

Η υγεία θεωρείται μία πάρα πολύ σημαντική συνέπεια του φαινομένου του Κοινωνικού Αποκλεισμού, για ένα ποσοστό ατόμων ίσο με 36,7%.

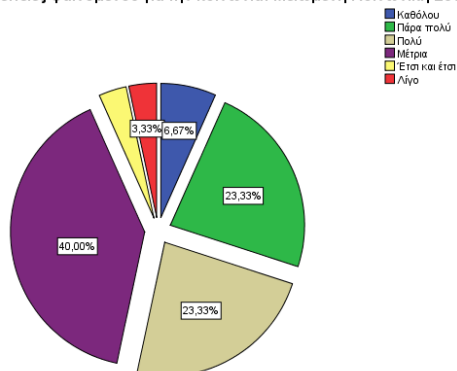
5.5 Συνέπειες Κοινωνικού Αποκλεισμού για την κοινωνία

Οι οικονομικές απώλειες είναι μία πολύ σημαντική συνέπεια του Κοινωνικού Αποκλεισμού για την κοινωνία, δήλωσαν ένα ποσοστό ερωτηθέντων ίσο με 36,7%.

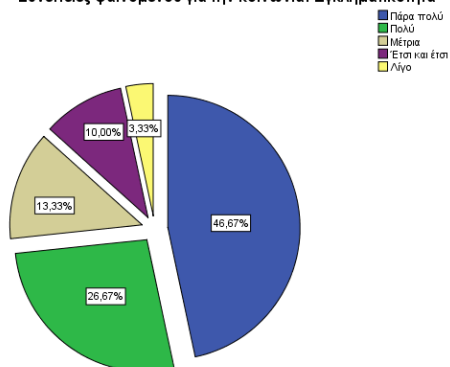
Η μειωμένη κοινωνική συνοχή είναι μία συνέπεια του Κοινωνικού Αποκλεισμού μέτρια σημαντική, για ένα ποσοστό ατόμων ίσο με 40%.

Συνέπειες φαινομένου για την κοινωνία: Μειωμένη Κοινωνική Συνοχή

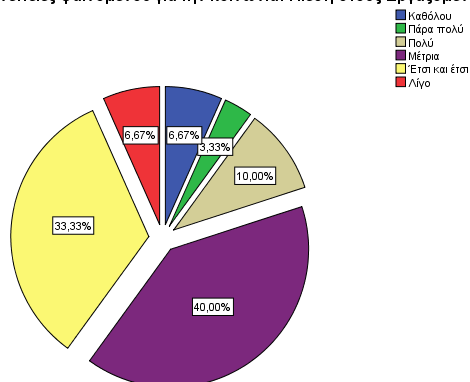
Πάρα πολύ σημαντική συνέπεια του Κοινωνικού Αποκλεισμού είναι τα υψηλότερα ποσοστά εγκλήματος και ο φόβος για εγκληματικότητα, δήλωσαν ένα ποσοστό ίσο με 46,7%.

Συνέπειες φαινομένου για την κοινωνία: Εγκληματικότητα

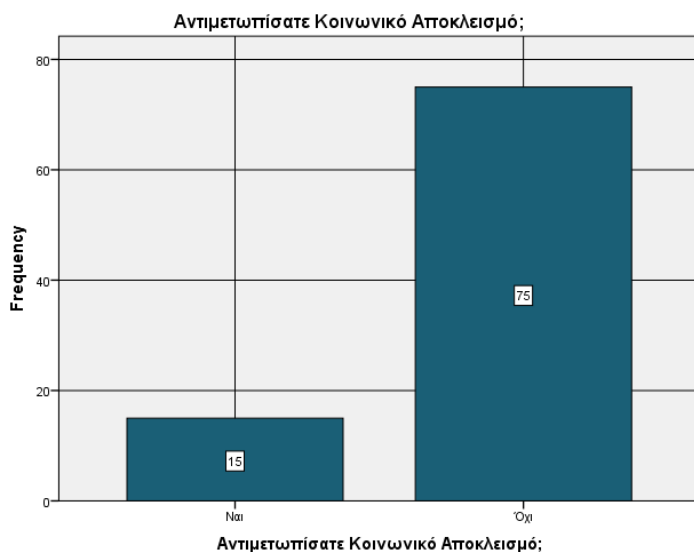
Η επιπλέον πίεση σε άτομα που εργάζονται με αποκλεισμένες ομάδες, είναι μέτρια σημαντική συνέπεια του φαινομένου του Κοινωνικού Αποκλεισμού, θεωρούν ένα ποσοστό ερωτηθέντων ίσο με 40%.

Συνέπειες φαινομένου για την κοινωνία: Πίεση στους Εργαζόμενους

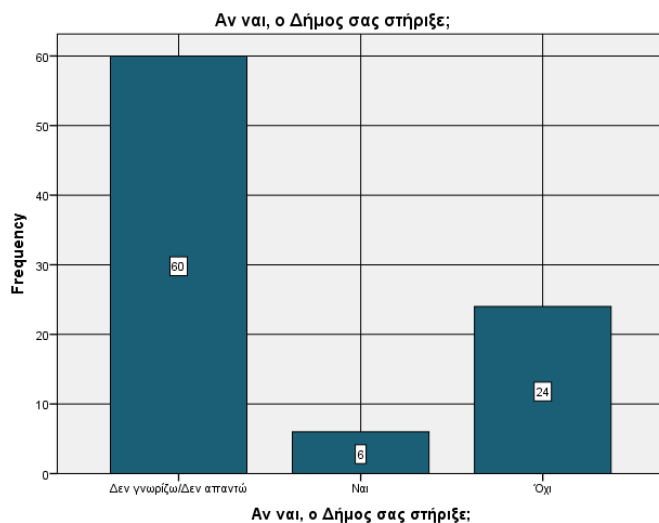
5.6 Δήμος Νεάπολης-Συκεών: αντιμετώπιση κοινωνικού αποκλεισμού

Η πλειοψηφία των ερωτηθέντων δεν έχει αντιμετωπίσει Κοινωνικό Αποκλεισμό, ποσοστό ίσο με 83,3%.

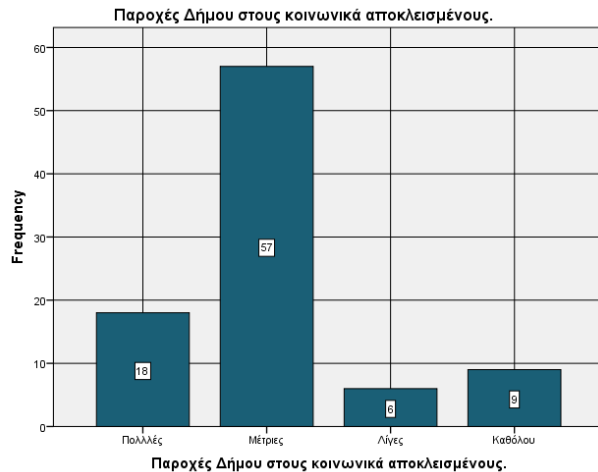
5.6.1 Στήριξη του Δήμου

Από όσους αντιμετώπισαν Κοινωνικό αποκλεισμό, ένα ποσοστό ίσο με 6,7% δήλωσε ότι υπήρξε στήριξη από τον Δήμο, ενώ ένα ποσοστό ίσο με 26,7% ότι δεν υπήρχε.

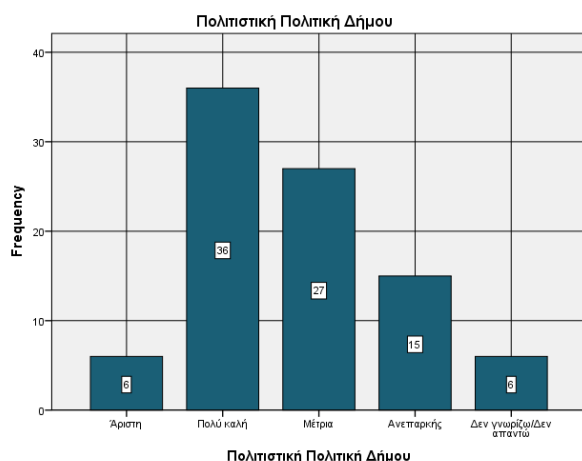
5.6.2 Παροχές του Δήμου στα κοινωνικά αποκλεισμένα άτομα της περιοχής

Μέτριες θεωρούνται οι παροχές στους κοινωνικά αποκλεισμένους της περιοχής από τον Δήμο, για ένα ποσοστό ίσο με 63,3%.

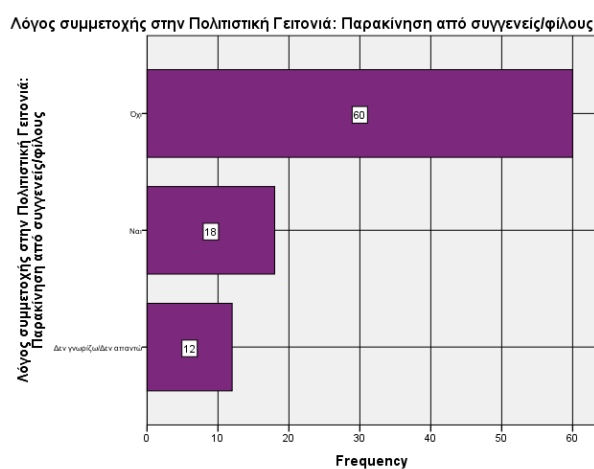
5.6.3 Η πολιτιστική πολιτική του Δήμου

Πολύ καλή θεωρείται η πολιτιστική πολιτική του Δήμου, για ένα ποσοστό ερωτηθέντων ίσο με 40%.

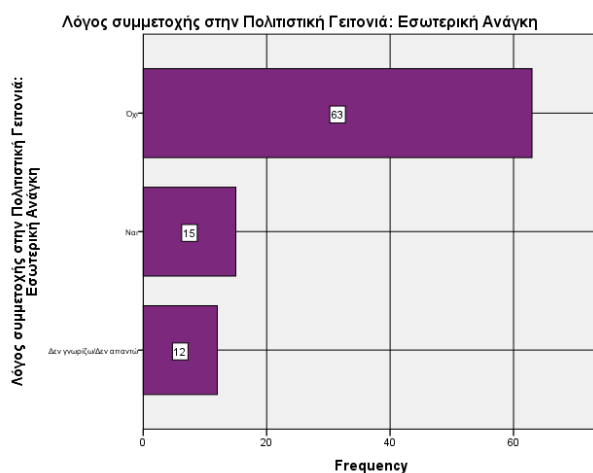

5.6.4 Συμμετοχή στην Πολιτιστική Γειτονιά

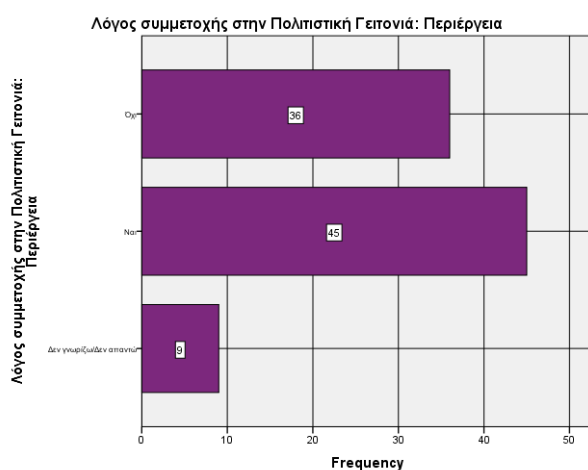
Η παρακίνηση από συγγενείς ή φίλους ήταν ένας λόγος συμμετοχής στην Πολιτιστική Γειτονιά, για ένα ποσοστό ατόμων ίσο με 20%.

Η εσωτερική ανάγκη ήταν ένας από τους λόγους συμμετοχής στην Πολιτιστική Γειτονιά για ένα ποσοστό ερωτηθέντων ίσο με 16,7%.

Η περιέργεια ήταν επίσης ένας άλλος λόγος που παρότρυνε τους συμμετέχοντες στην παρούσα έρευνα να λάβουν μέρος στην Πολιτιστική Γειτονιά. Ποσοστό θετικών απαντήσεων ίσο με 50%.

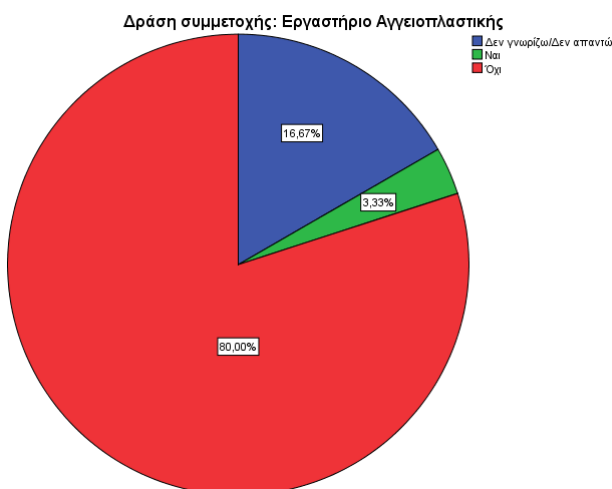

5.6.5 Δράση της Πολιτιστικής Γειτονιάς

Στο εργαστήριο της ζωγραφικής συμμετείχε συνολικά ένα ποσοστό ατόμων ίσο με 6,7%.

Στο εργαστήριο αγγειοπλαστικής συμμετείχε ένα ποσοστό ίσο με 3,3%.

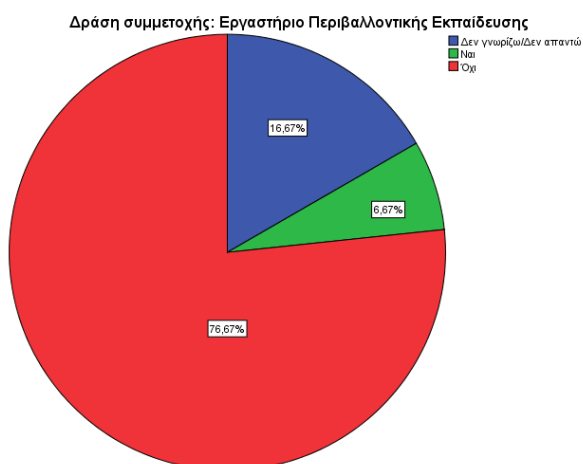
Στο εργαστήριο αγιογραφίας συμμετείχε συνολικά ένα ποσοστό ίσο με 10%.

Στο εργαστήριο φωτογραφίας συμμετείχε ένα ποσοστό ατόμων ίσο με 10% επίσης.

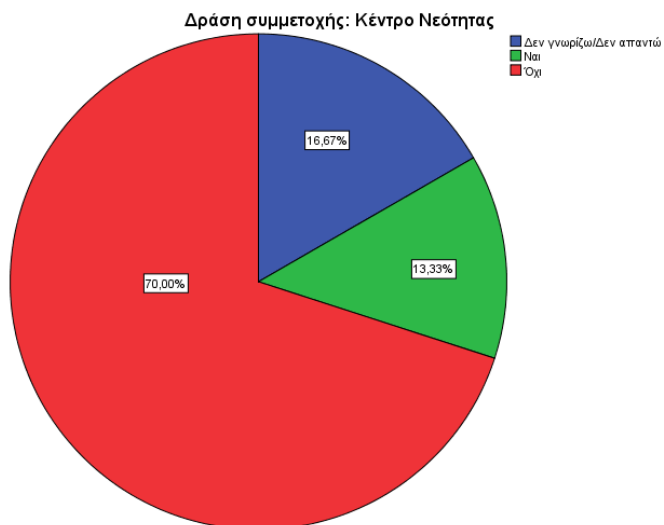
Όσον αφορά στο εργαστήριο περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, συμμετείχε ένα ποσοστό ίσο με 6,7%.

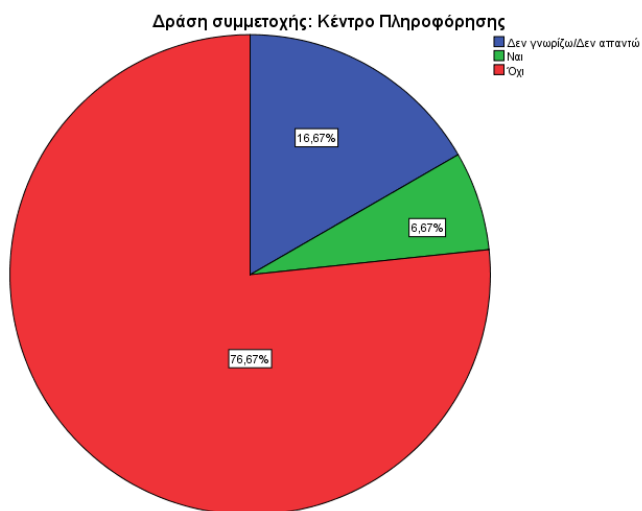
Για το εργαστήριο μουσικών οργάνων βρέθηκε ότι το ποσοστό όπου συμμετείχαν ήταν ίσο με 10%.

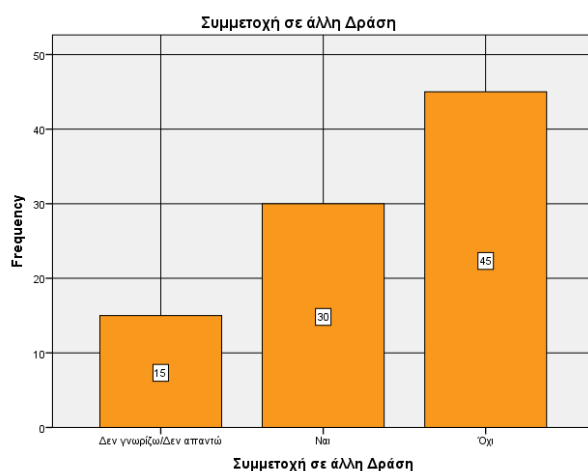
Στο κέντρο νεότητας έλαβαν μέρος ένα ποσοστό της τάξης του 13,3%.

Στο κέντρο πληροφόρησης συμμετείχε ένα ποσοστό ίσο με 6,7%.

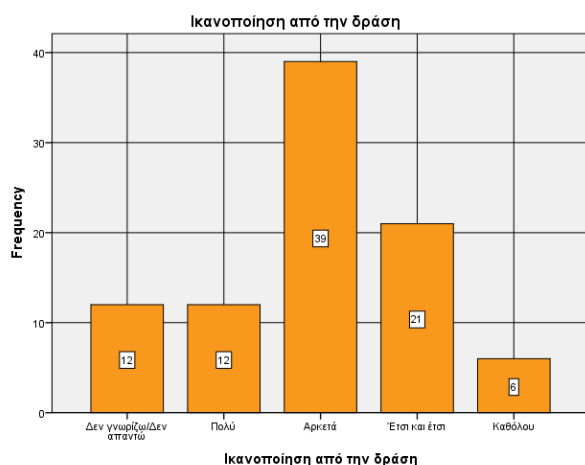

Σε κάποια άλλη δράση εκτός των προηγούμενων, δήλωσαν ότι συμμετείχαν συνολικά 30 άτομα, δηλαδή ένα ποσοστό ίσο με 33,3%.

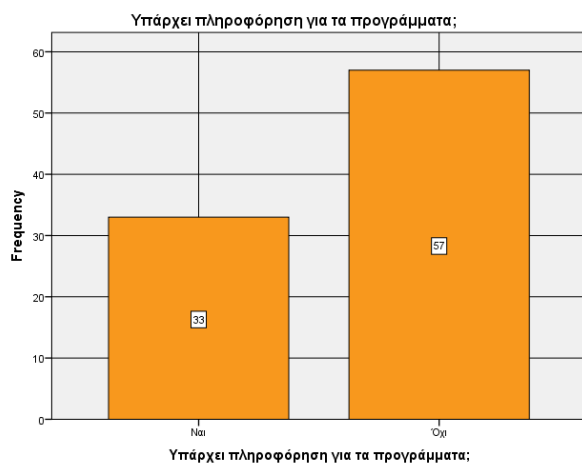
5.6.6 Ικανοποίηση από την Δράση

Αρκετά ικανοποιημένοι από την δράση όπου συμμετείχαν, δήλωσαν οι περισσότεροι ερωτώμενοι και πιο συγκεκριμένα ένα ποσοστό ίσο με 43,3%.

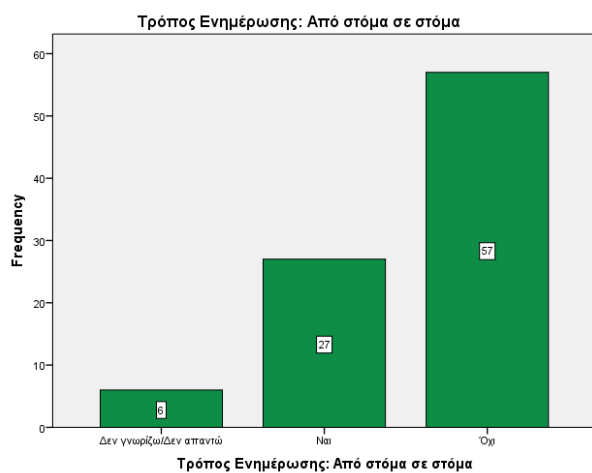
5.6.7 Πληροφόρηση για τα προγράμματα

Η πλειοψηφία των ατόμων που έλαβαν μέρος στην παρούσα έρευνα, θεωρεί ότι δεν υπάρχει επαρκής πληροφόρηση για τα προγράμματα και τις δράσεις της Πολιτιστικής Γειτονιάς, δηλαδή ένα ποσοστό ίσο με 63,3%.

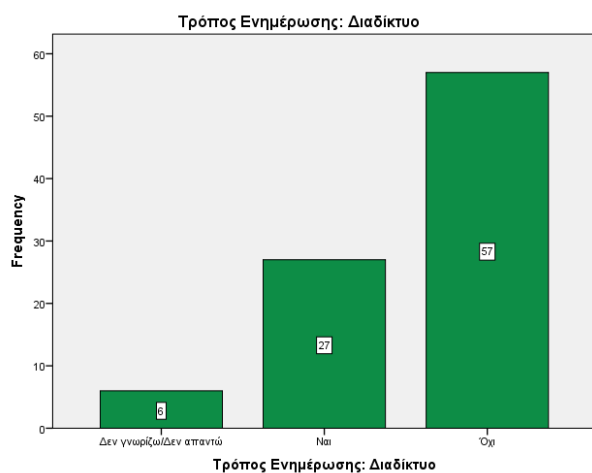

5.6.8 Τρόπος ενημέρωσης για τα προγράμματα και τις δράσεις

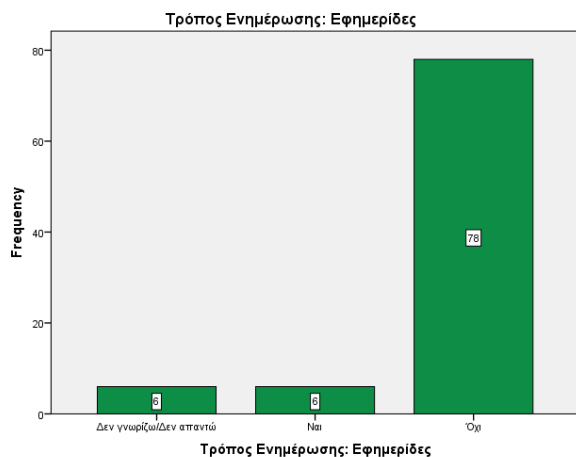
Από στόμα σε στόμα δήλωσαν ότι έμαθαν για τα προγράμματα και τις δράσεις της Πολιτιστικής Γειτονιάς, ένα ποσοστό ατόμων ίσο με 30%.

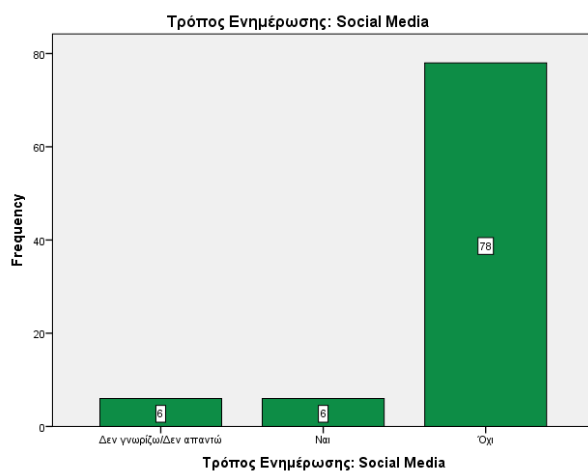
Ένας άλλος τρόπος ενημέρωσης ήταν το Διαδίκτυο για ένα ποσοστό ίσο με 30% επίσης.

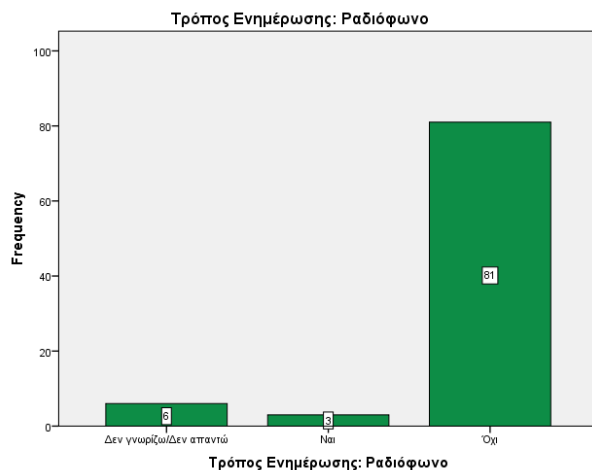
Μόλις ένα ποσοστό ίσο με 6,7% ενημερώθηκε για τα προγράμματα και τις δράσεις από εφημερίδες.

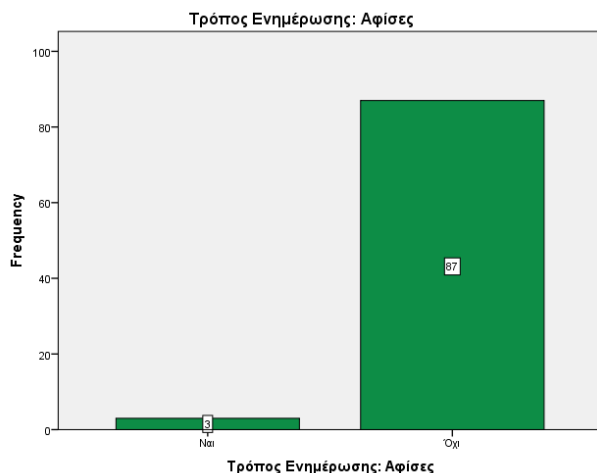
Το ίδιο ποσοστό ατόμων δήλωσε ότι το έμαθε μέσω Social Media.

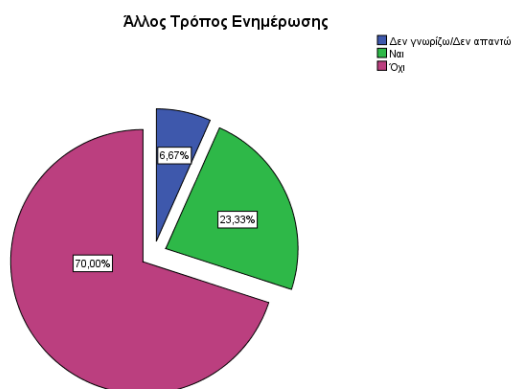
Ένα μικρότερο ποσοστό, ίσο με 3,3% είπε ότι ενημερώθηκε μέσω του ραδιοφώνου.

Το ίδιο ποσοστό, 3,3% ενημερώθηκε από αφίσες.

Κάποιος άλλος τρόπος ενημέρωσης υπήρχε για ένα ποσοστό ατόμων ίσο με 23,3%.

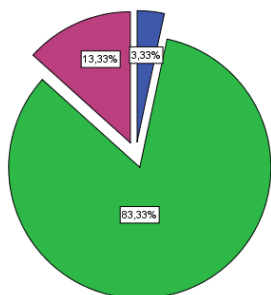

5.6.9 Πρόταση συμμετοχής σε άλλους

Οι περισσότεροι ερωτώμενοι θα πρότειναν τις δράσεις της Πολιτισμικής Γειτονιάς και σε άλλα άτομα και πιο συγκεκριμένα ένα ποσοστό ίσο με 83,3%.

Θα προτείνατε τις δράσεις σε άλλους;

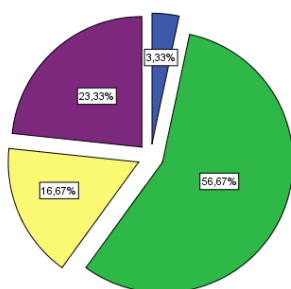
■ Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ
■ Ναι
■ Όχι

5.6.10 Συμβολή των δράσεων στην πρόληψη και τον περιορισμό του Κοινωνικού Αποκλεισμού

Οι δράσεις περιορίζουν το φαινόμενο.

■ Δεν απαντώ
■ Ναι
■ Όχι
■ Δεν γνωρίζω

6. Συνέντευξη

Για τη διεξαγωγή της ποιοτικής έρευνας ο ερευνητής χρησιμοποίησε τη μέθοδο συλλογής δεδομένων μέσω δομημένης συνέντευξης (structured). Η επικοινωνία έγινε τηλεφωνικά με τους ιθύνοντες και η συνομιλία καταγράφηκε ψηφιακά και απομαγνητοφωνήθηκε αργότερα.

Η συνέντευξη είναι ένα από τα βασικότερα εργαλεία της ποιοτικής μεθόδου και αφορά στην αλληλεπίδραση μεταξύ προσώπων, που καθοδηγείται από τον ερευνητή ή τον ερωτώντα με στόχο την απόσπαση πληροφοριών σχετιζόμενων με το αντικείμενο της έρευνας (Cohen & Manion, 1992:307-308). Ανάλογα με τον βαθμό δόμησης της συνέντευξης από τον ερευνητή, διακρίνουμε τρία βασικά είδη: 1. τη δομημένη συνέντευξη (structured interview), 2. την ημιδομημένη συνέντευξη (semi-structured interview) και 3. τη μη δομημένη συνέντευξη (unstructured interview) (Ιωσηφίδης, 2008:35).

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, στην παρούσα εργασία ο ερευνητής θα χρησιμοποιήσει τη δομημένη συνέντευξη, η οποία βασίζεται σ' ένα αυστηρά προκαθορισμένο σύνολο ερωτήσεων, που με τη σειρά του τίθεται με τον ίδιο ενιαίο τρόπο σε όλους τους ερωτώμενους. Οι ερωτήσεις είναι προκαθορισμένες τόσο ως προς το περιεχόμενο τους, όσο και ως προς την σειρά με την οποία ακολουθεί η μια τη άλλη (Ιωσηφίδης, 2008:35).

Η συνέντευξη διεξήχθη την 16η Ιουνίου 2018 και το ερωτηματολόγιο περιελάμβανε ερωτήσεις, που ήταν εστιασμένες στον Δήμο Νεάπολης-Συκεών και σχετίζονταν με τις δράσεις της «Πολιτιστικής Γειτονιάς».

Οι ερωτήσεις είχαν καθοριστεί προηγουμένως από τον ερευνητή και αφορούσαν τα εξής ερευνητικά ερωτήματα:

- Έχουν καταγραφεί στον Δήμο Νεάπολης-Συκεών πολλές περιπτώσεις ατόμων, που είναι κοινωνικά αποκλεισμένα;
- Πού εστιάζει η πολιτιστική πολιτική του Δήμου;
- Ποια μέσα αξιοποιεί;
- Σε ποια / ποιες πληθυσμιακές ομάδες απευθύνεται η «Πολιτιστική Γειτονιά»;
- Πόσα άτομα έχουν ωφεληί τόσο συνολικά όσο και κατά το προηγούμενο έτος;
- Παρατηρείται αύξηση των ανθρώπων που ωφεληθήκαν σε σχέση με τον πρώτο χρόνο λειτουργίας της «Πολιτιστικής Γειτονιάς» και πού πιστεύουν ότι οφείλεται;
- Υπάρχουν σκέψεις για διεύρυνση του έργου τους;

- Πώς καλύπτονται οικονομικά οι ανάγκες/προγράμματα του φορέα;
- Θέτει ο φορέας κριτήρια για την επιλογή των ωφελούμενων;
- Ο φορέας έχει συνεργασία με άλλες οργανώσεις και φορείς;

6.1 Ανάλυση συνεντεύξεων

Σύμφωνα με τα όσα δήλωσε η υπεύθυνη του πολιτιστικού φορέα του Δήμου Νεάπολης-Συκεών, κ. Καγιαμπίνη Ειρήνη, στην περιοχή ζουν ως επί το πλείστον φτωχές οικογένειες, κυρίως ηλικιωμένοι, Ρομά, παλιννοστούντες, οι οποίοι κατοικούν σε οικήματα είτε έχοντας κάνει κατάληψη σε κάποια σπίτια είτε μένουν χωρίς τίτλους σε αυτά. Επίσης, στον Δήμο υπάρχουν πολλά άτομα που ζουν στο περιθώριο και μάλιστα αρκετές φορές δημιουργούν προβλήματα με κλοπές κ.ά..

Κύριος στόχος της Πολιτιστικής Πολιτικής του Δήμου ήταν τα κτίσματα, που αναβάθμισαν πρόσφατα μέσω ευρωπαϊκών προγραμμάτων, ν' αποκτήσουν ζωή και να μειωθεί αντίστοιχα η παραβατικότητα, κάτι που έγινε πραγματικότητα. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει, παλαιότερα σε αυτά τα εγκαταλειμμένα κτήρια διέμεναν χρήστες, γίνονταν εμπόριο ναρκωτικών κ.τ.λ., κάτι που δεν ισχύει πλέον. Όποιος επιθυμεί να συμμετέχει στις δράσεις του Δήμου μπορεί να το κάνει.

Η Πολιτιστική Πολιτική του Δήμου βασίζεται α) στη βοήθεια που παρέχεται από τους εθελοντές, αν και σύμφωνα με το νέο νομοθετικό πλαίσιο αυτή ορίζεται πλέον σε συγκεκριμένες ώρες και οι ιθύνοντες είναι υποχρεωμένοι να τους κάνουν συμβάσεις ορισμένου χρόνου, δημιουργώντας δυσλειτουργίες και β) στην εκμετάλλευση των οικημάτων της περιοχής.

Ο πολιτισμός μπορεί να συμβάλει στην εξάλειψη φαινομένων κοινωνικού αποκλεισμού και αυτό αποδεικνύεται στον Δήμο Νεάπολης-Συκεών, ιδίως τα τελευταία τρία χρόνια και σε πολύ μεγάλο βαθμό.

Το προηγούμενο έτος (2017) επωφελήθηκαν περίπου 350 άτομα από τις δράσεις της «Πολιτιστικής Γειτονιάς», ενώ η αύξηση που σημειώθηκε ήταν ραγδαία, παρά τα πρώτα διστακτικά βήματα. Η περσινή χρονιά ήταν μία πολύ καλή χρονιά κατά τη διάρκεια της οποίας δούλεψαν πολύ οι εθελοντές, ενώ φέτος, που απαγορεύτηκε ο εθελοντισμός σε μακρά διάρκεια, υπάρχουν προβλήματα. Οι ιθύνοντες, ωστόσο, κατέβαλαν κάθε δυνατή προσπάθεια ώστε ο αριθμός των ωφελημένων να κυμανθεί στα ίδια επίπεδα.

Η «Πολιτιστική Γειτονιά» λειτουργεί εδώ και μία περίπου πενταετία στον Δήμο Νεάπολης – Συκεών και έχουν ωφεληθεί περισσότεροι από χίλιοι πολίτες. Κύριο μέλημα των ιθυνόντων είναι να παραμείνουν ζωντανά αυτά τα παραδοσιακά σπιτάκια, αν και εξαιτίας αυτού του παραδοσιακού τους χαρακτήρα, δεν δύναται να εκσυγχρονιστούν (βλ. τοποθέτηση κλιματισμών κ.τ.λ.), με αποτέλεσμα οι δράσεις να σταματούν περίπου τον Ιούνιο και ν' αρχίζουν εκ νέου τον Σεπτέμβριο.

Μάλιστα, η επιτυχία της δράσης είναι τέτοια που ο Δήμαρχος σκέφτεται την επέκταση και την ανάπτυξη και άλλων κτηρίων σε βάθος χρόνου, με τον Δήμο και την KEYNS να στηρίζουν οικονομικά την «Πολιτιστική Γειτονιά».

Το βασικό κριτήριο, που θέτει ο φορέας, είναι οι ενδιαφερόμενοι και υποψήφιοι να είναι άνεργοι, ώστε να βρουν μια διέξοδο στα προβλήματά τους και να περνούν λίγο ευχάριστα την ημέρα τους. Επίσης, από την στιγμή που προσλήφθηκαν συνεργάτες με οκτάμηνες συμβάσεις, υπάρχουν δράσεις και για εργαζόμενους, συνταξιούχους, παιδιά κ.ά.. Τέλος, ο φορέας έχει συνεργασία και με άλλες οργανώσεις και φορείς: οι ιθύνοντες έχουν κάνει μεγάλα ανοίγματα σε ΜΚΟ που ασχολούνται με πρόσφυγες, με τις οποίες συνδιοργανώνουν εκθέσεις, ενώ έχουν, επίσης, συνεργασία με την σχολή καλών τεχνών, με το κέντρο φωτογραφίας Θεσσαλονίκης, με ποιητές, με καλλιτέχνες, ζωγράφους από τη Βόρεια Ελλάδα και με πολλούς άλλους.

7. Συμπεράσματα

Ο κοινωνικός αποκλεισμός είναι δείγμα μιας ηθικής κρίσης στην κοινωνία, καθώς επί της ουσίας πρόκειται για ένα πρόβλημα που έχει να κάνει με το νόημα που αποδίδουν οι άνθρωποι στις σχέσεις τους, την αλληλεπίδρασή τους στον κοινωνικό χώρο και την ηθική ευθύνη τους προς το σύνολο της κοινωνίας. Βάσει αυτών, ο κοινωνικός αποκλεισμός είναι ένα ζήτημα όχι μόνο πολιτικό, οικονομικό ή κοινωνικό, αλλά και ηθικό (Τσιρώνης, 2003:12).

Μετά από έρευνα που έγινε σε δείγμα 90 δημοτών του Δήμου Νεάπολης-Συκεών διαπιστώθηκε ότι οι δύο κύριες αιτίες του Κοινωνικού Αποκλεισμού (σε ποσοστό 53,53%) – σύμφωνα με αυτούς - είναι α) η αύξηση του ατομικισμού και β) η μετανάστευση.

Ο ατομικισμός σχετίζεται με την απομάκρυνση από την κοινωνική ζωή, με τον περιορισμό της ζωής στην ιδιωτική σφαίρα και την ακόλουθη πολιτική απάθεια η οποία αναπτύσσεται (Σιούφα, 2015:137). Ο ατομικισμός θα μπορούσε να ιδωθεί ως ένα από τα χαρακτηριστικά της υιοθέτησης ενός τρόπου ζωής, που απορρέει από τις καπιταλιστικές σχέσεις παραγωγής. Το φαινόμενο της μετανάστευσης συνδέεται άμεσα καθ' όλη τη διάρκεια της ιστορίας των ανθρώπινων κοινωνιών με τον κοινωνικό αποκλεισμό, όπως, επίσης, και με φαινόμενα ρατσισμού και περιθωριοποίησης, με τα οποία πολλές φορές έρχονται αντιμέτωποι οι μετανάστες. Ακόμα και σήμερα, που τα νομοθετικά πλαίσια έχουν αλλάξει και οι προσπάθειες για υποστήριξη, ενσωμάτωση και ένταξη των μεταναστών έχουν αυξηθεί, παρατηρούνται φαινόμενα συχνά κοινωνικού αποκλεισμού και περιθωριοποίησης. Ως εκ τούτου, η ενσωμάτωση των μεταναστών στην κοινωνία υποδοχής είναι ένα μείζον ζήτημα, που χρίζει ιδιαίτερης προσοχής. Όμως, θα πρέπει να σημειωθεί ότι η μετανάστευση συνδέεται τόσο με την κοινωνία, όσο και με την οικονομία της χώρας υποδοχής, καθώς και με τις κοινωνικό-οικονομικές δομές της χώρας προέλευσης αυτών (Πουλοπούλου, 1986:49).

Επιπλέον, οι μισοί ερωτώμενοι του δείγματος (ποσοστό 50%) πιστεύουν ότι ο Κοινωνικός Αποκλεισμός είναι απόρροια της μόνιμης ή μακροχρόνιας ανεργίας. Αν και το φαινόμενο δεν είναι νέο, εντούτοις, έχει πάρει μεγάλες διαστάσεις τα τελευταία χρόνια, λόγω της άσχημης οικονομικής κατάστασης που διάγει η Ελλάδα. Ο Κοινωνικός Αποκλεισμός, εξάλλου, από τα πρώτα χρόνια εμφάνισης του όρου συνδέθηκε με τη φτώχεια. Ένας άνεργος νιώθει κοινωνικά αποκλεισμένος από την στιγμή που δεν έχει την οικονομική

ευχέρεια να συμμετάσχει σε όλες τις εκφάνσεις της κοινωνικής και οικονομικής ζωής, με αποτέλεσμα είτε να βάζει ο ίδιος τον εαυτό του στο περιθώριο είτε να τον βάζουν οι άλλοι. Ένα ελαφρώς μικρότερο ποσοστό του μέσου όρου των ερωτηθέντων (40%) θεωρεί ότι η πολιτισμική και θρησκευτική ιδιαιτερότητα συμβάλλουν στη διόγκωση του Κοινωνικού Αποκλεισμού: το φαινόμενο αυτό έχει άμεση σχέση με τη συνύπαρξη διαφορετικών πολιτισμικών ομάδων, από την στιγμή που η διαπολιτισμική συνάντηση είναι ικανή να προκαλέσει – ανάλογα με τον χρόνο και τον τόπο – συμπάθεια, αδιαφορία ή αντιπάθεια και να συμβάλλει, από την πλευρά της, στη διαιώνιση ρατσιστικών συμπεριφορών και διακρίσεων (Καυταντζόγλου, 2000:151). Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν οι Ρομά, οι οποίοι αποτελούν μία πολιτισμική ομάδα που κατεξοχήν βρίσκεται αντιμέτωπη με το κοινωνικό αποκλεισμό από την ελληνική κοινωνία. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα φαινόμενα αναλφαβητισμού, χαμηλών επιπέδων απασχόληση κ.τ.λ. να είναι αρκετά συχνά στους Ρομά (Μητακίδου, Τρέσσου, 2007:15).

Επίσης, το 33,3% του δείγματος υποστηρίζει ότι αιτία είναι η παρακμή των παραδοσιακών μορφών αλληλεγγύης: τα τελευταία χρόνια, ίσως εξαιτίας και του γεγονότος ότι οι Έλληνες πολίτες βρέθηκαν μπροστά στη δίνη πολλών προβλημάτων, την στιγμή που δεν ήταν έτοιμοι να τα αντιμετωπίσουν, παρατηρείται μία στροφή προς τις ατομοκεντρικές συλλογικότητες, με αποτέλεσμα η κοινωνία να χάνει τον συλλογικό της χαρακτήρα. Αυτό οφείλεται εν πολλοίς στην παρακμή της κοινωνικής αλληλεγγύης, της οποίας η αξία έχει δεχθεί ισχυρά πλήγματα. Με άλλα λόγια, οι άνθρωποι σκέφτονται περισσότερο τον εαυτό τους και λιγότερο το πώς θα βοηθήσουν τον συνάνθρωπό τους.

Το 30% των ερωτηθέντων πιστεύει ακόμα ότι ο αναλφαβητισμός και η ανισότητα στη γνώση είναι μία από τις αιτίες ύπαρξης του Κοινωνικού Αναλφαβητισμού. Άποψη που επαληθεύεται πλήρως και από τα υπέρογκα ποσά που δαπανώνται από τις ελληνικές οικογένειες στην εκπαίδευση των παιδιών τους, θεωρώντας πως θα υπάρξει μελλοντικό αντίκρισμα επενδύοντας στη γνώση των παιδιών τους¹⁹, ασχέτως αν τελικά το αποτέλεσμα τους δικαιώνει. Πλέον, το να είναι κανείς μορφωμένος δεν θεωρείται απλά πλεονέκτημα, είναι προαπαιτούμενο. Ωστόσο, αυτό σημαίνει ότι όλοι θα πρέπει να έχουν ίση πρόσβαση στη γνώση, κάτι που δεν γίνεται.

¹⁹<http://www.tanea.gr/news/greece/article/5562183/gsee-3-dis-eyrw-dapanoy-n-sthn-ekpaideysh-oi-ellhnikes-oikogeneies/> (ανακτήθηκε 18/2/2018)

Τέλος, μικρό είναι το ποσοστό των ατόμων (10%) που απάντησαν στο ερωτηματολόγιο, που «βλέπει» την εξέλιξη των οικογενειακών δομών ως αιτία του Κοινωνικού Αποκλεισμού: χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα των μονογονεϊκών οικογενειών, που είναι κοινωνικά αποκλεισμένες, αφού δεν έχουν απρόσκοπτη πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες, που προσφέρονται στο κοινωνικό σύνολο. Σημαντικό ρόλο, όμως, παίζουν και οι κρατούσες κοινωνικές αντιλήψεις σχετικά με τον θεσμό της οικογένειας (προκαταλήψεις για τις μητέρες που είναι μόνες τους κ.τ.λ.), οι οποίες αποτελούν έναν ανασταλτικό παράγοντα εναντίον των οικογενειών αυτών, στο πλαίσιο της προσπάθειας, που καταβάλλουν να δημιουργήσουν ένα κοινωνικό δίκτυο στήριξης.

Όσον αφορά στις κοινωνικές ομάδες, που είναι πιο επιρρεπείς στον Κοινωνικό Αποκλεισμό, την πρώτη θέση στη σχετική λίστα – σύμφωνα με το δείγμα μας – αποτελούν οι τοξικομανείς (ποσοστό 50%), ενώ ακολουθούν με μικρή διαφορά (43,3%) οι αποτοξινωμένοι και οι αποφυλακισμένοι. Συνεπώς, η χρήση ναρκωτικών θεωρείται αιτία του Κοινωνικού Αποκλεισμού από την στιγμή που μπορεί να επιδεινώσει τις συνθήκες διαβίωσης, όμως, από την άλλη πλευρά και ο Κοινωνικός Αποκλεισμός μπορεί να οδηγήσει τα πιο επιρρεπή άτομα στα ναρκωτικά.

Οι τοξικομανείς θεωρούνται από την κοινωνία «άρρωστοι» και ως τέτοιοι στιγματίζονται, με αποτέλεσμα να μπαίνουν στο περιθώριο. Ακόμα και αυτοί που έχουν ανέβει τον Γολγοθά των ναρκωτικών και έχουν βγει νικητές σε αυτή τη μάχη ζουν για πάντα με το στίγμα των ναρκωτικών, με το στίγμα του πρότερου βίου τους. Το ίδιο ακριβώς ισχύει και στην περίπτωση των αποφυλακισμένων: το ότι έχουν κάνει φυλακή σημαίνει πιθανόν ότι πρόκειται για κακοποιά στοιχεία της κοινωνίας, άρα είναι επιτακτική η ανάγκη ν' αποκλειστούν από το κοινωνικό σύνολο. Αυτές φυσικά οι αντιλήψεις δημιουργούν τεράστια προβλήματα στην καθημερινότητα αυτών των ανθρώπων, που δεν έχουν ίσες ευκαιρίες στην εργασία και γενικότερα στη ζωή.

Επίσης, οι άστεγοι θεωρούνται από τους ερωτώμενους (σε ποσοστό 36,7%) ως μία ομάδα που βιώνει σε μεγάλο ποσοστό τον κοινωνικό αποκλεισμό, αν και δεν θα έπρεπε ούτως ή άλλως, αλλά ιδίως στις μέρες μας που πολλοί άνθρωποι έχουν χάσει τα σπίτια τους και αναγκάζονται να μένουν στα παγκάκια και στους δρόμους ως αποτέλεσμα της κακουχίας. Η θέση στην οποία έχουν περιέλθει δεν τους «επιτρέπει» να έχουν ίσες ευκαιρίες, να έχουν πρόσβαση και προοπτικές στην αναδιανομή των πόρων, ώστε ν' αμβλυνθεί η κοινωνική ανισότητα.

Επιπλέον, οι άνεργοι είναι πιθανό (σύμφωνα με το 30% των ερωτηθέντων) να βρεθούν αντιμέτωποι με τον κοινωνικό αποκλεισμό για τους λόγους, που αναφέρθηκαν και παραπάνω, ενώ το ίδιο ισχύει ως απάντηση και για τους αναλφάβητους (26,75%), τους μετανάστες και τους πρόσφυγες (26,7%) και τα άτομα με ειδικές ανάγκες (23,3%). Ειδικά τα τελευταία, πέραν του ότι λείπουν ειδικές ρυθμίσεις που να προνοούν την ένταξή τους στην κοινωνία με την παροχή προνομίων κ.τ.λ., αντιμετωπίζουν διαρκώς μεγάλα προβλήματα στην καθημερινότητά τους εξαιτίας της έλλειψης υποδομών, της αδιαφορίας των συνανθρώπων τους στην τήρηση συγκεκριμένων μέτρων κ.τ.λ..

Σχετικά με τις συνέπειες του Κοινωνικού Αποκλεισμού για τα άτομα, η έλλειψη ελπίδας και το στρες είναι οι δύο βασικές που βιώνουν τα άτομα, τα οποία ζουν στο περιθώριο, σύμφωνα με το 40% των ερωτηθέντων. Και τα δύο έχουν να κάνουν με τον τομέα της ψυχολογίας και είναι λογικά επακόλουθα, αφού ζώντας «περιθωριοποιημένο», το άτομο χάνει την ελπίδα του ότι κάτι μπορεί ν' αλλάξει και παράλληλα νιώθει έντονο άγχος και στρες για το τι θα πρέπει να κάνει, ώστε να γίνει σαν τους άλλους. Βέβαια, το βίωμα τέτοιων συναισθημάτων δεν βοηθάει τα άτομα, που βιώνουν τον Κοινωνικό Αποκλεισμό, να παλέψουν για καλύτερες συνθήκες για τη ζωή τους, με αποτέλεσμα πολλές φορές τα συναισθήματα αυτά να τα «νικούν».

Επίσης, ένας άλλος τομέας στον οποίο ο Κοινωνικός Αποκλεισμός έχει συνέπειες είναι αυτός της υγείας: τα κοινωνικά αποκλεισμένα άτομα – που είναι άνεργα, φτωχά, τοξικομανής κ.τ.λ. - δεν έχουν ίσες ευκαιρίες στην υγειονομική περίθαλψη. Είναι ένα θέμα το οποίο δεν θα έπρεπε καν ν' αποτελεί αντικείμενο συζήτησης από την στιγμή που η ουσία του είναι πως όλοι είναι άνθρωποι και ως τέτοιοι θα πρέπει ν' αντιμετωπίζονται ισότιμα σε ό,τι έχει να κάνει με την υγεία.

Τέλος, η κακή πρόσβαση στις υπηρεσίες – ιδίως στην περίπτωση των ατόμων με ειδικές ανάγκες - θεωρείται από τους ερωτηθέντες ως μέτρια σημαντική συνέπεια για ένα ποσοστό ατόμων ίσο με 33,3%, όπως και η μειωμένη κινητικότητα (σε ποσοστό 26,7%).

Ο Κοινωνικός Αποκλεισμός, όμως, δεν έχει συνέπειες μόνο στο ίδιο το άτομο που τον υφίσταται, αλλά και στην κοινωνία. Πάρα πολύ σημαντική συνέπεια του Κοινωνικού Αποκλεισμού είναι τα υψηλότερα ποσοστά εγκλήματος και ο φόβος για εγκληματικότητα όπως θεωρεί ένα ποσοστό ίσο με 46,7% του δείγματος. Από τη μία πλευρά είναι οι άνθρωποι που ζουν στο περιθώριο, οι οποίοι μην μπορώντας να το αντέξουν αυτό, πολλές φορές προβαίνουν σε πράξεις βίας και εγκληματικότητας και από την άλλη είναι οι

«υπόλοιποι» οι οποίοι θεωρούν ότι τα κοινωνικά αποκλεισμένα άτομα είναι κατ' ανάγκη και εγκληματίες, άρα επικίνδυνοι.

Επίσης, η μειωμένη κοινωνική συνοχή είναι μία συνέπεια του Κοινωνικού Αποκλεισμού μέτρια σημαντική, σύμφωνα με τις απαντήσεις (40%), ως απόρροια της κατακερματισμένης κοινωνίας, όπως και η επιπλέον πίεση σε άτομα που εργάζονται με αποκλεισμένες ομάδες (40%) και οι οικονομικές απώλειες (36,7%).

Όσον αφορά στον Δήμο Νεάπολης-Συκεών, η πλειοψηφία των ερωτηθέντων δεν έχει αντιμετωπίσει Κοινωνικό Αποκλεισμό (ποσοστό 83,3%), ενώ όσοι τον βίωσαν δήλωσαν ότι υπήρξε στήριξη από τον Δήμο (6,7%), ενώ το 26,7% απάντησε πως δεν υπήρχε. Επίσης, οι ερωτώμενοι (63,3%) έκριναν μέτριες τις παροχές του Δήμου στους κοινωνικά αποκλεισμένους της περιοχής, σε αντίθεση με την πολιτιστική πολιτική, που αυτός ακολουθεί, η οποία θεωρείται πολύ καλή (40%).

Για τους συμμετέχοντες στο πρόγραμμα του δήμου Νεάπολης-Συκεών «Πολιτιστική Γειτονιά», η περιέργεια ήταν αυτή που πρωτίστως τους ώθησε να λάβουν μέρος στο πρόγραμμα (50%) και δευτερευόντως η παρακίνηση από συγγενείς ή φίλους (20%) και η εσωτερική ανάγκη (16,75%).

Σχετικά με τις δράσεις της «Πολιτιστικής Γειτονιάς», οι προτιμήσεις των συμμετεχόντων ήταν μοιρασμένες, αφού ένα ποσοστό της τάξης του 10% δήλωσε ότι έλαβε μέρος στο εργαστήριο αγιογραφίας, σε αυτό της φωτογραφίας, αλλά και στο εργαστήριο μουσικών οργάνων, το 13,3% δήλωσε ότι συμμετείχε στο κέντρο νεότητας και ένα ποσοστό της τάξης του 6,7% ότι έλαβε μέρος στο εργαστήριο της ζωγραφικής, σε αυτό της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης και στο κέντρο πληροφόρησης. Τέλος, το 3,3% συμμετείχε στο εργαστήριο αγγειοπλαστικής, ενώ ένα μεγάλο ποσοστό της τάξης του 33,3% έλαβε μέρος σε άλλη δράση.

Επιπλέον, αρκετά ικανοποιημένοι από την δράση όπου συμμετείχαν, δήλωσαν οι περισσότεροι ερωτώμενοι και πιο συγκεκριμένα ένα ποσοστό ίσο με 43,3%, ενώ η πλειοψηφία των ατόμων που συμμετείχαν στην παρούσα έρευνα βρήκε ανεπαρκή την πληροφόρηση για τα προγράμματα και τις δράσεις της Πολιτιστικής Γειτονιάς (ποσοστό 63,3%), κάτι το οποίο θα πρέπει να λάβουν υπόψη τους οι ιθύνοντες του Δήμου Νεάπολης-Συκεών και να «τρέξουν» προγράμματα που θα ενημερώνουν τους πολίτες για την δράση της «Πολιτιστικής Γειτονιάς».

Όσον αφορά στους τρόπους ενημέρωσης, ένα ποσοστό της τάξης του 30% δήλωσε ότι έμαθε για τα προγράμματα και εν γένει για τη δράση της «Πολιτιστικής Γειτονιάς» από στόμα σε στόμα και ένα αντίστοιχο ποσοστό από το Διαδίκτυο. Επίσης, μόλις το 6,7% των ερωτηθέντων ενημερώθηκε από τις εφημερίδες και τα Social Media, συνεπώς οι ιθύνοντες θα πρέπει ν' αυξήσουν την ενημέρωση και τη διαφήμιση μέσω των εντύπων – που όμως είναι σε φθίνουσα πορεία και συνεπώς σε αυτό το στοιχείο μπορεί να οφείλεται η μικρή ενημέρωση από τις εφημερίδες – και να εκμεταλλευτούν τα πλεονέκτημα των Μέσων Κοινωνικής Δικτύωσης, που μεταφέρουν εύκολα, γρήγορα και ανέξοδα ένα μήνυμα. Τέλος, ένα μικρότερο ποσοστό, ίσο με 3,3% είπε ότι ενημερώθηκε μέσω του ραδιοφώνου και ότι είδε αφίσες, ενώ ένα μεγάλο ποσοστό (23,3%) ενημερώθηκε με άλλους τρόπους.

Τέλος, αναφορικά με το αν θα πρότειναν σε άλλους να συμμετέχουν στις δράσεις της «Πολιτιστικής Γειτονιάς», οι περισσότεροι (83,3%) αποκρίθηκαν θετικά, θεωρώντας άλλωστε ότι οι δράσεις αυτές συμβάλλουν στην πρόληψη και τον περιορισμό του Κοινωνικού Αποκλεισμού.

Από την πλευρά της, η υπεύθυνη του πολιτιστικού φορέα του Δήμου Νεάπολης-Συκεών επιβεβαίωσε την αρχική μας υπόθεση, ότι, δηλαδή ο πολιτισμός μπορεί να συμβάλει στην εξάλειψη φαινομένων κοινωνικού αποκλεισμού, κάτι που έχει αποδειχθεί έμπρακτα στον Δήμο Νεάπολης-Συκεών, ιδίως τα τελευταία τρία χρόνια και σε πολύ μεγάλο βαθμό, ενώ η συμβολή της «Πολιτιστικής Γειτονιάς» προς αυτήν την κατεύθυνση είναι πολύ σημαντική, καθώς ήδη έχουν ωφεληθεί περισσότεροι από χίλιοι πολίτες κατά τα πέντε πρώτα χρόνια λειτουργίας της.

Ολοκληρώνοντας μπορούμε να επισημάνουμε πως σύμφωνα με την έρευνα αυτής της εργασίας, ο πολιτισμός αποτελεί ένα ακόμα εργαλείο στην γενικότερη σχεδίαση πολιτικών που έχουν ως στόχο την πρόληψη ή ακόμα και την εξάλειψη των διακρίσεων σε όλο το φάσμα του κοινωνικού ιστού. Όσον αφορά την αποτελεσματικότητά του όμως παρατηρούμε πως δεν αποτελεί πανάκεια στην εξαφάνιση των προβλημάτων. Πολλές ομάδες επιλέγουν να μην συμμετέχουν συνειδητά σε δράσεις πολιτισμού διαμορφώνοντας έτσι μέτρια έως ισχνά αποτελέσματα.

Τα βαθύτερα αίτια αυτής της αποχής δεν κατέστη δυνατό να εξακριβωθούν με λεπτομέρεια από την έρευνά μας. Κάποιες από τις απαντήσεις για το αν ο πολιτισμός μπορεί να συμβάλει στην ένταξη κοινωνικά αποκλεισμένων, απαντήθηκαν με την άποψη... «Όχι όμως στις ομάδες που μένουν εκεί γιατί δεν θέλουν να ενταχθούν σε αυτό που κάνουμε. Εάν ήθελαν

εμείς θα τους δεχόμασταν, θα ήταν το τέλειο αυτό». Μπορούμε έτσι να καταλάβουμε πως “υποκρύπτουν” έναν προβληματισμό για μια ηθελημένη αποχή, που μόνο επιδερμικά μπορούμε να διακρίνουμε κάποιες αιτίες της, από μερικές από τις απαντήσεις στα ερωτηματολόγια και την συνέντευξη.

Ο πολιτισμός που αναπτύσσουν οι δομές των δήμων αλλά και όλες οι κρατικές δομές, στα μάτια πολλών ομάδων μοιάζει ελιτίστικος και απογυμνωμένος από χαρακτηριστικά που θα τον έκαναν να αγγίζει τις δικές τους πολιτισμικές αντιλήψεις. Για τους Ρομά φέρ’ ειπείν θα πρέπει να είναι δύσκολο να ταυτιστούν με έναν μουσικό κλασικής μουσικής ή έναν ζωγράφο. Η δικιά τους πολιτισμική εικόνα ταυτίζεται με το χορό και το τραγούδι γύρω από μια φωτιά στο ύπαιθρο. Παρομοίως για έναν αλβανικής, βουλγαρικής καταγωγής ή έναν Σύριο, η έννοια του πολιτισμού και οι εκφάνσεις του διαφέρουν παρασάγγας από αυτές ενός Έλληνα ή ενός βόρειο-ευρωπαίου.

Διακρίνουμε έτσι μια προβληματική που υπεισέρχεται στην ίδια την “φύση” του πολιτιστικού προϊόντος. Ο ίδιος ο πολιτισμός, στα τόσα χρόνια της ανθρώπινης δημιουργίας, ήταν αυτός που συνέδεε τα μέλη μιας ομάδας μεταξύ τους, ενδυναμώνοντας τους μεταξύ τους δεσμούς και διαχωρίζοντάς τα από άλλες ομάδες αναπτύσσοντας μια μοναδική ταυτότητα. Σε αυτόν τον πολιτισμό προσπαθούμε τώρα να βασιστούμε ώστε να μπορέσουμε να επιφέρουμε τα εντελώς αντίθετα αποτελέσματα της ομοιογένειας, της πολυπολιτισμικότητας και της ενσωμάτωσης.

Παρά τα παραπάνω όμως, παρατηρούμε και μια κοινή αντίληψη που υπάρχει διαμορφωμένη πως ο πολιτισμός μπορεί με βεβαιότητα να επιτύχει σε μεγάλο ποσοστό τους στόχους της κοινωνικής ενσωμάτωσης και της εκτόνωσης των κοινωνικών αντιθέσεων. Αυτή την διαφοροποίηση μπορούμε να την αντιληφθούμε στο πλαίσιο της συμμετοχής των ατόμων στις πολιτιστικές δράσεις. Αυτοί που συμμετέχουν δηλαδή αποκτούν κοινές εμπειρίες με την τοπική κοινωνία και έτσι αλληλοεπιδρούν μαζί της καλύτερα. Άρα το πρόβλημα εντάσσεται, κατά τα αποτελέσματα της έρευνας, στην ανάπτυξη δράσεων που θα ταυτίζονται όσο το δυνατό περισσότερο με τα ήθη και τα έθιμα της κάθε ομάδας, αλλά να μπορεί ταυτόχρονα να τα μετουσιώνει στην βάση των πανανθρώπινων κοινών πολιτιστικών αντιλήψεων. Έτσι θα επιτυγχάνεται και η υψηλότερη συμμετοχή αλλά και οι επιθυμητοί στόχοι.

Ένας ακόμα προβληματισμός που αναδείχθηκε από την έρευνά μας, σχετίζεται με το διαμορφωμένο οικονομικό κοινωνικό και εργασιακό καθεστώς που ισχύει σήμερα. Το

πολιτιστικό προϊόν της Πολιτιστικής Γειτονιάς αν και διατίθεται δωρεάν, για να παραχθεί χρειάζεται και το αντίστοιχο ανθρώπινο δυναμικό είτε για διοικητικά θέματα αλλά πολύ περισσότερο για την ανάπτυξη των δράσεών του.

Μέχρι πριν λίγα χρόνια ο εθελοντισμός έπαιζε βαρύνοντα ρόλο στην λειτουργία του θεσμού. Ταυτόχρονα, ήταν συνυφασμένη και η εθελοντική συμμετοχή με το γενικότερο πνεύμα του πολιτισμού. Για λόγους όμως αδιευκρίνιστους -ίσως λόγω καταστρατήγησης του πλαισίου παροχής εθελοντικής εργασίας από τους κρατικούς και δημοτικούς φορείς- η κεντρική διοίκηση επέλεξε την αναδιάρθρωση του νομικού πλαισίου βάση της εργατικής νομοθεσίας και έτσι έθεσε πλαφόν ωρών εθελοντικής εργασίας πάνω από το οποίο έπρεπε οι δομές να συνάψουν σχέσεις εξαρτημένης εργασίας ορισμένου χρόνου επί πληρωμή. Αυτό δυσχεραίνει πλέον την λειτουργία των πολιτιστικών φορέων μιας που ο προϋπολογισμός των δήμων μειώνεται συνεχώς. Σε ένα δεύτερο όμως στάδιο θα αναπτυχθεί ποιοτικά το προϊόν, αφού τα στελέχη που θα επιλεγθούν θα καθοριστούν με ανάλογα κριτήρια και προσόντα που να μπορούν να διαμορφώσουν τις δομές με διεθνείς επιστημονικά πλέον διαδικασίες.

Τελικά πρέπει να επισημάνουμε πως οι προκλήσεις σε παγκόσμιο επίπεδο είναι μπροστά μας. Ο εξτρεμισμός, οι αυξανόμενες μεταναστευτικές ροές, η ύπαρξη όλο και περισσότερων εστιών σύγκρουσης και διαμαχών, η ανάπτυξη κοινωνικών και οικονομικών ανισοτήτων, η μείωση των ελευθεριών του ατόμου αλλά και πολλές φορές η ανοχή στις υπερβάσεις της μειοψηφίας που έρχεται σε αντίθεση με τις δημοκρατικές αξίες και δεν υπολογίζουν την ωρίμανση των συνθηκών της κοινωνία, αποτελούν πεδίο όπου ο πολιτισμός μπορεί να αποτελέσει ένα χρήσιμο εργαλείο εκτόνωσης αλλά και επούλωσης.

Βιβλιογραφία

Ανδριοπούλου, Ε., Παπαδόπουλος, Φ. Τσάκλογλου, Π. (2013). Φτώχεια και κοινωνικός αποκλεισμός στην Ελλάδα: Επικάλυψη και διαφοροποιήσεις. Ινστιτούτου Εργασίας ΓΣΕΕ, Παρατηρητήριο οικονομικών και κοινωνικών εξελίξεων

Αμίτσης, Γ. (2006). Η ευρωπαϊκή στρατηγική κοινωνικής ένταξης. Το θεσμικό οικοδόμημα της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού. Αθήνα: Παπαζήσης

Βεργέτη, Μ. (2010). Παλιννόστηση και Κοινωνικός Αποκλεισμός. Θεσσαλονίκη: Εκδοτικός Οίκος Αδελφών Κυριακίδη

Δαγτόγλου, Π. Δ. (1982). Συνταγματικό Δίκαιο – Ατομικά δικαιώματα. τομ. Α', Αθήνα: Εκδόσεις Σάκκουλα

Δαουτόπουλος, Γ. (2004). Μεθοδολογία κοινωνικών ερευνών. Θεσσαλονίκη: Ζυγός

Δωρής, Μ. (1981). Πολιτισμός και κοινωνική εξέλιξη. Αθήνα: Γνώση

Ευστράτογλου, Αγγ. (2000). Αναλφαβητισμός στην Ελλάδα. Μια διερεύνηση στις πρόσφατες εξελίξεις (1983-1997). Επιθ. Κοιν. Ερευνών, 101-102, σελ. 59-91

Ζαϊμάκης, Γ. (2002). Κοινοτική εργασία και τοπικές κοινωνίες: ανάπτυξη, συλλογική δράση, πολυπολιτισμικότητα. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα

Ιωαννίδης, Γ. (2002). Ο ρόλος του εθελοντικού τομέα στην τοπική πολιτιστική ανάπτυξη: η περίπτωση της πόλης του Πειραιά κατά την περίοδο 1974 – 2000. Διδακτορική διατριβή, Πάντειο Πανεπιστήμιο, Βιβλιοθήκη Παντείου Πανεπιστημίου

Ιωσηφίδης, Θ. (2008). Εισαγωγή στην ανάλυση δεδομένων ποιοτικής κοινωνικής έρευνας. Αθήνα: Κριτική

Καβουνίδη, Τζ. (1999). Κοινωνικός αποκλεισμός: Έννοια, κοινοτικές πρωτοβουλίες, ελληνική εμπειρία και διλήμματα πολιτικής. Στο Διαστάσεις του κοινωνικού αποκλεισμού στην Ελλάδα – Κύρια θέματα και προσδιορισμός προτεραιοτήτων πολιτικής, Τόμος Α', (επιστ. υπεύθ.) Κατσούλης Ηλίας, Επιμ. Καραντίνος Δ., Μαράτου-Αλιμπράντη Λ., Φρονίμου Ε., Αθήνα: Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών, σελ. 47-48

- Καϊλα, Μ. (1997). Άτομα με ειδικές ανάγκες: σύγχρονες κατευθύνσεις και απόψεις σε προβλήματα πρόληψης, παρέμβασης, αντιμετώπισης. Γ' έκδοση, Αθήνα: Γράμματα
- Καραγεώργος, Δ. (2002). Μεθοδολογία Έρευνας. Αθήνα: Πατάκης
- Καραλή, Λ. (1998). Λεξικό Αρχαιολογικών - Περιβαλλοντικών Όρων. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα
- Κατερέλος, Γ. (2007). Το ψυχοκοινωνικό προφίλ του μετανάστη: Μια ψυχοκοινωνική έρευνα. Ινστιτούτο Μεταναστευτικής Πολιτικής
- Κατσικίδης, Σ. (2006). Κοινωνικά φαινόμενα – Αναλυτικές προσεγγίσεις. Αθήνα: Gutenberg
- Καυτανζόγλου, Ρ. (2000). Όρια και περιθώρια Εντάξεις και Αποκλεισμοί, Αθήνα: Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών
- Καυτανζόγλου, Ι. (2006). Κοινωνικός Αποκλεισμός: Εκτός, Εντός και Υπό. Θεωρητικές, Ιστορικές και Πολιτικές καταβολές μιας διφορούμενης έννοιας. Αθήνα: Σαββάλας
- ΚΕΔΚΕ-ΕΕΤΤΑ (1993). Η πολιτιστική δραστηριότητα των οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης: Παρούσα κατάσταση και προοπτικές. τομ. 1, Αθήνα
- Κόνσολα, Ν. (1983). Περιφερειακή Οικονομική Πολιτική. Αθήνα: Παπαζήσης
- Κόνσολα, Ν. (1990). Πολιτιστική δραστηριότητα και κρατική πολιτική στην Ελλάδα. Η περιφερειακή διάσταση. Αθήνα: Παπαζήσης
- Κόνσολα, Ν. (2006). Πολιτιστική ανάπτυξη και πολιτική. Αθήνα: Παπαζήσης
- Κόντης, Α. (2001). Οικονομική ενσωμάτωση μεταναστών στη χώρα υποδοχής. Στο Αμίτσης, Γ. και Λαζαρίδη, Γ. επ., Νομικές και κοινωνικοπολιτικές διαστάσεις της μετανάστευσης στην Ελλάδα, Αθήνα: Παπαζήσης, σ. 177-220
- Κουραχάνης, Ν. (2015). Η κοινωνική πολιτική για τους αστέγους στην Ελλάδα. Ποιοτική και κριτική ανάλυση ενός ακραίου κοινωνικού αποκλεισμού. Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών, Τομ. 145 Β', σελ. 155-162
- Λαμπρέλλης, Δ. (1988). Nietzsche, ο φιλόσοφος της πολλαπλότητας και της μάσκας. Αθήνα: Δωδώνη

Λέρος, Κ. (χ.χ.). Κριτική Ανάλυση των φυλακών: Έρευνα στις διαστάσεις κοινωνικού αποκλεισμού των αποφυλακισμένων ατόμων. Διπλωματική εργασία στο πλαίσιο του Μ.Π.Σ.: «Έρευνα για την Τοπική Κοινωνική Ανάπτυξη και Συνοχή» του Πανεπιστημίου Αιγαίου

Λύτρας Α., Σουλιώτης Κ., (2004). Αποκλεισμοί στην παγκοσμιοποίηση: Ζητήματα κοινωνικής πολιτικής. Αθήνα: Παπαζήσης

Μακ Κουεϊλ, Ν. (2001). Σύγχρονα Μοντέλα Επικοινωνίας. Για τη μελέτη της Μαζικής Επικοινωνίας. Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη

Μαράτου-Αλιπράντη, Λ. (2002). Οικογένειες και Κράτος Πρόνοιας στην Ευρώπη. Αθήνα: Εκδόσεις Gutenberg

Μητακίδου, Σ., Τρέσσου Ε. (2007). Να σου εγώ πως θα μάθουν γράμματα Τσιγγάνες μιλούν για την εκπαίδευση των παιδιών τους. Αθήνα: Καλειδοσκοπιο

Μοίρας-Αξιοτόπουλος, Ν. (2017). Οι κοινωνικές επιπτώσεις στην Ελλάδα τα χρόνια της κρίσης. Πτυχιακή εργασία στο Τμήμα Πολιτικής επιστήμης και Δημόσιας Διοίκησης του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών

Μπάλιας, Σ. (2004). Τα ανθρώπινα δικαιώματα στην εποχή της δημοκρατίας. Αθήνα: Παπαζήσης

Μπιτσάνη, Ευ. (2004). Πολιτισμική διαχείριση και περιφερειακή ανάπτυξη. Σχεδιασμός πολιτιστικής πολιτικής και πολιτιστικού προϊόντος. Αθήνα: Διόνικος

Νόβα-Καλτσούνη, Χρ. (2006). Μεθοδολογία εμπειρικής έρευνας στις Κοινωνικές Επιστήμες. Αθήνα: Gutenberg

Πανουργιά, Δ. (2016). Προσβασιμότητα των ατόμων με πρόβλημα όρασης στα Μουσεία: Η περίπτωση Μουσείων της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης. Μεταπτυχιακή εργασία, που διενεργήθηκε στο πλαίσιο του προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών «Εκπαίδευση και Πολιτισμός» με κατεύθυνση «Αγωγή και Πολιτισμός» στο Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο

Παπαδοπούλου, Δ. (2002). Από την κοινωνική ευπάθεια στον κοινωνικό αποκλεισμό. Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ

- Παπαδοπούλου, Δ. (2004). Η φύση του κοινωνικού αποκλεισμού στην ελληνική κοινωνία. Στο Φτώχεια και Κοινωνικός Αποκλεισμός, Αθήνα: Εξάντας
- Πάπαρη, Αν. (2011). Η ταυτότητα της Ευρωπαϊκής πόλης μέσα στο θεσμό της πολιτιστικής πρωτεύουσας της Ευρώπης 1985-1997. Διδακτορική διατριβή στο Τμήμα Αρχιτεκτόνων, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
- Παπουτσή, Γ. (2012). Κοινωνικός αποκλεισμός και εκπαίδευση. Πρακτικά του Ελληνικού Ινστιτούτου Εφαρμοσμένης Παιδαγωγικής και Εκπαίδευσης (ΕΛΛ.Ι.Ε.Π.ΕΚ.), 6ο Πανελλήνιο Συνέδριο, 5-7 Οκτωβρίου 2012
- Παχάκη, Κ., Αγγελίδου Φ., Αναστασάκου, Ζ. Ν., Δεδεγιάν, Β., Κουνάρης, Ε., Λέρτα, Σ., Μπαλτζάκης, Π., Τερροβίτη-Χειμωνίτη, Στ. (2000). Ο πολιτισμός ως κλάδος οικονομικής δραστηριότητας. Κέντρο προγραμματισμού και οικονομικών ερευνών, Αθήνα
- Πέτρου, Γ. (2014). Κοινωνικός αποκλεισμός σε άτομα εξαρτημένα από ουσίες: το παράδειγμα του Δήμου Αγρινίου. Πτυχιακή εργασία που διενεργήθηκε στο Τμήμα Τοπικής Αυτοδιοίκησης της Σχολής Διοίκησης και Οικονομίας του Τ.Ε.Ι. Πελοποννήσου
- Πουλοπούλου, Έμ. (1986). Προβλήματα μετανάστευσης-παλιννόστησης. Αθήνα
- Ρέππα, Α. (2006). Εκπαίδευση ενηλίκων – οικονομικές και κοινωνικές διαστάσεις του αναλφαβητισμού και πολιτικές αντιμετώπισή του υπό το πρίσμα της δια βίου εκπαίδευσης, σελ. 137-150
- Ρόζενταλ, Μ. (1976). Φιλοσοφικό Λεξικό. Αθήνα: Γνώσεις
- Ρουκούνα, Ε. (1972). Πολιτιστικά αγαθά στο βυθό της θάλασσας. ΕΔΔΔ
- Σακελλαρίου, Μ. (1992). Κοινωνική πολιτική στο τοπικό επίπεδο. Τοπική Αυτοδιοίκηση, τ.2/1992
- Σιούφα, Β. (2015). «Συνήθειες της καρδιάς» και ατομικισμός. Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης, 43, σελ. 131-149

- Σκούρτη, Π. (2014). Ανεργία και κοινωνικός αποκλεισμός. Πτυχιακή εργασία που διενεργήθηκε στο Τμήμα Τοπικής Αυτοδιοίκησης της Σχολής Διοίκησης και Οικονομίας του Τ.Ε.Ι. Πελοποννήσου
- Τροβά, Ελ. (1992). Η έννοια του πολιτιστικού περιβάλλοντος κατά το Σύνταγμα του 1975/86 Αθήνα-Κομοτηνή: Σάκκουλας
- Τσαούσης, Γ. (1983). Προβλήματα ιστορίας και ιστορικής μεθοδολογίας. Αθήνα: Θεμέλιο
- Τσαούσης, Α. (2007). Το φαινόμενο του κοινωνικού αποκλεισμού. Κέντρο στήριξης οικογένειας Κορίνθου, Κόρινθος
- Τσομπάνογλου, Γ.Ο., Κορρές, Γ., Γιαννοπούλου, Ι. (2005). Κοινωνικός αποκλεισμός και πολιτικές ενσωμάτωσης. Αθήνα: Παπαζήση
- Τσιάκαλος, Γ. (1998). Κοινωνικός αποκλεισμός: Ορισμοί, Πλαίσιο, Σημασία. Σε κέντρο κοινωνικής μορφολογίας και κοινωνικής πολιτικής, Κασιμάτη Κ. επιμ., Κοινωνικός Αποκλεισμός: Η Ελληνική Εμπειρία, Αθήνα: Gutenberg
- Τσιάκαλος, Γ. (1999). Ανθρώπινη αξιοπρέπεια και κοινωνικός αποκλεισμός. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα
- Τσιρώνης, Χ. (2003). Κοινωνικός αποκλεισμός και εκπαίδευση στην ύστερη νεωτερικότητα. Θεσσαλονίκη: Βάνιας
- Χριστογιάννης, Γ. (2002). Ελληνική Πολιτιστική Δημοκρατία. Αθήνα: Ι. Σιδέρης
- Badie, B. (1995). Κουλτούρα και Πολιτική. Αθήνα: Πατάκης
- Baldwin-Edwards, M.(2004). Immigration, Immigrants and Socialisation in Southern Europe: Patterns , Problems and Contradistinctions. Στο Inglessi C. «Immigration and Integration in Northern versus Southern Europe», Netherlands Institute in Athens, Athens
- Cohen, L. and Manion, L. (1992). Research methods in education (3rd edition).London: Routledge
- Comission E.C. (1988). Social Dimension of the Internal Market. Brussels
- Flynn, P. (1993). Πράσινο βιβλίο για την Ευρωπαϊκή Κοινωνική Πολιτική. Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων

- Keesing, M., Strathern, A. (1998). Cultural Anthropology: a contemporary perspective. USA: Third Edition
- Office of the Deputy Prime Minister (2001). Preventing Social Exclusion: Report by the Social Exclusion Unit. London
- Pereirinha, J.A. (1996). Welfare State and Patterns of anti-poverty regimes. Στο Comparing Social Welfare System in Southern Europe, MIRE Florence Conference, Vol.3
- Reese, L. – Gallimore, R. (2000). Immigrant Latinos' Cultural Model of Literacy Development: An evolving perspective on Home-School Discontinuities. American Journal of Education, Vol. 108, No 2., pp. 103-134
- Lenoir, R. (1975). Les exclus: un Francais sur dix. Στο «Population», 30e année, n°1, pp. 180-181.
- Sen, A. (2010). Social exclusion: concept, application and scrutiny. Office of Environment and Social Development Asian Development Bank, Social Development Papers No. 1
- Stevenson, D., Civic, G.R. (2004). Cultural Planning and the Politics of the Third Way. The International Journal of Cultural Policy. 10 (2004), pp. 199-131
- Thorsby, D. (2001). Economics and Culture. Cambridge University Press
- UNESCO (1999). Cultural Policy: a Preliminary Study. Paris: UNESCO
- Williams, R. (1971). Culture and society. London: Penguin
- Νούτσος, Π. (2005). Η «πολιτική πολιτισμού» της Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Διαθέσιμο στο <http://www.tovima.gr/opinions/article/?aid=167206> (εξακριβώθηκε 17/2/2018)
- Κυψέλη δημιουργίας και πολιτισμού σε Νεάπολη και Συκιές (18 Φεβρουαρίου 2018). Ανακτήθηκε από http://www.cityportal.gr/articles_det1.asp?article_id=51906
- Δήμος Νεάπολης – Συκεών. (18 Φεβρουαρίου 2018). Ανακτήθηκε από <http://www.dimosneapolis-sykeon.gr/web/guest/148>
- Δήμος Νεάπολης – Συκεών. (18 Φεβρουαρίου 2018). Ανακτήθηκε από <http://www.dimosneapolis-sykeon.gr/web/guest/dimepis>
- Δήμος Νεάπολης – Συκεών. (18 Φεβρουαρίου 2018). Ανακτήθηκε από <http://www.dimosneapolis-sykeon.gr/web/guest/koinpol>

Δήμος Νεάπολης – Συκεών. (18 Φεβρουαρίου 2018). Ανακτήθηκε από <http://www.dimosneapolis-sykeon.gr/web/guest/politi>

Πολιτιστική γειτονιά (18 Φεβρουαρίου 2018). Ανακτήθηκε από https://www.facebook.com/pg/%CE%A0%CE%BF%CE%BB%CE%B9%CF%84%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%93%CE%B5%CE%B9%CF%84%CE%BF%CE%BD%CE%B9%CE%AC-1434437996872427/about/?ref=page_internal

Σύνταγμα. (16 Μαρτίου 2018). Ανακτήθηκε από <http://www.hellenicparliament.gr/Vouli-ton-Ellinon/To-Politevma/Syntagma/article-4/>

Ανοίγει θέμα γάμου για ομόφυλα ζευγάρια στην Ελλάδα. (16 Μαρτίου 2018). Ανακτήθηκε από <http://www.kathimerini.com.cy/gr/ellada/anoigei-thema-gamoy-kai-paidothesias-gia-omofyla-zeygaria-o-syriza>

Τι είναι οι Κοινωφελείς Επιχειρήσεις; (18 Φεβρουαρίου 2018). Ανακτήθηκε από <http://www.kekpa.gr/el/2012-01-12-13-01-46/316-2012-01-16-14-21-54/2248-2014-12-04-06-35-55>

Στροφή των Ελλήνων προς τον κοινωνικό συντηρητισμό δείχνει νέα έρευνα. (16 Μαρτίου 2018). Ανακτήθηκε από <http://www.skai.gr/news/greece/article/369772/strofi-ton-ellinon-pros-ton-koinoniko-sudiritismo-deihnei-nea-ereuna1>

"Πολιτιστική Γειτονιά" στον δήμο Νεάπολης - Συκεών: Ποια τμήματα - εργαστήρια δημιουργούνται. (18 Φεβρουαρίου 2018). Ανακτήθηκε από <http://www.thestival.gr/culture/actions/item/191720-politistiki-geitonia-ston-dimo-neapolis-sykeon-poia-tmimata-ergastiria-dimiourgoyntai>

Ευπαθείς Κοινωνικά Ομάδες (7 Ιουλίου 2018). Ανακτήθηκε από <http://www.epanad.gov.gr/default.asp?pID=36&la=1>

Παράρτημα Α: «Ερωτηματολόγιο προς τους Δημότες»

ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

1. **Φύλο:** ☐ Γυναίκα ☐ Άνδρας
2. **Ηλικία:**
- ☐ Κάτω των 18 ☐ 46-55
- ☐ 18-25 ☐ 56-65
- ☐ 26-35 ☐ 66-75
- ☐ 36-45 ☐ 76 και άνω
3. **Επίπεδο σπουδών:**
- ☐ Βασική εκπαίδευση ☐ Απόφοιτος λυκείου
- ☐ Ανώτερη εκπαίδευση ☐ Κάτοχος μεταπτυχιακού/διδακτορικού

Α' ενότητα: Κοινωνικός αποκλεισμός

1. **Ποια, κατά τη γνώμη σας, είναι τα βασικά αίτια του κοινωνικού αποκλεισμού;**
Επιλέξτε ένα ή και περισσότερα από τα παρακάτω.

- ☐ Μόνιμη ή μακροχρόνια ανεργία
- ☐ Εξέλιξη των οικογενειακών δομών
- ☐ Παρακμή των παραδοσιακών μορφών αλληλεγγύης
- ☐ Αύξηση του ατομικισμού
- ☐ Μετανάστευση
- ☐ Πολιτισμική ή θρησκευτική ιδιαιτερότητα
- ☐ Ανισότητα στη γνώση / Αναλφαβητισμός

2. Ποια από τις παρακάτω ευάλωτες κοινωνικές ομάδες θεωρείτε περισσότερο επιρρεπή στον κοινωνικό αποκλεισμό; Αξιολογείστε τα παρακάτω με βάση την κλίμακα 1-5, όπου 1(=πάρα πολύ), 2(=πολύ), 3(=μέτρια), 4(=έτσι και έτσι) και 5(=λιγότερο σημαντικό).

- ☐ Άνεργοι
- ☐ Άστεγοι
- ☐ Αναλφάβητοι
- ☐ Μετανάστες / Πρόσφυγες
- ☐ Άτομα με Ειδικές Ανάγκες (ΑΜΕΑ)
- ☐ Τοξικομανείς
- ☐ Αποτοξινωμένοι / Αποφυλακισμένοι

3. Ποιες είναι, κατά τη γνώμη σας, οι σημαντικότερες συνέπειες του κοινωνικού αποκλεισμού για τα ίδια τα άτομα; Αξιολογείστε τα παρακάτω με βάση την κλίμακα 1-5, όπου 1(=πάρα πολύ), 2(=πολύ), 3(=μέτρια), 4(=έτσι και έτσι) και 5(=λιγότερο σημαντικό).

- ☐ Μειωμένη κινητικότητα
- ☐ Έλλειψη ελπίδας
- ☐ Κακή πρόσβαση στις υπηρεσίες
- ☐ Στρες
- ☐ Υγεία

4. Ποιες είναι οι σημαντικότερες συνέπειες του κοινωνικού αποκλεισμού για την κοινωνία; Αξιολογείστε τα παρακάτω με βάση την κλίμακα 1-5, όπου 1(=πάρα πολύ), 2(=πολύ), 3(=μέτρια), 4(=έτσι και έτσι) και 5(=λιγότερο σημαντικό).

- ☐ Οικονομικές απώλειες

- ☐ Μειωμένη κοινωνική συνοχή
- ☐ Υψηλότερα ποσοστά εγκλήματος και φόβου για εγκληματικότητα
- ☐ Επιπλέον πίεση σε άτομα που εργάζονται με αποκλεισμένες ομάδες

Β' ενότητα: Δήμος Νεάπολης-Συκεών

1. Έχετε βρεθεί αντιμέτωποι με τον κοινωνικό αποκλεισμό;

- ☐ Ναι
- ☐ Όχι

2. Και αν ναι, ο Δήμος ήταν κοντά σας;

- ☐ Ναι
- ☐ Όχι

3. Πώς κρίνετε τις παροχές του Δήμου Νεάπολης-Συκεών στα κοινωνικά αποκλεισμένα άτομα της περιοχής;

- ☐ Πολύ
- ☐ Μέτρια
- ☐ Λίγο
- ☐ Καθόλου

4. Πώς θα χαρακτηρίζατε την πολιτιστική πολιτική του Δήμου;

- ☐ Άριστη
- ☐ Πολύ καλή
- ☐ Μέτρια
- ☐ Ανεπαρκή
- ☐ Δεν γνωρίζω

Γ' ενότητα: «Πολιτιστική Γειτονιά»

1. Πώς αποφασίσατε να λάβετε μέρος στην «Πολιτιστική Γειτονιά»;

- ☐ Παρακίνηση από συγγενείς / φίλους
- ☐ Εσωτερική ανάγκη
- ☐ Περιέργεια

2. Σε ποια δράση της «Πολιτιστικής Γειτονιάς» συμμετείχατε;

- ☐ Εργαστήριο Ζωγραφικής
- ☐ Εργαστήριο Αγγειοπλαστικής
- ☐ Εργαστήριο Αγιογραφίας
- ☐ Εργαστήριο Φωτογραφίας
- ☐ Εργαστήριο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης
- ☐ Εργαστήριο Μουσικών Οργάνων
- ☐ Κέντρο Νεότητας
- ☐ Κέντρο Πληροφόρησης
- ☐ Άλλη

3. Μείνατε ικανοποιημένος από την εμπειρία σας αυτήν;

- ☐ Πολύ
- ☐ Αρκετά
- ☐ Έτσι και έτσι
- ☐ Λίγο
- ☐ Καθόλου

4. Είναι, κατά τη γνώμη σας, επαρκής η ενημέρωση, από πλευράς του Δήμου, για τα προγράμματα της «Πολιτιστικής Γειτονιάς»;

☐ Ναι

☐ Όχι

5. Εσείς πώς ενημερωθήκατε;

☐ Από στόμα σε στόμα

☐ Διαδίκτυο

☐ Εφημερίδες

☐ Social media

☐ Ραδιόφωνο

☐ Αφίσες

☐ Άλλο

6. Θα προτείνατε σε συνδημότες σας να λάβουν μέρος στα προγράμματα της «Πολιτιστικής γειτονιάς»;

☐ Ναι

☐ Όχι

7. Πιστεύετε ότι οι δράσεις της «Πολιτιστικής Γειτονιάς» συμβάλουν στην πρόληψη ή τον περιορισμό του κοινωνικού αποκλεισμού;

☐ Ναι

☐ Όχι

☐ Δεν γνωρίζω

8. Και αν ναι, πώς; Αναπτύξτε την άποψή σας.

.....

.....

Παράρτημα Β: «Ερωτηματολόγιο προς τους φορείς»

ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

1. **Φύλο:** ☐ Άνδρας ☐ Γυναίκα
2. **Ηλικία:** ☐ 20-30 ☐ 30-40 ☐ 40-50 ☐ 50-60
3. **Επίπεδο σπουδών:**
- ☐ Βασική εκπαίδευση ☐ Απόφοιτος λυκείου
- ☐ Ανώτερη εκπαίδευση ☐ Κάτοχος μεταπτυχιακού/διδακτορικού

Α' μέρος: Προσωπικά στοιχεία

1. Ποια είναι η θέση σας στον φορέα του Δήμου;

.....

2. Πόσο καιρό εργάζεστε σε αυτήν τη θέση;

- ☐ Λιγότερο από χρόνο ☐ 5-10 χρόνια
- ☐ 1-5 χρόνια ☐ Περισσότερα από 10 χρόνια

3. Ποιο είναι το αντικείμενο της απασχόλησής σας στον φορέα;

.....

.....

Β' μέρος: Δήμος Νεάπολης-Συκεών – Κοινωνικός αποκλεισμός

1. Ποια είναι τα κοινωνικοοικονομικά και πολιτισμικά χαρακτηριστικά της περιοχής σας;

-
-
- 2. Έχουν καταγραφεί στον Δήμο σας περιπτώσεις ατόμων, που είναι κοινωνικά αποκλεισμένα;**

-
-
- 3. Και αν ναι, τι μέτρα λαμβάνει ο Δήμος γι' αυτούς;**

-
-
- 4. Ποια θεωρείτε ότι είναι τα κυριότερα προβλήματα που οδηγούν στον κοινωνικό αποκλεισμό στον δικό σας Δήμο;**

.....

.....

Γ' μέρος: Ο πολιτισμός στον Δήμο Νεάπολης-Συκεών

- 1. Τι σημαίνει «πολιτισμός» για τον Δήμο Νεάπολης-Συκεών;**

-
-
- 2. Πού στοχεύουν οι πολιτιστικές δράσεις του Οργανισμού;**

-
-
- 3. Ποιες, κατά τη γνώμη σας, πληθυσμιακές ομάδες στον Δήμο σας, βιώνουν τον κοινωνικό αποκλεισμό; Γιατί;**

-
-
- 4. Σε ποιες από αυτές τις πληθυσμιακές ομάδες στοχεύει η πολιτιστική πολιτική του Οργανισμού;**

Ε' μέρος: Πολιτιστική Γειτονιά

- 1. Είναι θετικά ή αρνητικά τα μηνύματα που λαμβάνετε από τους πολίτες του Δήμου σας αναφορικά με το εγχείρημα της «Πολιτιστικής Γειτονιάς»;**

.....

.....

- 2. Ποιος είναι ο σκοπός της «Πολιτιστικής Γειτονιάς»;**

.....

.....

- 3. Θα μπορούσε να συμβάλει η «Πολιτιστική Γειτονιά» στην εξάλειψη φαινομένων κοινωνικού αποκλεισμού στην περιοχή σας;**

.....

.....

- 4. Και αν ναι, με ποιον τρόπο;**

.....

.....

.....

- 5. Θα υπάρξουν παρόμοιες δράσεις από πλευράς του Δήμου;**

.....

.....

Παράρτημα Γ: «Απομαγνητοφώνηση Συνέντευξης»

Συνέντευξη με την υπεύθυνη του φορέα του πολιτισμού στον Δήμο Νεάπολης-Συκεών

- 1. Ποια είναι τα κοινωνικοοικονομικά και πολιτισμικά χαρακτηριστικά της περιοχής σας;**

Απ. Ως επί το πλείστον στην περιοχή ζουν φτωχές οικογένειες. κυρίως ηλικιωμένοι, Ρομά, παλιννοστούντες, οι οποίοι όλοι αυτοί κατοικούν σε οικήματα είτε έχοντας κάνει κατάληψη σε κάποια σπίτια ή μένουν χωρίς τίτλους και γενικά επικρατεί μια τάξη λίγο μπερδεμένη.

- 2. Έχουν καταγραφεί στον Δήμο σας πολλές περιπτώσεις ατόμων, που είναι κοινωνικά αποκλεισμένα;**

Απ. Ναι υπάρχουν πολλά άτομα που ζουν στο περιθώριο και μάλιστα αρκετές φορές δημιουργούν και προβλήματα με κλοπές κ.α.

- 3. Πού εστιάζει η πολιτιστική πολιτική του Δήμου Νεάπολης-Συκεών;**

Απ. Κύριος στόχος είναι αυτά τα κτίσματα που αναβαθμίσαμε μέσω ευρωπαϊκών προγραμμάτων να αποκτήσουν ζωή και να μειωθεί αντίστοιχα η παραβατικότητα και όντως επετεύχθη αυτό. Παλαιότερα σε αυτά τα εγκαταλειμμένα κτήρια διέμεναν χρήστες, γινόταν εμπόριο κλπ. Γενικά όποιος επιθυμεί πάντως να συμμετέχει στις δράσεις μας μπορεί ελεύθερα.

- 4. Ποια μέσα αξιοποιεί η πολιτιστική πολιτική του Δήμου σας;**

Απ. Βασιζόμαστε κυρίως σε αυτά τα οικήματα της περιοχής και στην βοήθεια μέχρι τώρα των εθελοντών. Δυστυχώς όμως με το νέο νομοθετικό πλαίσιο ουσιαστικά απαγορεύτηκε πάνω από κάποιες ώρες η εθελοντική απασχόληση, υποχρεώνοντάς μας σε συμβάσεις ορισμένου χρόνου. Αυτό μας δυσκολεύει πλέον πολύ.

- 5. Κατά τη γνώμη σας, ο πολιτισμός μπορεί να συμβάλει στην εξάλειψη φαινομένων κοινωνικού αποκλεισμού;**

Απ. Βέβαια!!! αυτό το βλέπω καθαρά εδώ και τρία χρόνια πάρα πολύ, σε ένα πολύ μεγάλο βαθμό. Όχι όμως στις ομάδες που μένουν εκεί γιατί δεν θέλουν να ενταχθούν σε αυτό που κάνουμε. Εάν ήθελαν εμείς θα τους δεχόμασταν, θα ήταν το τέλειο αυτό.

6. Σε ποια / ποιες πληθυσμιακές ομάδες απευθύνεται η «Πολιτιστική Γειτονιά» του Δήμου σας;

Απ. Δεν αποκλείουμε κανέναν ούτε θέτουμε όρια ηλικιακά ή περιορισμούς σε σχέση με την καταγωγή ή άλλα. Όμως μπορούμε να πούμε πως αυτοί που συμμετέχουν και έχουν ενδιαφέρον είναι κυρίως νεότερα άτομα Έλληνες αλλά και μετανάστες. Οι υπόλοιποι όπως άτομα αλβανικής καταγωγής, παλιννοστούντες, τσιγγάνοι ή βουλγαρικής καταγωγής Ρομά και οι άλλοι δεν θέλουν να πολύ-συμμετέχουν.

7. Πόσα άτομα ωφελήθηκαν των υπηρεσιών σας κατά το προηγούμενο έτος (2017);

Απ. Περίπου στα 350 άτομα.

8. Παρατηρείται αύξηση των ανθρώπων που ωφελήθηκαν σε σχέση με τον πρώτο χρόνο λειτουργίας της «Πολιτιστικής Γειτονιάς»;

Απ. Ναι

9. Εάν ναι, πού πιστεύετε ότι οφείλεται αυτή η αύξηση;

Απ. Τα πρώτα βήματα ήταν διστακτικά και η αύξηση ήταν ραγδαία. Πέρυσι ήταν κυρίως πολλή καλή χρονιά, δούλεψαν πολύ οι εθελοντές. Φέτος όμως που απαγορεύτηκε ο εθελοντισμός σε μακρά διάρκεια εφόσον θεωρείται ότι καλύπτει πάγιες και διαρκείς θέσεις έχουμε θέματα. Προσπαθήσαμε όμως και φέτος και είμαστε κάπου εκεί γύρω πάλι.

10. Η «Πολιτιστική Γειτονιά» λειτουργεί εδώ και μία περίπου πενταετία στον Δήμο Νεάπολης – Συκεών. Πόσοι είναι οι ωφελούμενοι συνολικά στο διάστημα της 5ετίας, που λειτουργεί η «Πολιτιστική Γειτονιά» και πού θέλετε να φτάσετε;

Απ. Περίπου όπως είπα πάνω από χίλιους. Αλλά κύριο μέλημά μας είναι να παραμείνουν ζωντανά αυτά τα παραδοσιακά σπιτάκια. Βέβαια λόγω του παραδοσιακού αυτού χαρακτήρα τους δεν μπορούμε να έχουμε κλιματισμούς κ.α. γι' αυτό οι δράσεις σταματάνε κάπου στον Ιούνιο και αρχίζουμε πάλι από Σεπτέμβριο.

11. Υπάρχουν σκέψεις για διεύρυνση του έργου σας;

Απ. Ο δήμαρχος σκέφτεται την επέκταση και την ανάπλαση και άλλων κτηρίων αυτό όμως δεν ξέρω σε τι βάθος χρόνου θα γίνει. Υπάρχει όμως η διάθεση ναι.

12. Πώς καλύπτονται οικονομικά οι ανάγκες/προγράμματα του φορέα;

Απ. Ο δήμος και η ΚΕΥΝΣ μας βοηθούν οικονομικά ως πολιτιστική γειτονιά.

13. Θέτει ο φορέας σας κριτήρια για την επιλογή των ωφελούμενων;

Απ. Ναι.

14. Εάν ναι, ποια είναι αυτά;

Απ. Εμείς αυτό που θέλαμε ήταν να είναι άνεργοι. Να βρουν μια διέξοδο στα προβλήματά τους και να περνάνε λίγο ευχάριστα την μέρα τους. Από τότε που έχω και συνεργάτες με οκτάμηνες συμβάσεις έχουμε δράσεις και για εργαζόμενους και για συνταξιούχους, παιδιά κ.α.

15. Ο φορέας σας έχει συνεργασία με άλλες οργανώσεις και φορείς;

Απ. Βέβαια. Έχουμε κάνει μεγάλα ανοίγματα, με ΜΚΟ που ασχολούνται με πρόσφυγες, κάνουμε με αυτούς εκθέσεις, έχουμε συνεργασία με την σχολή καλών τεχνών, με το κέντρο φωτογραφίας Θεσσαλονίκης, με ποιητές, με καλλιτέχνες ζωγράφους βορείου Ελλάδος και με πολλούς άλλους.

Παράρτημα Δ: «Αναλυτικοί πίνακες απαντήσεων»

Φύλο

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Δεν απαντώ	3	3,3	3,3	3,3
Valid Γυναίκα	27	30,0	30,0	33,3
Άνδρας	60	66,7	66,7	100,0
Total	90	100,0	100,0	

Ηλικία

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
18-25	36	40,0	40,0	40,0
26-35	12	13,3	13,3	53,3
36-45	27	30,0	30,0	83,3
46-55	12	13,3	13,3	96,7
56-65	3	3,3	3,3	100,0
Total	90	100,0	100,0	

Επίπεδο Σπουδών

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Απόφοιτος Λυκείου	12	13,3	13,3	13,3
Ανώτατη Εκπαίδευση	72	80,0	80,0	93,3
Valid Κάτοχος Μεταπτυχιακού/Διδακτορικού	6	6,7	6,7	100,0
Total	90	100,0	100,0	

Αίτια Κοινωνικού Αποκλεισμού: Μόνιμη-Μακροχρόνια ανεργία

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Ναι	45	50,0	50,0	50,0
Όχι	45	50,0	50,0	100,0
Total	90	100,0	100,0	

Αίτια Κοινωνικού Αποκλεισμού: Εξέλιξη Οικογενειακών Δομών

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Ναι	9	10,0	10,0	10,0
Όχι	81	90,0	90,0	100,0
Total	90	100,0	100,0	

Αίτια Κοινωνικού Αποκλεισμού: Παρακμή Παραδοσιακών Μορφών

Αλληλεγγύης

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Ναι	30	33,3	33,3	33,3
Όχι	60	66,7	66,7	100,0
Total	90	100,0	100,0	

Αίτια Κοινωνικού Αποκλεισμού: Αύξηση Ατομικισμού

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Ναι	48	53,3	53,3	53,3
Όχι	42	46,7	46,7	100,0
Total	90	100,0	100,0	

Αίτια Κοινωνικού Αποκλεισμού: Μετανάστευση

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Ναι	48	53,3	53,3	53,3
Όχι	42	46,7	46,7	100,0
Total	90	100,0	100,0	

Αίτια Κοινωνικού Αποκλεισμού: Πολιτισμική-Θρησκευτική Ιδιαιτερότητα

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Ναι	36	40,0	40,0	40,0
Όχι	54	60,0	60,0	100,0
Total	90	100,0	100,0	

Αίτια Κοινωνικού Αποκλεισμού: Αναλφαβητισμός

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Ναι	27	30,0	30,0	30,0
Όχι	63	70,0	70,0	100,0
Total	90	100,0	100,0	

Επιρρεπείς Κοινωνικές Ομάδες: Άνεργοι

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Καθόλου	15	16,7	16,7	16,7
Πάρα πολύ	3	3,3	3,3	20,0
Πολύ	12	13,3	13,3	33,3
Valid Μέτρια	21	23,3	23,3	56,7
Έτσι και έτσι	27	30,0	30,0	86,7
Λίγο	12	13,3	13,3	100,0
Total	90	100,0	100,0	

Επιρρεπείς Κοινωνικές Ομάδες: Άστεγοι

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Καθόλου	6	6,7	6,7	6,7
Πάρα πολύ	33	36,7	36,7	43,3
Πολύ	18	20,0	20,0	63,3
Valid Μέτρια	12	13,3	13,3	76,7
Έτσι και έτσι	18	20,0	20,0	96,7
Λίγο	3	3,3	3,3	100,0
Total	90	100,0	100,0	

Επιρρεπείς Κοινωνικές Ομάδες: Αναλφάβητοι

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Καθόλου	15	16,7	16,7	16,7
Πάρα πολύ	12	13,3	13,3	30,0
Πολύ	24	26,7	26,7	56,7
Valid Μέτρια	21	23,3	23,3	80,0
Έτσι και έτσι	6	6,7	6,7	86,7
Λίγο	12	13,3	13,3	100,0
Total	90	100,0	100,0	

Επιρρεπείς Κοινωνικές Ομάδες: Ματανάστες-Πρόσφυγες

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Καθόλου	6	6,7	6,7	6,7
Πάρα πολύ	24	26,7	26,7	33,3
Πολύ	15	16,7	16,7	50,0
Valid Μέτρια	24	26,7	26,7	76,7
Έτσι και έτσι	15	16,7	16,7	93,3
Λίγο	6	6,7	6,7	100,0
Total	90	100,0	100,0	

Επιρρεπής Κοινωνικές Ομάδες: Άτομα με αναπηρίες

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Καθόλου	12	13,3	13,3	13,3
Πάρα πολύ	18	20,0	20,0	33,3
Πολύ	21	23,3	23,3	56,7
Valid Μέτρια	21	23,3	23,3	80,0
Έτσι και έτσι	9	10,0	10,0	90,0
Λίγο	9	10,0	10,0	100,0
Total	90	100,0	100,0	

Επιρρεπείς Κοινωνικές Ομάδες: Τοξικομανείς

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Καθόλου	9	10,0	10,0	10,0
Πάρα πολύ	45	50,0	50,0	60,0
Πολύ	21	23,3	23,3	83,3
Valid Μέτρια	12	13,3	13,3	96,7
Λίγο	3	3,3	3,3	100,0
Total	90	100,0	100,0	

Επιρρεπής Κοινωνικές Ομάδες: Αποτοξινωμένοι-Αποφυλακισμένοι

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Καθόλου	9	10,0	10,0	10,0
Πάρα πολύ	21	23,3	23,3	33,3
Πολύ	39	43,3	43,3	76,7
Valid Μέτρια	6	6,7	6,7	83,3
Έτσι και έτσι	12	13,3	13,3	96,7
Λίγο	3	3,3	3,3	100,0
Total	90	100,0	100,0	

Συνέπειες φαινομένου για τα άτομα: Μειωμένη Κινητικότητα

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Καθόλου	12	13,3	13,3	13,3
Πάρα πολύ	3	3,3	3,3	16,7
Πολύ	15	16,7	16,7	33,3
Valid Μέτρια	24	26,7	26,7	60,0
Έτσι και έτσι	12	13,3	13,3	73,3
Λίγο	24	26,7	26,7	100,0
Total	90	100,0	100,0	

Συνέπειες φαινομένου για τα άτομα: Έλλειψη Ελπίδας

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Καθόλου	6	6,7	6,7	6,7
Πάρα πολύ	36	40,0	40,0	46,7
Πολύ	24	26,7	26,7	73,3
Μέτρια	9	10,0	10,0	83,3
Έτσι και έτσι	15	16,7	16,7	100,0
Total	90	100,0	100,0	

Συνέπειες φαινομένου για τα άτομα: Κακή Πρόσβαση στις Υπηρεσίες

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Καθόλου	3	3,3	3,3	3,3
Πάρα πολύ	3	3,3	3,3	6,7
Πολύ	21	23,3	23,3	30,0
Μέτρια	30	33,3	33,3	63,3
Έτσι και έτσι	27	30,0	30,0	93,3
Λίγο	6	6,7	6,7	100,0
Total	90	100,0	100,0	

Συνέπειες φαινομένου για τα άτομα: Στρες

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Καθόλου	6	6,7	6,7	6,7
Πάρα πολύ	18	20,0	20,0	26,7
Πολύ	36	40,0	40,0	66,7
Μέτρια	6	6,7	6,7	73,3
Έτσι και έτσι	21	23,3	23,3	96,7
Λίγο	3	3,3	3,3	100,0
Total	90	100,0	100,0	

Συνέπειες φαινομένου για τα άτομα: Υγεία

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Καθόλου	3	3,3	3,3	3,3
Πάρα πολύ	33	36,7	36,7	40,0
Πολύ	18	20,0	20,0	60,0
Valid Μέτρια	24	26,7	26,7	86,7
Έτσι και έτσι	6	6,7	6,7	93,3
Λίγο	6	6,7	6,7	100,0
Total	90	100,0	100,0	

Συνέπειες φαινομένου για την κοινωνία: Οικονομικές Απώλειες

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Καθόλου	6	6,7	6,7	6,7
Πάρα πολύ	9	10,0	10,0	16,7
Πολύ	33	36,7	36,7	53,3
Valid Μέτρια	21	23,3	23,3	76,7
Έτσι και έτσι	18	20,0	20,0	96,7
Λίγο	3	3,3	3,3	100,0
Total	90	100,0	100,0	

Συνέπειες φαινομένου για την κοινωνία: Μειωμένη Κοινωνική Συνοχή

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Καθόλου	6	6,7	6,7	6,7
Πάρα πολύ	21	23,3	23,3	30,0
Πολύ	21	23,3	23,3	53,3
Valid Μέτρια	36	40,0	40,0	93,3
Έτσι και έτσι	3	3,3	3,3	96,7
Λίγο	3	3,3	3,3	100,0
Total	90	100,0	100,0	

Συνέπειες φαινομένου για την κοινωνία: Εγκληματικότητα

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Πάρα πολύ	42	46,7	46,7	46,7
Πολύ	24	26,7	26,7	73,3
Valid Μέτρια	12	13,3	13,3	86,7
Έτσι και έτσι	9	10,0	10,0	96,7
Λίγο	3	3,3	3,3	100,0
Total	90	100,0	100,0	

Συνέπειες φαινομένου για την κοινωνία: Πίεση στους Εργαζόμενους

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Καθόλου	6	6,7	6,7	6,7
Πάρα πολύ	3	3,3	3,3	10,0
Πολύ	9	10,0	10,0	20,0
Valid Μέτρια	36	40,0	40,0	60,0
Έτσι και έτσι	30	33,3	33,3	93,3
Λίγο	6	6,7	6,7	100,0
Total	90	100,0	100,0	

Αντιμετωπίσατε Κοινωνικό Αποκλεισμό;

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Ναι	15	16,7	16,7	16,7
Όχι	75	83,3	83,3	100,0
Total	90	100,0	100,0	

Αν ναι, ο Δήμος σας στήριξε;

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Δεν αντιμετώπισα	60	66,7	66,7	66,7
Ναι	6	6,7	6,7	73,3
Όχι	24	26,7	26,7	100,0
Total	90	100,0	100,0	

Παροχές Δήμου στους κοινωνικά αποκλεισμένους.

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Πολλές	18	20,0	20,0	20,0
Μέτριες	57	63,3	63,3	83,3
Λίγες	6	6,7	6,7	90,0
Καθόλου	9	10,0	10,0	100,0
Total	90	100,0	100,0	

Πολιτιστική Πολιτική Δήμου

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Άριστη	6	6,7	6,7	6,7
Πολύ καλή	36	40,0	40,0	46,7
Μέτρια	27	30,0	30,0	76,7
Ανεπαρκής	15	16,7	16,7	93,3
Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	6	6,7	6,7	100,0
Total	90	100,0	100,0	

Λόγος συμμετοχής στην Πολιτιστική Γειτονιά: Παρακίνηση από συγγενείς/φίλους

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	12	13,3	13,3	13,3
Ναι	18	20,0	20,0	33,3
Όχι	60	66,7	66,7	100,0
Total	90	100,0	100,0	

Λόγος συμμετοχής στην Πολιτιστική Γειτονιά: Εσωτερική Ανάγκη

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	12	13,3	13,3	13,3
Ναι	15	16,7	16,7	30,0
Όχι	63	70,0	70,0	100,0
Total	90	100,0	100,0	

Λόγος συμμετοχής στην Πολιτιστική Γειτονιά: Περιέργεια

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	9	10,0	10,0	10,0
Ναι	45	50,0	50,0	60,0
Όχι	36	40,0	40,0	100,0
Total	90	100,0	100,0	

Δράση συμμετοχής: Εργαστήριο Ζωγραφικής

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	15	16,7	16,7	16,7
Ναι	6	6,7	6,7	23,3
Όχι	69	76,7	76,7	100,0
Total	90	100,0	100,0	

Δράση συμμετοχής: Εργαστήριο Αγγειοπλαστικής

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	15	16,7	16,7	16,7
Ναι	3	3,3	3,3	20,0
Όχι	72	80,0	80,0	100,0
Total	90	100,0	100,0	

Δράση συμμετοχής: Εργαστήριο Αγιογραφίας

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	15	16,7	16,7	16,7
Ναι	9	10,0	10,0	26,7
Όχι	66	73,3	73,3	100,0
Total	90	100,0	100,0	

Δράση συμμετοχής: Εργαστήριο Φωτογραφίας

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	15	16,7	16,7	16,7
Ναι	9	10,0	10,0	26,7
Όχι	66	73,3	73,3	100,0
Total	90	100,0	100,0	

Δράση συμμετοχής: Εργαστήριο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	15	16,7	16,7	16,7
Ναι	6	6,7	6,7	23,3
Όχι	69	76,7	76,7	100,0
Total	90	100,0	100,0	

Δράση συμμετοχής: Εργαστήριο Μουσικών Οργάνων

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	15	16,7	16,7	16,7
Ναι	9	10,0	10,0	26,7
Όχι	66	73,3	73,3	100,0
Total	90	100,0	100,0	

Δράση συμμετοχής: Κέντρο Νεότητας

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	15	16,7	16,7	16,7
Ναι	12	13,3	13,3	30,0
Όχι	63	70,0	70,0	100,0
Total	90	100,0	100,0	

Δράση συμμετοχής: Κέντρο Πληροφόρησης

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	15	16,7	16,7	16,7
Ναι	6	6,7	6,7	23,3
Όχι	69	76,7	76,7	100,0
Total	90	100,0	100,0	

Συμμετοχή σε άλλη Δράση

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	15	16,7	16,7	16,7
Ναι	30	33,3	33,3	50,0
Όχι	45	50,0	50,0	100,0
Total	90	100,0	100,0	

Ικανοποίηση από την δράση

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	12	13,3	13,3	13,3
Πολύ	12	13,3	13,3	26,7
Αρκετά	39	43,3	43,3	70,0
Έτσι και έτσι	21	23,3	23,3	93,3
Καθόλου	6	6,7	6,7	100,0
Total	90	100,0	100,0	

Υπάρχει πληροφόρηση για τα προγράμματα;

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Ναι	33	36,7	36,7	36,7
Όχι	57	63,3	63,3	100,0
Total	90	100,0	100,0	

Τρόπος Ενημέρωσης: Από στόμα σε στόμα

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	6	6,7	6,7	6,7
Ναι	27	30,0	30,0	36,7
Όχι	57	63,3	63,3	100,0
Total	90	100,0	100,0	

Τρόπος Ενημέρωσης: Διαδίκτυο

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	6	6,7	6,7	6,7
Ναι	27	30,0	30,0	36,7
Όχι	57	63,3	63,3	100,0
Total	90	100,0	100,0	

Τρόπος Ενημέρωσης: Εφημερίδες

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	6	6,7	6,7	6,7
Ναι	6	6,7	6,7	13,3
Όχι	78	86,7	86,7	100,0
Total	90	100,0	100,0	

Τρόπος Ενημέρωσης: Social Media

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	6	6,7	6,7	6,7
Ναι	6	6,7	6,7	13,3
Όχι	78	86,7	86,7	100,0
Total	90	100,0	100,0	

Τρόπος Ενημέρωσης: Ραδιόφωνο

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	6	6,7	6,7	6,7
Ναι	3	3,3	3,3	10,0
Όχι	81	90,0	90,0	100,0
Total	90	100,0	100,0	

Τρόπος Ενημέρωσης: Αφίσες

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Ναι	3	3,3	3,3	3,3
Όχι	87	96,7	96,7	100,0
Total	90	100,0	100,0	

Άλλος Τρόπος Ενημέρωσης

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	6	6,7	6,7	6,7
Ναι	21	23,3	23,3	30,0
Όχι	63	70,0	70,0	100,0
Total	90	100,0	100,0	

Θα προτείνετε τις δράσεις σε άλλους;

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	3	3,3	3,3	3,3
Valid Ναι	75	83,3	83,3	86,7
Όχι	12	13,3	13,3	100,0
Total	90	100,0	100,0	

Οι δράσεις περιορίζουν το φαινόμενο.

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Δεν απαντώ	3	3,3	3,3	3,3
Valid Ναι	51	56,7	56,7	60,0
Όχι	15	16,7	16,7	76,7
Δεν γνωρίζω	21	23,3	23,3	100,0
Total	90	100,0	100,0	

Υπεύθυνη Δήλωση Συγγραφέα:

Δηλώνω ρητά ότι, σύμφωνα με το άρθρο 8 του Ν.1599/1986, η παρούσα εργασία αποτελεί αποκλειστικά προϊόν προσωπικής μου εργασίας, δεν προσβάλλει κάθε μορφής δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας, προσωπικότητας και προσωπικών δεδομένων τρίτων, δεν περιέχει έργα/εισφορές τρίτων για τα οποία απαιτείται άδεια των δημιουργών/δικαιούχων και δεν είναι προϊόν μερικής ή ολικής αντιγραφής, οι πηγές δε που χρησιμοποιήθηκαν περιορίζονται στις βιβλιογραφικές αναφορές και μόνον και πληρούν τους κανόνες της επιστημονικής παράθεσης.